

Zbirka Delovni zvezki UMAR
Delovni zvezek 1/2020, letnik XXIX

Pregled stanja na izbranih področjih kulture v Sloveniji

Tanja Čelebič

Objava in povzemanje prispevkov sta dovoljena delno ali v celoti z navedbo vira. Avtorstvo je treba pripisati avtorju prispevka in ne Uradu RS za makroekonomske analize in razvoj. Mnenja, ugotovitve in sklepi so namreč v celoti avtorjevi in ne odražajo nujno uradnih stališč Urada RS za makroekonomske analize in razvoj.

http://www.umar.gov.si/avtorski_prispevki/

Kratka vsebina:

Položaj Slovenije je na več področjih kulture ugoden. Obisk kulturnih prireditev je v mednarodni primerjavi razmeroma visok. Splošne knjižnice krepijo svojo vlogo kulturnih ustanov v lokalnem okolju. Dejavnosti za spodbujanje bralne kulture se krepijo. Mednarodna dejavnost na področju kulture se povečuje. Kulturno dejavnost omogoča veliko število delovno aktivnih v kulturi in v mednarodni primerjavi visoki izdatki države za kulturo. Na nekaterih področjih so gibanja manj ugodna. Razvoj jezikovnih virov in tehnologij je prepočasen, digitalizacija kulturnih vsebin ponekod zaostaja za načrti. Gibanja na področju knjige so neugodna. Gibanja kazalnikov uspešnosti poslovanja podjetij, ki se ukvarjajo s kulturno dejavnostjo, so v dolgoletnem obdobju neugodna, zlasti na področju založništva.

Ključne besede:

Kultura, obisk kulturnih prireditev, splošne knjižnice, kulturna dediščina, digitalizacija, jezikovni viri in tehnologije, jezikovno izobraževanje, bralna pismenost, mednarodno sodelovanje, podjetniška dejavnost, mednarodna trgovina, delovno aktivni, izdatki države.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID=304934656
ISBN 978-961-6839-44-0 (pdf)

Delovni zvezki Urada RS za makroekonomske analize in razvoj

Izdajatelj:

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj

Gregorčičeva 27

1000 Ljubljana

Tel: (+386) 1 478 1012

Telefaks: (+386) 1 478 1070

E-naslov: gp.umar@gov.si

Odgovorni urednici: Urška Brodar (urska.brodar@gov.si) in Tanja Čelebič (tanja.celebic@gov.si)

Delovni zvezek: Pregled stanja na izbranih področjih kulture v Sloveniji

Avtorica: Mag. Tanja Čelebič (tanja.celebic@gov.si)

Delovni zvezek ni lektoriran.

Delovni zvezek je recenziran.

Ljubljana, april 2020.

Kazalo vsebine

1	Uvod	1
2	Udeležba prebivalcev v kulturi.....	3
2.1	Obisk kulturnih prireditev v Sloveniji in v mednarodni primerjavi z EU	3
2.2	Odrska dejavnost, kinematografi, muzeji in galerije v Sloveniji.....	8
2.2.1	Odrska dejavnost.....	8
2.2.2	Kinematografi	13
2.2.3	Muzeji in galerije.....	14
2.3	Splošne knjižnice v Sloveniji	16
2.4	Ljubiteljska kultura.....	18
3	Kulturna dediščina, slovenski jezik in knjiga.....	19
3.1	Kulturna dediščina	19
3.2	Jezikovno izobraževanje in jezikovni viri ter tehnologije.....	23
3.2.1	Jezikovno izobraževanje in bralna pismenost mladih ter besedilne spretnosti odraslih prebivalcev	23
3.2.2	Jezikovno izobraževanje priseljencev iz tujine	27
3.2.3	Razvoj jezikovnih virov in tehnologij.....	29
3.2.4	Založništvo	31
4	Mednarodna razsežnost v kulturi.....	33
5	Ekonomski pomen kulture.....	36
5.1	Poslovanje podjetij na področju kulture.....	36
5.2	Kulturne in kreativne industrije	39
5.3	Mednarodna trgovina s kulturnimi izdelki in storitvami.....	41
5.3.1	Mednarodna trgovina s kulturnimi izdelki.....	41
5.3.2	Mednarodna trgovina s kulturnimi storitvami.....	44
6	Delovno aktivno prebivalstvo v kulturi.....	46
7	Izdatki za kulturo.....	49
7.1	Izdatki države za kulturo.....	49
7.2	Zasebni izdatki za kulturo	51
8	Sklep	53
9	Seznam literature in virov	55

Kazalo okvirjev, slik in tabel

Okvir 1: Resolucija Evropskega parlamenta z dne 11. septembra 2018 o enakopravnosti jezikov v digitalni dobi.....	29
Okvir 2: Jezikovna opremljenost – primeri projektov, Slovenija	30
Slika 1: Ustanove z odrsko dejavnostjo, število prireditev, Slovenija, 2016-2018 (levo) in ustanove z odrsko dejavnostjo, število obiskov, Slovenija, 2016-2018 (desno)	8
Slika 2: Ustanove z odrsko dejavnostjo, število prireditev, glede na zvrst, Slovenija, 2018 (levo) in ustanove z odrsko dejavnostjo, število obiskovalcev, glede na zvrst, Slovenija, 2018 (desno)	9
Slika 3: Gostujoče prireditve ¹ v ustanovah z odrsko dejavnostjo, Slovenija, 2016–2018, število (levo) in gostovanja s prireditvami zunaj sedeža ustanove ² z odrsko dejavnostjo, Slovenija, 2016–2018, število (desno)	9
Slika 4: Število novih del ¹ v ustanovah z odrsko dejavnostjo, koprodukcija ² in lastna produkcija, Slovenija, 2018 in število del v ustanovah z odrsko dejavnostjo, slovenskih in tujih avtorjev, Slovenija, 2018.....	10
Slika 5: Število vzgojno-izobraževalnih programov v ustanovah z odrsko dejavnostjo, Slovenija, 2018 (levo) in število udeležencev vzgojno-izobraževalnih programov, otroci in mladina ter odrasli, Slovenija, 2018 (desno) .	11
Slika 6: Viri financiranja kulturne dejavnosti v ustanovah z odrsko dejavnostjo, Slovenija, 2018, v mio evrov (levo) in stroški za izvajanje kulturne dejavnosti v ustanovah z odrsko dejavnostjo, Slovenija, 2018, v mio evrov (desno).....	12
Slika 7: Število gledalcev slovenskih in tujih dolgometražnih filmov v kinematografih, Slovenija, 2005-2018.....	13
Slika 8: Število obiskov muzejev in galerij, Slovenija, 2016–2018 (levo) in število udeležencev vzgojno-izobraževalnih programov, otroci in mladina ter odrasli, 2018 (desno)	14
Slika 9: Viri financiranja kulturne dejavnosti v muzejih in galerijah, Slovenija, 2018, v mio evrov (levo) in stroški za izvajanje kulturne dejavnosti v muzejih in galerijah, Slovenija, 2018, v mio evrov (desno)	15
Slika 10: Izbrani kazalniki splošnih knjižnic, Slovenija, 2008–2018	16
Slika 11: Število produkcijskih enot kulturnih društev, Slovenija, 2008 in 2018 (levo) in število članov in izvedenih prireditev, Slovenija, 2005-2018 (desno)	18
Slika 12: Število zajemov slovenskih spletnih mest in količina zajetega gradiva v GB v NUK, Slovenija, 2008–2018.....	21
Slika 13: Število objektov, objavljenih na portalu KAMRA, Slovenija, 2014–2018 (levo) in obisk strani na portalu KAMRA, Slovenija, 2011-2018 (desno).....	22
Slika 14: Število skenogramov (digitaliziranih strani v posameznem letu), dLib, Slovenija, 2011–2018	22
Slika 15: Dosežki odraslih (16-65 let) na področjih besedilnih spretnosti, Slovenija in povprečje OECD, 2012 oziroma 2015, po starosti (levo) in izobrazbi (desno), v točkah.....	24
Slika 16: Deleži petnajstletnikov, ki dosegajo nizke dosežke pri bralni pismenosti, Slovenija in OECD, 2018, v % (levo) in dosežki odraslih (16-65 let) na področjih besedilnih spretnosti, rojeni v državi in priseljeni, Slovenija in povprečje OECD, 2012 oziroma 2015, v točkah (desno).....	28
Slika 17: Število naslovov izdanih knjig in brošur, Slovenija, 2009–2018 (levo) in Število izdanih naslovov leposlovja, Slovenija, 2009-2018 (desno).....	31
Slika 18: Število založnikov, Slovenija, 2009–2018.....	32
Slika 19: Število gostovanj v tujini, muzeji in odrska dejavnost, Slovenija, 2016-2018	33
Slika 20: Število podjetij, ki se ukvarjajo s kulturno dejavnostjo, Slovenija, 2010–2016 (levo) in dobiček ter dodana vrednost, po področjih kulture, Slovenija, 2016, v mio evrov (desno).....	36
Slika 21: Kazalniki poslovanja, založništvo, Slovenija, 2005–2017	37
Slika 22: Kazalniki poslovanja, filmi, video in zvočni zapisi, Slovenija, 2005–2017	37
Slika 23: Kazalniki poslovanja, oblikovanje, aranžerstvo, dekoraterstvo, Slovenija, 2008–2017	38
Slika 24: Delež izvoza kulturnih izdelkov v skupnem izvozu in delež uvoza kulturnih izdelkov v skupnem uvozu, EU, 2017, v %.....	42
Slika 25: Izvoz in uvoz kulturnih izdelkov, po skupinah izdelkov, Slovenija, 2017, v mio evrov (levo) in Izvoz slovenskih kulturnih izdelkov, po državah ¹ , Slovenija, 2017, v mio evrov (desno)	42

Slika 26: Izvoz in uvoz kulturnih storitev, v mio evrov, Slovenija, 2010–2017 (levo) in delež kulturnih storitev v skupnem izvozu in uvozu storitev, Slovenija, 2010–2017, v % (desno).....	44
Slika 27: Slovenski izvoz informacijskih storitev, po državah, 2017, v mio evrov (levo) in audio-vizualnih in podobnih storitev, po državah, 2017, v mio evrov (desno).....	45
Slika 28: Število delovno aktivnih prebivalcev v kulturi ¹ , Slovenija, 2005–2018 (levo) in število delovno aktivnih prebivalcev v kulturi ¹ , po področjih, Slovenija, 2008 in 2018 (desno).....	46
Slika 29: Zaposlene osebe in zunanji sodelavci v ustanovah z odrsko dejavnostjo, Slovenija, 2018 (levo) ter v muzejih in galerijah, Slovenija, 2018, število (desno).....	48
Slika 30: Delež delovno aktivnih v kulturi v skupnem številu delovno aktivnih in delež samozaposlenih v kulturi ter delež samozaposlenih v vseh dejavnosti, EU, 2017, v % (levo) in rast števila delovno aktivnih prebivalcev v kulturi, po področjih, Slovenija in EU, 2011–2017, v % (desno).....	48
Slika 31: Izdatki sektorja država za kulturo izraženi v deležu BDP, EU, 2017, v %.....	49
Slika 32: Izdatki države za kulturne storitve in storitve radija, televizije in založništva, Slovenija, 2017, v mio evrov.....	50
Slika 33: Povprečni izdatki za kulturo na člana gospodinjstva, po vrstah izdatkov, Slovenija, 2015, v evrih	51
Slika 34: Povprečna potrošnja gospodinjstev za rekreacijo in kulturo, skupaj in po kvintilih, v evrih PPS, EU, 2015.....	52

Tabela 1: Deleži prebivalcev, starih 15 let in več, ki so se v zadnjih 12 mesecih vsaj enkrat udeležili izbrane kulturne dejavnosti, EU, 2017, v %.....	4
Tabela 2: Deleži prebivalcev, starih 15 let in več, ki so v zadnjih 12 mesecih vsaj enkrat obiskali izbrano kulturno dejavnost, Slovenija, 2017, v %.....	5
Tabela 3: Ovire pri dostopu do krajev ali dejavnosti kulturne dediščine, EU, 2017, v %.....	6
Tabela 4: Deleži prebivalcev, ki na kakršenkoli način sodelujejo na področju kulturne dediščine, EU, 2017, v %.....	7
Tabela 5: Delež odraslih (25–64 let), ki vsaj enkrat na teden berejo knjige, OECD, PIAAC 2012 oziroma 2015, v %.....	25
Tabela 6: Delež izdatkov sektorja država za kulturo izražen v deležu BDP, po namenu ¹ , Slovenija in EU, 2008–2017, v %.....	50

Kratice

BDP – bruto domači proizvod, **D-LIB.SI** – digitalna knjižnica Slovenije, **EU** – Evropska unija, **ET** – Education and training / Izobraževanje in usposabljanje, **EUROSTAT** – The Statistical Office of the European Union / Evropski statistični urad, **MK** – Ministrstvo za kulturo, **MNZ** – Ministrstvo za notranje zadeve, **NUK** – Narodna in univerzitetna knjižnica, **OECD** – The Organisation for Economic Co-operation and Development / Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj, **PIAAC** – Programme for the International Assessment of Adult Competencies / Program za mednarodno ocenjevanje kompetenc odraslih, **PISA** – Programme for international student assessment / Program mednarodne primerjave dosežkov učencev, **SURS** – Statistični urad Republike Slovenije, **UMAR** – Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, **UNESCO** – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization / Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo, **ZIP** – Začetna integracija priseljencev, **ZRC SAZU** – Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Povzetek

Kultura omogoča večjo kakovost življenja in je dejavnik družbenega ter gospodarskega razvoja. Delovni zvezek prikazuje različna področja kulture v Sloveniji in jih primerja z EU.

Po Eurobarometrovih podatkih je obisk kulturnih prireditev v Sloveniji v mednarodni primerjavi razmeroma visok. Leta 2017 je bil pri vseh vrstah dejavnosti, razen pri razstavah tradicionalne obrti, višji kot v povprečju EU, najbolj je odstopal obisk knjižnic ali arhivov. Na obisk vplivajo tudi razne popularizacijske dejavnosti, brezplačen vstop na določene dneve v letu, znižana cena vstopnic za nekatere skupine prebivalcev. Pomanjkljivost pa je slabo urejen dostop za senzorno in gibalno ovirane osebe. Obisk ustanov z odrsko dejavnostjo se je v obdobju 2016–2018 povečal, obisk muzejev in galerij se je zmanjšal. Oglede filmov v kinematografih so se v zadnjih letih povečali. Število kulturnih društev, članov in prireditev se je v dolgoletnem obdobju povečalo. Obisk splošnih knjižnic se je zmanjšal, vendar pa splošne knjižnice krepijo svojo vlogo kulturnih ustanov v lokalnem okolju.

Kulturna dediščina je vrednota sama po sebi in je dejavnik družbenega in gospodarskega razvoja. V dolgoletnem obdobju so bili sprejeti številni ukrepi, ki so prispevali k ohranjanju in promociji kulturne dediščine. V zadnjih letih je bilo več vpisov slovenske nesnovne dediščine na Unescov seznam. Pri popularizaciji kulturne dediščine ima pomembno vlogo digitalizacija. Število zapisov v regijskem portalu Kamra se povečuje, prav tako digitalizacija knjižničnega gradiva v dLib in arhiviranje spletnih mest. Nadaljnja digitalizacija bi prispevala k ohranjanju kulturne dediščine. Povečanje sredstev iz državnega proračuna bi v prihodnje lahko omogočilo več projektov s področja kulturne dediščine.

Bralna pismenost je pogoj za uspešno delovanje posameznika v izobraževanju, na trgu dela in v družbi. Na področju jezikovnega izobraževanja je bil v preteklih letih narejen napredek pri mladih, problem pa so nizke besedilne spretnosti pri odraslih, zlasti pri starejših in nizko izobraženih. V zadnjih letih se izvajajo nekatere dejavnosti, ki bi lahko prispevale k bralni pismenosti prebivalcev (na primer Nacionalni mesec skupnega branja, Branju prijazna občina). Pomembno vlogo pri spodbujanju bralne kulture imajo, poleg drugih kulturnih in izobraževalnih ustanov, splošne knjižnice, zlasti v lokalnem okolju, kjer jim uvedba modela upravljanja proaktivne splošne knjižnice omogoča, da določijo prioritete na svojem območju delovanja. Pomemben dejavnik ohranjanja in razvoja slovenskega jezika so razviti in dostopni jezikovni viri in orodja, kjer je razvoj prepočasen. Neugodna so tudi gibanja na področju knjige in založništva.

Mednarodna kulturna dejavnost, ki prispeva k prepoznavnosti slovenske kulture v tujini, se krepi, a so na tem področju še neizkoriščene možnosti. V prihodnjih letih več mednarodnih kulturnih dogodkov ponuja priložnost za večjo promocijo slovenske kulture v tujini (projekt Slovenija, častna gostja Frankfurtskega knjižnega sejma 2022; gostiteljica največjega mednarodnega zborovskega festivala v Evropi, Europa Cantat 2021; Slovenija-Evropska gastronomska regija 2021; EXPO 2020).

Kultura ima ekonomski pomen, ustvarja namreč dodano vrednost in prispeva k BDP. Gibanja kazalnikov uspešnosti poslovanja podjetij, ki se ukvarjajo s kulturno dejavnostjo, so v dolgoletnem obdobju neugodna. Zlasti to velja za knjigo in tisk. Izvoz kulturnih izdelkov in storitev se je v krizi zmanjšal, v zadnjih letih pa se povečuje. Število delovno aktivnih v kulturi se je v krizi zmanjšalo, v zadnjih letih pa se je povečalo in bilo leta 2018 večje kot ob začetku krize. Največje je na področju knjige in tiska, čeprav se je precej zmanjšalo v primerjavi z obdobjem pred krizo. Povečalo se je število delovno aktivnih v vizualnih in uprizoritvenih umetnostih ter na področju zvoka, slike in multimedijev. Delež delovno aktivnih v kulturi v skupnem številu delovno aktivnih je bil leta 2018 višji kot v povprečju EU. Izdatki sektorja država za kulturo (kulturne storitve in storitve radia, televizije in založništva) so bili leta 2017 najnižji v zadnjih desetih letih, vendar višji kot v povprečju EU.

Summary

Culture provides a better quality of life and plays an important role in social and economic development. In the working paper we present trends in different cultural areas in Slovenia and in comparison to trends in the EU.

According to Eurobarometer data, the participation of the Slovenian population in culture is relatively high by international standards. In 2017, it was above the EU average for all types of cultural events, with the exception of traditional craft exhibitions. Visits to libraries or archives stood out the most. Visits are influenced by various activities to promote and popularise culture, such as free admission on certain days of the year and lower ticket prices for some population groups. The disadvantage, however, is the poor access for people with sensory and physical disabilities. According to national data, visits to institutions with stage activity in Slovenia increased in 2016–2018, while visits to museums and galleries decreased. The number of visits to long-feature films in cinemas has also increased in recent years. The number of cultural societies, members and events has risen. Visits to general libraries have declined over time, but general libraries are strengthening their role as cultural institutions in the local environment.

Cultural heritage is value by itself and and a a factor of socail and economic development. In the field of cultural heritage, several measures have been taken over a long period for its promotiona and preservation. In recent years, there have been several new inscriptions of intangible cultural heritage on the Unesco list. Digitisation, which plays an important role in popularising cultural heritage, is lagging behind plans in some areas. The number of data records in the regional portal Kamra was increased and the digitisation of the library material in the digital library dLib and website archiving were carried out. Further digitisation would contribute to the preservation of cultural heritage. Increasing the state budget funding in the coming years would enable more projects for the protection of cultural heritage in the future.

Reading literacy is a prerequisite for successful participation in education, the labour market and society. Progress has been made in the area of language learning among young people. The problem is the low literacy rate of adults, especially older people and people with low skills. Some activities have taken place in recent years (for example, the National Month of Reading Together and a Reading Friendly Municipality) that could contribute to better reading literacy. In addition to other cultural and educational institutions, general libraries also play an important role in promoting reading culture, especially in the local environment, where the introduction of a proactive library management model allows them to set priorities in their area of activity. Accessible language resources and tools are also important for the preservation and development of the Slovenian language, but their development is too slow. The trends in books and publishing are also unfavourable.

The international cultural activity contributes to the international recognition of Slovenian culture abroad. Although activities have been intensified, there is still room for improvement. In the coming years, several international cultural events will offer the opportunity to promote Slovenian culture abroad (Slovenia – Guest of Honour at the Frankfurt Book Fair 2022, hosting the Europe Cantat 2021, the largest international choral event in Europe, Slovenia – European Region of Gastronomy 2021 and EXPO 2020).

Culture is of economic importance because it creates value added and contributes to GDP. The movements of business indicators for cultural enterprises have been unfavourable in the long term, particularly in the book and press sectors. Exports of cultural products and services, which declined during the crisis, have increased in recent years. The number of people working in culture has increased in the last two years, after having decreased during the crisis. In 2018 it was higher than at the beginning of the crisis. Despite a significant decline, it was the highest in the book and press sectors. The number of people working in visual and performing arts, as well as in audio-visual and multimedia has increased. The share of people employed in culture in the total number of persons employed was above the EU average in 2017.

1 Uvod

Kultura omogoča večjo kakovost življenja in je dejavnik družbenega ter gospodarskega razvoja.

Udeležba v kulturnih dejavnostih bogati kakovost življenja in prispeva k socialni vključenosti posameznika. S tem, da življenje v bližini krajev kulturne dediščine lahko izboljša kakovost življenja¹, se strinja tudi približno tri četrtine prebivalcev Slovenije. Kultura krepi vlogo posameznikov, spodbuja demokratično zavest in socialno kohezijo prek izmenjav z drugimi ljudmi in državljske udeležbe. Spodbuja aktivno državljanstvo in medkulturni dialog, združuje ljudi in jim pomaga, da se počutijo kot del skupnosti. Je sredstvo komunikacije, ki presega jezikovne ovire, krepi vlogo ljudi in prispeva k oživitvi skupnosti². Približno tri četrtine prebivalcev Slovenije je ponosnih na zgodovinski spomenik ali mesto, umetniško delo ali tradicijo (na primer obrt, festival, glasba ali ples ipd). Dobre tri četrtine prebivalcev Slovenije se strinja, da je kulturna dediščina pomembna za njih osebno, okoli 90 % pa se jih strinja, da je pomembna za lokalno skupnost, regijo ali državo³. Kultura ni povezana samo z umetnostjo in literaturo. Kultura in umetnost vplivata na vrednostni sistem prebivalcev, ustvarjata delovna mesta, prispevata k podjetniški dejavnosti in BDP države ter sta dejavnik družbenega ter gospodarskega razvoja. Kultura zato vključuje širok spekter politik in dejavnosti, ki segajo od medkulturnega dialoga do turizma, od izobraževanja in raziskovanja do ustvarjalnega sektorja, od varstva kulturne dediščine do spodbujanja ustvarjalnega sektorja in novih tehnologij ter od obrtniških del do razvojnega sodelovanja⁴.

Strategija razvoja Slovenije 2030 in nekateri drugi strateški dokumenti opredeljujejo strateške usmeritve na področju kulture.

Strategija razvoja Slovenije 2030 v razvojnem cilju 4 naslavlja kulturo in jezik kot temeljna dejavnika nacionalne identitete. Uresničevanje cilja bo podprto s spodbujanjem udeležbe v kulturi, razvijanjem in ohranjanjem kulture ter kulturne dediščine, krepitvijo sodelovanja med gospodarstvom in kulturo, spodbujanjem ustvarjalnosti in ustvarjalnih industrij. Pomemben dejavnik za ohranjanje in razvoj slovenskega jezika ter dostopnost kulturnih dobrin je digitalizacija, za povečanje prepoznavnosti države pa mednarodno kulturno sodelovanje. Pomemben strateški dokument razvojnega načrtovanja kulturne politike je Resolucija o nacionalnem programu za kulturo za obdobje 2014–2017, ki je bila sprejeta leta 2013). Strategija kulturne dediščine 2020–2023, ki je bila sprejeta leta 2019, za cilj postavlja cilj s pomočjo dediščine prispevati h kakovosti življenja in k bolj povezani družbi, pospešiti trajnostni razvoj Slovenije in izboljšati odnos družbe do naše dediščine. Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 opredeljuje jezikovno politiko. Kulturo naslavlja tudi Strategija dolgožive družbe iz leta 2017, in sicer v povezavi z vključenostjo v družbo, ki bi jo dosegli z večjo dostopnostjo kulturnih storitev, zagotavljanjem možnosti udejstvovanja starejših v kulturnih dejavnostih in razširitvijo programov vseživljenjske kulturne vzgoje.

Leta 2018 je bila sprejeta Nova evropska agenda za kulturo, ki opredeljuje socialno, ekonomsko in zunanjo dimenzijo kulture.

Kultura je v pristojnosti držav članic EU, Evropska komisija pa na področju kulture naslavlja skupne izzive, kot na primer digitalizacijo, spreminjanje modelov upravljanja kulture ipd (What is the European Commission's role in culture?). Leta 2018 je bila na ravni EU sprejeta Nova evropska agenda za kulturo, ki ima socialno, ekonomsko in zunanjo dimenzijo⁵ ter predstavlja eno od podlag za Sklepe Sveta o

¹ Po podatkih Cultural heritage, Special Eurobarometer 466, 2017.

² Nova evropska agenda za kulturo, 2018.

³ Po podatkih Cultural heritage, Special Eurobarometer 466, 2017.

⁴ Oblikovanje strategije EU za mednarodne kulturne povezave, 2016.

⁵ Socialna dimenzija ima tri cilje: (i) spodbujanje kulturnih zmožnosti prebivalcev z dostopnostjo širokega spektra kulturnih dejavnosti in zagotavljanjem možnosti za dejavno udeležbo, (ii) spodbujanje mobilnosti strokovnjakov, ki so zaposleni v kulturnih in kreativnih sektorjih z zmanjševanjem ovir mobilnosti, (iii) zaščita in promoviranje evropske kulturne dediščine kot skupnega vira. Ekonomska dimenzija vključuje: (i) vključevanje umetnosti, kulture in kreativnega razmišljanja v izobraževanje, (ii) spodbujanje pogojev za razvoj kulturnih in kreativnih industrij, (iii) spodbujanje znanja in spretnosti, ki jih potrebujejo kreativni in kulturni sektorji, kot na primer podjetništvo, digitalna, tradicionalna in specializirana znanja in spretnosti. Zunanja

delovnem načrtu za področje kulture 2019–2022, ki so bili sprejeti leta 2018 in določajo prednostne naloge⁶ na ravni EU. Izpolnjevanje teh nalog bo prispevalo k uresničevanju Konvencije o varovanju in spodbujanju raznolikosti kulturnih izrazov, ki jo je leta 2005 sprejel Unesco in jo je Slovenija ratificirala leta 2006.

V delovnem zvezku smo prikazali različna področja kulture UNESCO definira kulturo kot skupek značilnih duhovnih, materialnih, intelektualnih in čustvenih značilnosti družbe ali družbene skupine, ki vključujejo ne le umetnosti in literature, ampak tudi življenjski stil, načine sobivanja, vrednotne sisteme, tradicije in prepričanja (UNESCO, 2001). Vseh teh značilnosti ni možno vedno meriti, možno pa je meriti z njimi povezana obnašanja in prakse. V delovnem zvezku kulturo razumemo na slednji način, prikazujemo različne kulturne dejavnosti, ki so tradicionalno povezane s kulturo, naslanjamo se na UNESCO okvir statistike kulture⁷. Obravnavamo dejavnosti oziroma področja: uprizoritvena dejavnost (gledališča, opera in glasbene ustanove), audio-vizualno umetnost (kinematografi), ustanove in dejavnosti kulturni, ki s svojim delovanjem posegajo na različna področja kulture (kulturni domovi in centri, ljubiteljska kultura), kulturna dediščina, knjiga in tisk (založništvo, splošne knjižnice), slovenski jezik. Poleg teh področij obravnavamo tudi nekatere teme, ki so povezane z vsemi navedenimi področji kulture (poslovanje podjetij v kulturi, delovno aktivni in izdatki za kulturo in mednarodno sodelovanje).

V delovnem zvezku se večinoma osredotočamo na prikaz gibanj v Sloveniji, kjer podatki to omogočajo, pa tudi na mednarodne primerjave. Zaradi pomanjkanja mednarodno primerljivih podatkov smo se večinoma osredotočili na prikaz stanja v Sloveniji, kjer pa so dosegljivi podatki omogočili, smo prikazali tudi mednarodno primerjavo z EU. Uvodnemu prvemu poglavju sledi drugo poglavje, v katerem smo najprej prikazali udeležbo prebivalcev v kulturi v Sloveniji in v primerjavi z EU in nato še gibanja v Sloveniji. Za kulturno identiteto naroda, kakovost življenja ter turistični in lokalni razvoj je pomembno ohranjanje kulturne dediščine, ki smo jo obravnavali v tretjem poglavju. Na kulturno identiteto naroda vpliva tudi ohranjanje in razvoj slovenskega jezika, zato smo se v nadaljevanju poglavja osredotočili na jezikovno izobraževanje in razvoj jezikovnih virov ter tehnologij. Pri spodbujanju branja prebivalcev imajo pomembno vlogo splošne knjižnice, ki organizirajo tudi številne kulturne dogodke. Poglavje smo zaokrožili s pregledom gibanj v založništvu. V četrtem poglavju smo prikazali mednarodno sodelovanje na področju kulture, ki prispeva k prepoznavnosti Slovenije in slovenske kulture v tujini in vpliva na turistični obisk. Kultura ima tudi ekonomski pomen, ustvarja dodano vrednost in povečuje mednarodno menjavo, kar smo prikazali v petem poglavju. Gibanja delovno aktivnih v kulturi smo prikazali v šestem poglavju. Kulturno dejavnost omogočajo javni in zasebni izdatki za kulturo, ki smo jih prikazali v sedmem poglavju. Delovni zvezek smo zaključili s sklepom. V delovnem zvezku so prikazani podatki SURS, Eurostata, Eurobarometra in drugih institucij, ki so bili objavljeni do začetka leta 2020, časovne primerjave pa so odvisne od razpoložljivosti podatkov in so ponekod od krize (na primer delovno aktivni, izdatki, podjetja), drugod omejena na zadnjih nekaj let zaradi sprememb metodologije (na primer prikaz odrske dejavnosti in muzejev), ponekod pa je prikaz omejen le na eno leto (na primer podatki Eurobarometra). Zadnje prikazano leto je večinoma leto 2018.

dimenzija vključuje: (i) spodbujanje kulture kot dejavnika družbenega in ekonomskega razvoja, (ii) spodbujanje kulture in medkulturnega dialoga za mirne odnose v skupnosti, (iii) spodbujanje sodelovanja na področju kulturne dediščine.

⁶ Ta področja so: (i) trajnost na področju kulturne dediščine, (ii) kohezija in blaginja, (iii) ekosistem v podporo umetnikom, strokovnjakom v kulturnem in ustvarjalnem sektorju ter evropskim vsebinam, (iv) enakost spolov in (v) mednarodne kulturne povezave.

⁷ 2009 UNESCO Framework for Cultural Statistics,

2 Udeležba prebivalcev v kulturi

Na obisk kulturnih dejavnosti vplivajo različni dejavniki. Udejstvovanje v kulturi krepi vlogo posameznika, demokratično zavest in socialno kohezijo prek izmenjav z drugimi ljudmi in državljanske udeležbe⁸. Na obisk kulturnih dejavnosti vplivajo različni dejavniki: preference posameznika, ponudba kulture in njena kakovost, dostopnost (finančna, časovna, fizična in geografska), informacije o ponudbi, promocija kulture doma in v tujini ipd. V poglavju najprej prikazujemo udeležbo prebivalcev v kulturi v Sloveniji in v primerjavi z EU, na osnovi podatkov Eurobarometrove raziskave Cultural heritage, Special Eurobarometer Report 466 (2017). V nadaljevanju poglavja se zaradi pomanjkanja mednarodnih podatkov in metodološke neprimerljivosti podatkov, ki jih objavljajo slovenske ustanove, osredotočamo na podatke SURS, Slovenskega filmskega centra, Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti in NUK. Pri tem je treba upoštevati, da je prišlo leta 2016 na SURS do obsežne revizije statistike kulture⁹, zato ponekod ni možen prikaz gibanj v daljšem časovnem obdobju.

2.1 Obisk kulturnih prireditev v Sloveniji in v mednarodni primerjavi z EU

Obisk kulturnih prireditev je v Sloveniji v mednarodni primerjavi razmeroma visok. Leta 2017 je bil obisk vseh vrst kulturnih dejavnosti, z izjemo obiska razstav tradicionalne obrti, višji kot v povprečju EU¹⁰ (Tabela 1). Največji je bil obisk zgodovinskih spomenikov ali krajev, najnižji pa obisk kina ali festivala filmske kulturne dediščine in razstav tradicionalne obrti. Od povprečja EU je najbolj odstopal obisk knjižnic ali arhivov, kar je povezano z razvejano mrežo splošnih knjižnic v Sloveniji. Razmeroma visok obisk je po naši oceni povezan s prostorsko razpršenostjo kulturnih ustanov in veliko kulturno produkcijo, ki jo omogočajo v mednarodni primerjavi visoki izdatki države ter velikim številom delovno aktivnih v kulturi. Na popularizacijo kulture in kulturne dediščine vplivajo tudi različni popularizacijski dogodki, na primer leta 2018 so bili organizirani številni dogodki v okviru Evropskega leta kulturne dediščine. K povečanju dostopnosti javnih kulturnih dobrin ter nabora informacij na področju glasbenih in uprizoritvenih umetnosti bi lahko v prihodnje prispeval ukrep sofinanciranja izvajalcev programov za digitalizacijo in informacijsko dejavnost na področju uprizoritvenih in glasbenih umetnosti, ki je bil sprejet leta 2018.¹¹

Ponudba kulturne produkcije je dobra, nadpovprečno v okviru EU izstopa Ljubljana, medtem ko se Maribor uvršča slabše. Po podatkih publikacije Evropske komisije The Cultural and Creative Cities Monitor (2019) se Ljubljana po kulturnem utripu v mednarodni primerjavi 40 evropskih mest primerljive velikosti (250.000-500.000 prebivalcev) uvršča visoko, na 13. mesto. Kulturni utrip vključuje kapacitete (kulturna prizorišča in zmogljivosti) in udeležbo prebivalcev v kulturi. Ljubljana se je višje uvrstila po udeležbi v kulturi, kjer je zasedla 10. mesto, nižje pa po kulturnih prizoriščih in zmogljivosti (15 mesto). Slabše kot Ljubljana se je v mednarodni primerjavi uvrstil Maribor. Na lestvici 83 evropskih mest primerljive velikosti (50.000-250.000 prebivalcev) se po kulturnem utripu uvršča na 71. mesto. Izstopa nizka udeležba v kulturi, kjer se uvršča na 69. mesto, čeprav se po ponudbi kulturnih prizorišč in zmogljivosti uvršča višje, na 57. mesto.

⁸ Sklepi Sveta o delovnem načrtu za področje kulture 2019–2022, 2018.

⁹ Za več informacij glej SURS, Odrska dejavnost, Metodološko pojasnilo: <https://www.stat.si/statweb/File/DocSysFile/9748>.

¹⁰ Cultural heritage, Special Eurobarometer Report 466, 2017.

¹¹ Javni ciljni razpis za izbor javnih kulturnih programov na področjih uprizoritvenih in glasbenih umetnosti za digitalizacijo in informacijsko podporo, ki ju bo v letih 2018-2019 sofinancirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo, 2018.

Tabela 1: Deleži prebivalcev, starih 15 let in več, ki so se v zadnjih 12 mesecih vsaj enkrat udeležili izbrane kulturne dejavnosti, EU, 2017, v %

	Bil v kinu ali na festivalu filmske kulturne dediščine ¹	Obiskal zgodovinski spomenik ali kraj ²	Obiskal muzej ali galerijo	Obiskal knjižnico ali arhiv	Obiskal tradicionalni dogodek ³	Obiskal razstave tradicionalne obrti ⁴	Obiskal tradicionalni ali klasični uprizoritveni dogodek ⁵
EU	26	61	50	30	52	30	43
Avstrija	32	64	54	32	53	34	54
Belgija	28	55	51	34	50	32	43
Bolgarija	16	51	38	16	41	22	38
Ciper	20	57	34	15	56	24	34
Češka	27	69	51	26	47	34	43
Danska	30	80	68	51	48	40	53
Estonija	29	71	62	30	56	41	59
Finska	27	73	63	47	50	38	48
Francija	32	61	49	30	45	33	40
Grčija	11	41	28	10	46	9	24
Hrvaška	26	46	35	23	50	19	37
Irska	28	60	48	35	58	34	42
Italija	31	51	45	23	64	26	38
Latvija	33	75	62	34	70	37	61
Litva	27	64	50	27	67	31	42
Luksemburg	33	74	61	33	59	42	50
Madžarska	22	45	42	29	52	25	32
Malta	18	57	37	16	58	31	38
Nemčija	24	73	56	30	58	34	52
Nizozemska	23	81	74	36	53	41	50
Poljska	27	49	44	24	34	20	32
Portugalska	14	45	27	18	45	14	33
Romunija	18	40	29	19	37	22	34
Slovaška	28	55	41	20	48	31	47
Slovenija	29	67	51	44	60	29	47
Španija	26	53	39	24	48	22	35
Švedska	22	88	80	44	62	53	63
Zdr. kraljestvo	23	73	61	43	60	39	48

Vir: Cultural heritage, Special Eurobarometer Report 466, 2017.

Opombe: ¹Festival filmske kulturne dediščine, kjer si je ogledal evropski film, ki je bil narejen najmanj pred desetimi leti. ²Zgodovinski spomenik ali kraj so palača, grad, cerkev, arheološki kraj, vrt ipd. ³Tradicionalni dogodki so kulinarčni festival, lutkovno gledališče, cvetlični festival ipd. ⁴Tradicionalne obrti so steklarstvo, dekorativna umetnost, izdelovanje glasbenih instrumentov, keramike ipd. ⁵Tradicionalni ali klasični uprizoritveni dogodki so glasba, opera, ples ali gledališče, ljudska glasba.

Glede na socio-ekonomske značilnosti je obisk kulturnih dejavnosti v povprečju nižja pri starejših, osebah v slabšem gmotnem položaju, samskih osebah z otroki, osebah, ki živijo na podeželju in v manjših krajih, pri upokojenih, proizvodnih delavcih in gospodinjah. V Sloveniji med ženskami in moškimi večinoma ni večjih razlik v obisku kulturnih dejavnosti, z izjemo obiskov tradicionalnih ali klasičnih uprizoritvenih dogodkov, ki jih moški obiskujejo precej manj (Tabela 2). Ko gre za ovire pri dostopu, moški pogosteje kot ženske navajajo pomanjkanje zanimanja, časa in informacij, ženske pa pogosteje navajajo stroške. Glede na starost izstopa nizek obisk kulturnih dejavnosti pri starejših (55 let ali več), zlasti pri starih 75 let ali več, čeprav lahko prispeva k njihovi večji socialni vključenosti. Starejši kot oviro pogosto navajajo pomanjkanje zanimanja in težek fizični dostop. Glede na dohodkovni položaj je obisk kulturnih dejavnosti najnižja pri osebah v slabem gmotnem položaju¹², katerih glavna ovira so stroški. Izjema je obisk kina ali filmske

¹² Osebe, ki večino časa ali občasno težko plačujejo račune.

kulturne dediščine, kjer je obisk oseb z nizkimi dohodki najvišja med vsemi dohodkovnimi skupinami. Glede na stopnjo urbanizacije je obisk kulturnih dejavnosti najnižji pri osebah, ki bivajo na podeželju in v majhnih mestih, kar bi lahko povezali s slabšo prostorsko dostopnostjo kulture. Glede na značilnost gospodinjstva je obisk kulturnih dejavnosti najnižji pri samskih osebah z otroki, ki imajo v povprečju manj časa in si obisk kulturnih dogodkov težje privoščijo.

Tabela 2: Deleži prebivalcev, starih 15 let in več, ki so v zadnjih 12 mesecih vsaj enkrat obiskali izbrano kulturno dejavnost, Slovenija, 2017, v %

	Spol			Starost					
	Skupaj	Moški	Ženske	15-24 let	25-39 let	40-54 let	55-64 let	65-74 let	75 let ali več
Obiskal knjižnico ali arhiv	44	44	45	60	49	45	46	34	22
Obiskal zgodovinski spomenik ali kraj ¹	67	67	67	76	68	67	70	64	51
Obiskal muzej ali galerijo	51	52	50	71	51	54	51	42	35
Obiskal tradicionalni dogodek ²	60	59	61	69	66	64	63	49	35
Obiskal razstave tradicionalne obrti ³	29	28	29	24	27	38	26	29	16
Bil v kinu ali na festivalu filmske kulturne dediščine	29	31	28	39	32	37	23	20	17
Obiskal tradicionalni ali klasični uprizoritveni dogodek ⁴	47	43	50	65	43	54	43	44	28

Vir: Cultural heritage, Special Eurobarometer Report 466, 2017.

Opombe: ¹Zgodovinski spomenik ali kraj je palača, grad, cerkev, arheološki kraj, vrt ipd. Festival filmske kulturne dediščine, kjer si je ogledal evropski film, ki je bil narejen najmanj pred desetimi leti. ²Tradicionalni dogodki so kulinarični festival, lutkovno gledališče, cvetlični festival ipd. ³Tradicionalne obrti so steklarstvo, dekorativna umetnost, izdelovanje glasbenih instrumentov, keramike ipd. ⁴Tradicionalni ali klasični uprizoritveni dogodki so glasba, opera, ples ali gledališče, ljudska glasba.

V Sloveniji so najpogostejše ovire pri dostopu do krajev ali dejavnosti kulturne dediščine pomanjkanje časa, pomanjkanje zanimanja in previsoki stroški. Na obisk kulturnih dejavnosti vplivajo različne ovire, zaradi katerih se posameznik ne udeleži kulturnih dejavnosti oz. se jih ne udeleži tako pogosto kot si želi. Najpogostejše ovire pri dostopnosti kulturne dediščine v Sloveniji so bile leta 2017, podobno kot v povprečju EU, pomanjkanje časa, pomanjkanje zanimanja in previsoki stroški (Tabela 3). Čeprav prebivalci večinoma menijo, da je kultura pomembna za osebni razvoj, jih dobra tretjina kot oviro navaja pomanjkanje zanimanja, kar kaže na potrebo po krepitvi promocije kulture. Večjo udeležbo v kulturi bi lahko spodbudili tudi z večjo informiranostjo o ponudbi kulture, saj četrtina prebivalcev navaja to oviro. Dostopnost informacij o kulturnih dogodkih in vsebinah se zagotavlja tudi z objavami na spletu, kjer so možnosti premalo izkoriščene.¹³ Ob razvejani mreži ponudbe kulture prevelika oddaljenost ali težak dostop do krajev oz. dejavnosti kulturne dediščine ni pomembna ovira.

¹³ Iz Poročila o izvajanju javne službe v pooblaščenih muzejih v letu 2018 je razvidno, da so med pooblaščenimi muzeji razlike v pomenu zavedanja objav na spletu.

Tabela 3: Ovire pri dostopu do krajev ali dejavnosti kulturne dediščine, EU, 2017, v %

	Pomanjkanje zanimanja	Pomanjkanje časa	Stroški	Pomanjkanje informacij	Omejena izbira krajev ali dejavnosti kulturne dediščine	Slaba kakovost krajev ali dejavnosti kulturne dediščine	Prevelika oddaljenost ali težek dostop do krajev ali dejavnosti kulturne dediščine	Drugo
EU	31	37	34	25	12	6	12	4
Avstrija	44	39	34	29	17	10	17	8
Belgija	51	35	41	39	13	6	13	2
Bolgarija	31	36	39	25	19	4	19	2
Ciper	37	50	29	46	9	6	9	3
Češka	25	49	40	19	17	7	17	2
Danska	27	44	17	21	10	2	10	5
Estonija	35	42	32	25	20	4	20	5
Finska	34	37	17	26	19	6	19	4
Francija	31	30	46	32	12	3	12	3
Grčija	34	45	52	32	13	6	13	6
Hrvaška	40	41	33	23	10	10	10	3
Irska	32	37	28	31	12	9	12	2
Italija	34	32	34	32	12	16	12	2
Latvija	26	40	43	21	18	4	18	3
Litva	39	36	39	18	12	3	12	7
Luksemburg	46	42	18	34	8	3	8	6
Madžarska	32	39	46	25	17	6	17	1
Malta	42	36	23	21	5	4	5	4
Nemčija	30	39	27	20	13	3	13	3
Nizozemska	24	39	24	16	12	3	12	7
Poljska	33	41	38	19	11	6	11	3
Portugalska	45	29	35	28	17	11	17	3
Romunija	29	41	36	30	20	18	20	1
Slovaška	29	39	36	23	12	7	12	6
Slovenija	35	45	33	25	9	5	9	4
Španija	36	35	37	30	12	4	12	3
Švedska	25	46	16	31	16	4	16	3
Zdr. kraljestvo	21	38	22	15	7	4	7	7

Vir: Cultural heritage, Special Eurobarometer Report 466, 2017.

Delež prebivalcev, ki sodeluje na področju kulturne dediščine, je večinoma višji kot v povprečju EU.

Posamezniki v kulturi sodelujejo na različne načine, ki prispevajo k socialni vključenosti posameznika in družbeni koheziji. V Sloveniji je leta 2017 slaba polovica prebivalcev sodelovala na področju kulturne dediščine, kar je več kot v povprečju EU (Tabela 4). Podobno kot v povprečju EU, jih največ redno obiskuje mesta ali se udeležuje s kulturno dediščino povezanih dogodkov, kot so spomeniki, muzeji, festivali, koncerti ipd. Najmanj jih donira denar ali druga sredstva organizaciji, ki je aktivna na področju kulturne dediščine, kar kaže na to, da bi morebitni izpad javnih izdatkov za kulturo težko nadomeščali z donacijami.

Tabela 4: Deleži prebivalcev, ki na kakršenkoli način sodelujejo na področju kulturne dediščine, EU, 2017, v %

	Redno obiskujete mesta ali se udeležujete z njo povezanih dogodkov ¹	Živate v zgodovinskem okolju, predelu, mestu ali stavbi, ki je opredeljena kot kulturna dediščina	Izvajate tradicional. dej. ²	Imate večšine ali znanje za izvajanje ene ali več tradic. obrti ³	Donirate denar ali druga sredstva organizaciji, ki je aktivna na področju kulturne dediščine ⁴	Opravljate prostovoljno delo za organizacijo, ki je aktivna na področju kulturne dediščine	Sodelujete na drugačne načine, drugo	Ne sodelujem
EU	31	17	8	8	7	5	4	48
Avstrija	31	23	15	9	11	8	3	38
Belgija	30	18	8	9	6	9	4	46
Bolgarija	21	16	7	3	3	2	3	59
Ciper	35	13	13	8	5	4	3	48
Češka	37	12	7	7	7	4	8	36
Danska	49	30	13	14	7	10	5	28
Estonija	45	21	9	19	7	4	3	36
Finska	36	16	21	25	9	8	4	33
Francija	37	24	7	7	4	6	4	42
Grčija	28	13	15	6	1	3	3	55
Hrvaška	21	18	7	6	4	3	8	49
Irska	29	22	15	8	11	11	8	39
Italija	19	8	8	7	8	6	8	55
Latvija	47	27	14	8	8	5	3	30
Litva	35	13	6	7	3	2	6	43
Luksemburg	36	20	15	11	9	9	4	36
Madžarska	30	9	11	7	7	5	4	46
Malta	24	17	6	7	19	9	8	40
Nemčija	31	16	7	8	8	5	1	53
Nizozemska	59	27	9	9	19	11	6	21
Poljska	20	17	5	7	8	4	5	46
Portugalska	17	12	4	2	2	3	1	69
Romunija	18	18	8	7	4	2	7	53
Slovaška	30	12	9	10	6	4	8	39
Slovenija	28	11	13	10	9	10	11	41
Španija	37	21	8	6	4	3	4	47
Švedska	56	43	24	23	14	14	3	18
Zdr. kraljestvo	29	12	7	6	10	4	4	54

Vir: Cultural heritage, Special Eurobarometer Report 466, 2017.

Opombe: ¹Z njo povezanih dogodkov, kot so spomeniki, muzeji, festivali, koncerti ipd. ²Tradicionalne dejavnosti so na primer tradicionalen ples ali tradicionalno petje, igranje tradicionalne glasbe, kuhanje tradicionalne hrane itd. ³Tradicionalne obrti so na primer tkanje, dekorativna dela, vezenje, izdelovanje glasbenih instrumentov ali keramike. ⁴Organizacija (muzej, združenje, fundacija itd.), ki je aktivna na področju kulturne dediščine (na primer ohranjanje spomenikov, slik ali tradicij, razvijanje izobraževalnih programov ipd).

2.2 Odrska dejavnost, kinematografi, muzeji in galerije v Sloveniji

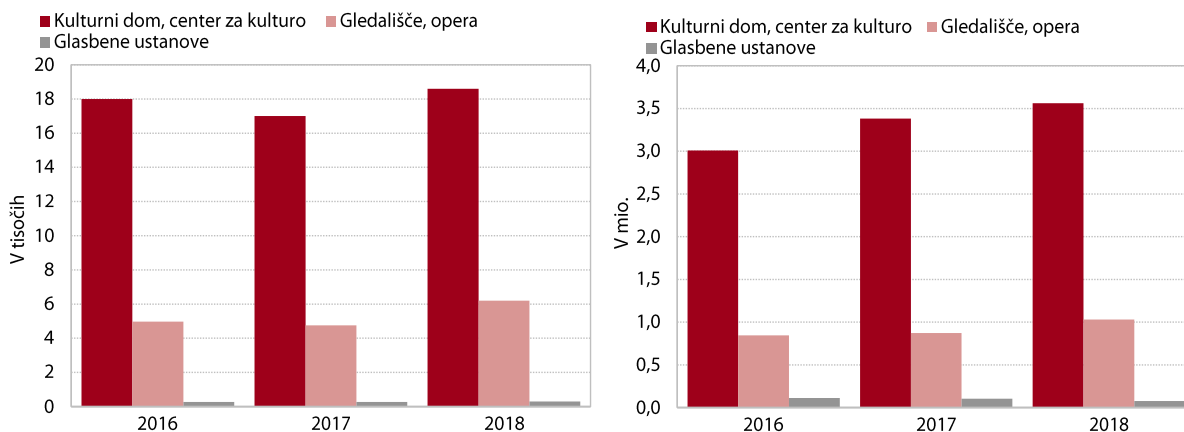
Razlikujemo med: (i) odsko dejavnostjo (kulturni domovi, centri, gledališča, opera in glasbene ustanove), (ii), kinematografi, (iii) muzeji in galerijami. Zaradi revizije statistike kulture je za veliko statističnih podatkov in kazalnikov na voljo le časovna serija za obdobje 2016-2018.

2.2.1 Odrska dejavnost

Ponudba in obisk kulturnih prireditev ustanov z odsko dejavnostjo se povečujeta. Število kulturnih prireditev kaže na obseg kulturne produkcije in ponudbe kulturnih storitev. Velikost in raznolikost ter kakovost ponudbe kulturnih storitev vplivajo na obisk. Število prireditev v ustanovah z odsko dejavnostjo se je leta 2018 v primerjavi z letom prej povečalo ter znašalo 25.109. Od tega so največ, približno tri četrtine vseh prireditev, izvedli kulturni domovi in centri (Slika 1 levo), največ, približno četrtino, so predstavljale filmske zvrsti in videoprojekcije (Slika 2 levo). Ob povečevanju števila kulturnih prireditev se je povečalo tudi število obiskovalcev, na 4,668 mio v letu 2018. Največ jih je obiskalo prireditev v kulturnem domu ali centru (Slika 1 desno), glede na vrsto pa si je največ, približno petina, ogledala dramska in druga gledališka dela (Slika 2 desno). Povprečno število obiskovalcev na prireditev se je s 1985 zmanjšalo (na 186), saj se je njihovo število povečalo manj kot število prireditev.

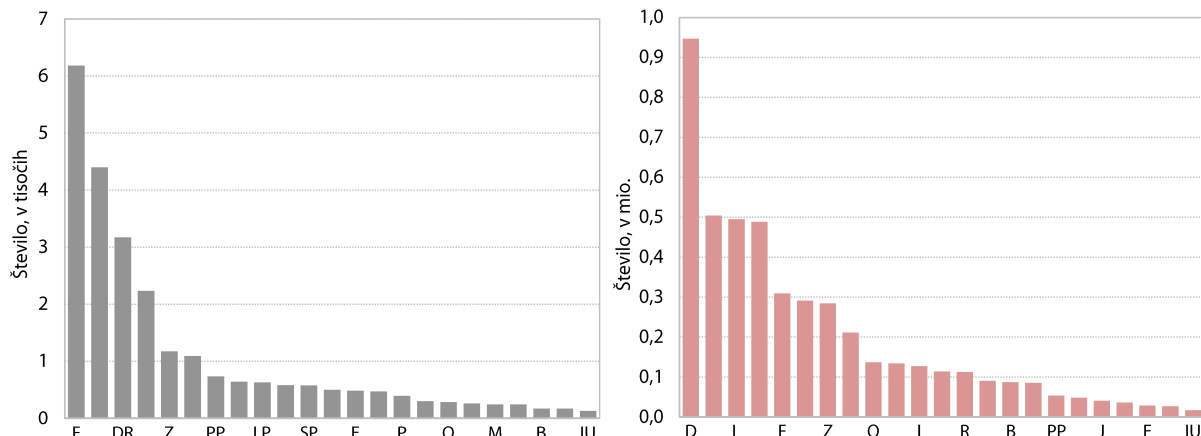
K povečanju zanimanja za obisk kulturnih prireditev bi lahko prispevala organizacija dogodkov v okviru pobude Evropska prestolnica kulture. Še posebej velik vpliv na obisk kulturnih prireditev imajo po dosedanjih izkušnjah dogodki, organizirani v okviru pobude EU Evropska prestolnica kulture, ki lahko poleg domačih obiskovalcev pritegnejo tudi veliko tujih obiskovalcev. Slovenija je pri tej pobudi sodelovala enkrat, leta 2012, ko je naziv evropske prestolnice kulture nosil Maribor. Svojega kandidata bo lahko ponovno predlagala za leto 2025, dejavnosti v zvezi z izborom pa so se začele leta 2019, ko je bil objavljen javni razpis za oddajo prijav za aktivnost Unije za "Evropsko prestolnico kulture. Organizacija dogodkov bi lahko prispevala k večjemu obisku domačih in tujih obiskovalcev, večji mednarodni prepoznavnosti mesta, boljši podobi mesta v očeh domačinov, prevetritvi kulturne ponudbe in okreplila ekonomski pomen kulture, zato velja ta potencial čim bolj izkoristiti.

Slika 1: Ustanove z odsko dejavnostjo, število prireditev, Slovenija, 2016-2018 (levo) in ustanove z odsko dejavnostjo, število obiskov, Slovenija, 2016-2018 (desno)

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Demografsko in socialno področje – Kultura, 2019.

Slika 2: Ustanove z odrsko dejavnostjo, število prireditev, glede na zvrst, Slovenija, 2018 (levo) in ustanove z odrsko dejavnostjo, število obiskovalcev, glede na zvrst, Slovenija, 2018 (desno)

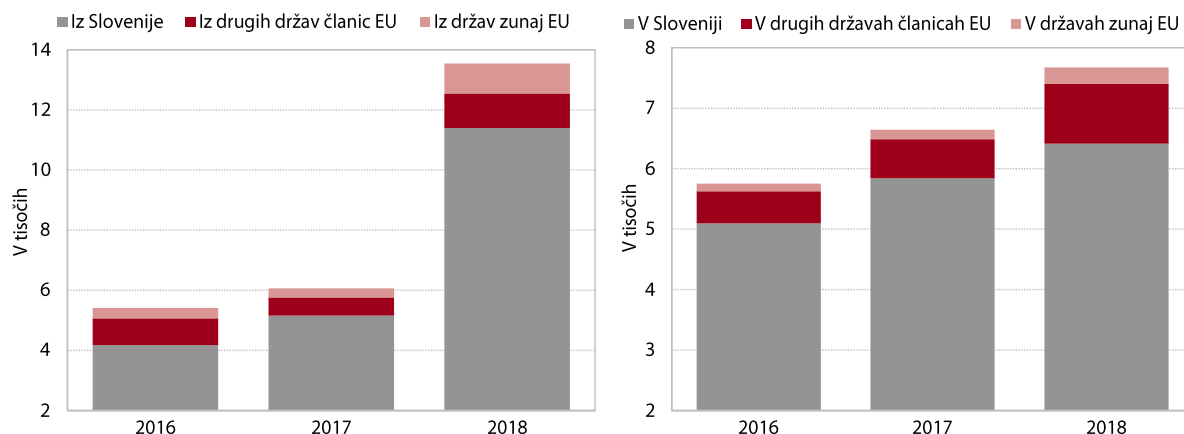

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Demografsko in socialno področje - Kultura, 2019.

Opomba: F - Filmske in videoprojekcije, D - Dramska in druga gledališka dela, DR - Drugo, L - Lutkovno gledališče, Z - Zborovska in vokalna glasba, LP - Likovne razstave in drugi dogodki vizualne umetnosti, PP - Predavanja, okrogle mize, posveti s področja kulture, S - Simfonična in komorna glasba, LP - Literarni večeri in večeri poezije, F - Folklorna dejavnost, SP - Sodobni ples, R - Rock in urbana glasba, E - Eksperimentalno gledališče, I - Instrumentalna glasba (godbeni sestavi), P - Popularna, zabavna glasba in šanson, ES - Etno glasba in glasbe sveta, O - Opera in druga glasbeno-scenska dela, J - Jazz in improvizirana glasba, M - Muzejske in druge razstave, MG - Mešana glasba (glasba crossover), B - Balet, SP - Sodobna in komponirana glasba, IU - Dogodki intermedijske umetnosti.

Dobro polovico prireditev v ustanovah z odrsko dejavnostjo predstavljajo gostujoče prireditve, ki povečujejo raznolikost ponudbe. Gostovanja prireditev in razstav drugih kulturnih ustanov iz Slovenije in tujine povečujejo raznolikost ponudbe, prostorsko in finančno dostopnost kulture ter bogatijo slovenski kulturni prostor. Leta 2018 se je število gostujočih prireditev močno povečalo, zlasti zaradi močnega povečanja domačih gostovanj, ki je znašalo 13.542 (Slika 3 desno). Ob hitrejši rasti števila gostujočih prireditev kot domačih prireditev se njihov delež v strukturi prireditev povečuje in je leta 2018 znašal dobro polovico prireditev. Največ gostovanj prireditev, 84,1 % v letu 2018 je iz drugih ustanov iz Slovenije, 15,9 % pa iz tujine, pri čemer jih je bilo 8,5 % iz drugih držav članic EU in 7,3 % iz držav izven EU.

Slika 3: Gostujoče prireditve¹ v ustanovah z odrsko dejavnostjo, Slovenija, 2016–2018, število (levo) in gostovanja s prireditvami zunaj sedeža ustanove² z odrsko dejavnostjo, Slovenija, 2016–2018, število (desno)

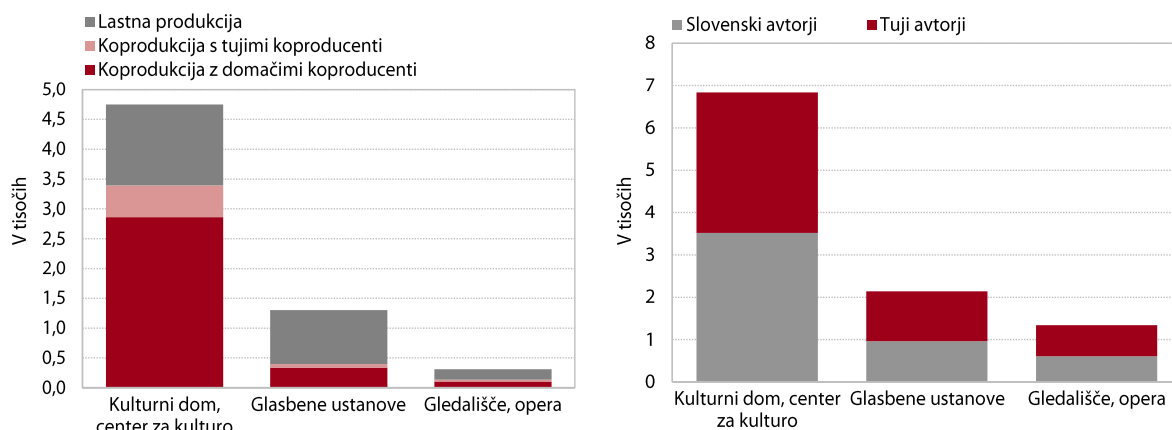
Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Demografsko in socialno področje - Kultura, 2019.

Opomba: ¹ V kulturnih domovih in centrih gostujejo poleg slovenskih gledališč in glasbenih ustanov še tuje ustanove in domači producenti, ki nimajo lastnih prostorov za izvajanje odrske dejavnosti (npr. oba orkestra RTV SLO, pa tudi društva, zavodi itd., ki sicer niso vključeni v raziskovanje KU-ODER). ² V podatku o gostujočih prireditvah v opazovanih enotah raziskovanja KU-ODER so zajete prireditve teh enot in prireditve tistih producentov iz Slovenije in tujine, ki po metodologiji niso vključene v raziskovanje; v podatku o gostovanjih izven sedeža ustanove pa so vključene le enote iz raziskovanja KU-ODER. Podatek o gostovanju zunaj sedeža ustanove pove le s koliko prireditvami so ustanove, vključene v raziskovanje KU-ODER, nastopale po drugih slovenskih krajih.

Po nekaterih kazalnikih je kakovost kulturnih dejavnosti na zadovoljivi ravni, a so še možnosti za izboljšave. Poleg obsega kulturne produkcije je pomemben dejavnik obiska tudi njena kakovost. Oceno kakovosti otežuje odsotnost ustreznih kazalnikov in evalvacij, zato glede kakovosti sklepamo iz parcialnih podatkov. Nizek delež prebivalcev Slovenije meni, da je nizka kakovost kulturnih dejavnosti ovira pri udeležbi, iz česar sklepamo, da je kakovost na zadovoljivi ravni. Posredni kazalnik kakovosti je delež gostovanj kulturnih prireditelj v tujini, ki se je v obdobju 2016–2018 povečal in je leta 2018 znašal 6,8 %. Skupaj so ustanove z odrsko dejavnostjo leta 2018 izvedle 1.259 gostovanj s prireditvami v tujini, od tega so jih dobre tri četrtine izvedle znotraj EU, kar kaže na močno navezanost Slovenije na EU. Povečuje se tudi skupno število gostovanj v tujini in Sloveniji (Slika 3 desno). Čeprav se delež gostovanj v tujini povečuje, iz česar sklepamo na kakovost odrske dejavnosti, so na tem področju možnosti za izboljšave. Večjo kakovost bi lahko spodbudili z določitvijo ciljev in kazalnikov kakovosti, ki bi postali merilo in podlaga za financiranje javnih zavodov.

Več kot polovico del, ki so jih izvedle ustanove z odrsko dejavnostjo, predstavljajo nova dela. Nova dela¹⁴ po eni strani povečujejo raznolikost ponudbe, po drugi strani pa so ponovitve starih del lahko odraz dobrega odziva občinstva in ugodnih kritik. Leta 2018 so ustanove z odrsko dejavnostjo izvedle 6.365 novih del, kar je nekoliko manj kot v predhodnem letu, njihov delež v skupnem številu del pa je znašal 61,7 %. Največ novih del so izvedli kulturni domovi in centri (Slika 4 levo), ki so izvedli tudi največ del (Slika 4 desno) in prireditev. Ponudbo kulture bogatijo tudi koprodukcije¹⁵ z domačimi in tujini producenti. V strukturi novih del jih je približno polovica nastala v koprodukciji z domačimi koproducenti in približno desetina v koprodukciji s tujimi koproducenti, ki kaže na obseg mednarodnega sodelovanja.

Slika 4: Število novih del¹ v ustanovah z odrsko dejavnostjo, koprodukcija² in lastna produkcija, Slovenija, 2018 in število del v ustanovah z odrsko dejavnostjo, slovenskih in tujih avtorjev, Slovenija, 2018

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Demografsko in socialno področje - Kultura, 2019.

Opomba: ¹ Nova dela so dela, predstavljena na premierah. ² Koprodukcije so dela, nastala v sodelovanju več producentov; v tem raziskovanju jih prikaže tisti koproducent, v čigar prostorih je bilo delo predstavljeno javnosti.

V ponudbi del, ki so jih izvedle ustanove z odrsko dejavnostjo, je približno polovica del slovenskih avtorjev. Število del, ki so jih izvedle kulturne ustanove z odrsko dejavnostjo, se je leta 2018 glede na predhodno leto zmanjšalo (najbolj glasbenih ustanov) in je znašalo 10.321, a je bilo večje kot leta 2016. Največ, dobri dve tretjini del, so izvedli kulturni domovi in centri, približno petino glasbene ustanove, drugo pa gledališča in operi. Število del slovenskih avtorjev, ki prispevajo k ponudbi in uveljavljanju slovenske kulture, se je zmanjšalo manj kot število del tujih avtorjev, zato se je njihov delež povečal in je leta 2018 znašal 49,3 %.

¹⁴ Nova dela so dela, predstavljena na premierah.

¹⁵ Koprodukcije so dela, nastala v sodelovanju več producentov; v tem raziskovanju jih prikaže tisti koproducent, v čigar prostorih je bilo delo predstavljeno javnosti.

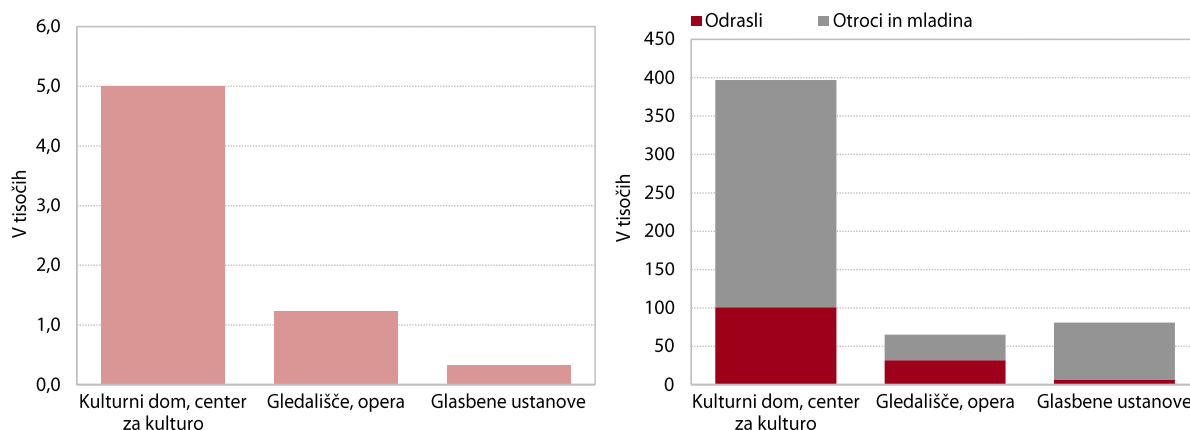
Dostop ustanov z odrsko dejavnostjo je za gibalno in senzorno ovirane osebe pomanjkljivo urejen.

Urejen dostop kulturnih ustanov za gibalno in senzorno ovirane osebe¹⁶ omogoča njihov obisk kulturnih prireditev in prispeva k uresničevanju Zakona o izenačevanju možnosti invalidov, ki določa, da morajo imeti invalidi dostop do javnih storitev. V Sloveniji je imela leta 2018 urejen dostop za gibalno ovirane osebe dobra polovica kulturnih ustanov z odrsko dejavnostjo in dobra desetina za senzorno ovirane osebe. Pravic invalidov, določene v Zakonu o izenačevanju možnosti invalidov iz leta 2010¹⁷ ne uresničujejo vsi zavodi, saj so med ustanovami, ki nimajo urejenega dostopa, so tudi javni zavodi.

Število brezplačnih prireditev, ki povečujejo finančno dostopnost kulture, se je leta 2018 povečalo.

Finančno dostopnost povečujejo brezplačne prireditve, ki prispevajo k njeni popularizaciji in znižana cena vstopnic za nekatere skupine obiskovalcev. Leta 2018 je bila slaba petina oziroma 4.753 prireditev, ki so jih izvedle ustanove z odrsko dejavnostjo, brezplačnih. Delež brezplačnih prireditev med leti niha, vendar se ne spreminja bistveno. Največ brezplačnih prireditev (87,7 % v letu 2018) so izvedli kulturni domovi in centri, ki izvedejo največ vseh prireditev. Na finančno dostopnost prireditev vpliva poleg brezplačnih prireditev tudi povprečna cena vstopnice, ki je leta 2018 znašala 9,0 evra. Ustanove z odrsko dejavnostjo povečujejo finančno dostopnost tudi z znižanimi cenami za nekatere skupine obiskovalcev (na primer otroci in mladi, upokojenci).

Slika 5: Število vzgojno-izobraževalnih programov v ustanovah z odrsko dejavnostjo, Slovenija, 2018 (levo) in število udeležencev vzgojno-izobraževalnih programov, otroci in mladina ter odrasli, Slovenija, 2018 (desno)

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Demografsko in socialno področje - Kultura, 2019.

Število vzgojno-izobraževalnih programov in udeležencev v ustanovah z odrsko dejavnostjo se je v obdobju 2016–2018 povečalo.

Kakovostna kulturna vzgoja krepi zavest o pomenu kulture za razvoj posameznika in družbe. Ustanove z odrsko dejavnostjo izvajajo razne vzgojno-izobraževalne programe. Leta 2018 so jih izvedle 6.550. Njihovo število se je v obdobju 2016–2018 povečalo za dobro četrtno, najbolj v kulturnih domovih in centrih, ki izvajajo tudi največ vzgojno-izobraževalnih programov med vsemi vrstami ustanov na področju odrske dejavnosti (Slika 5 levo). Ob povečanju števila programov se je povečalo tudi število obiskovalcev, vendar manj kot število programov (na 543.252 v letu 2018), zato se je povprečno število udeležencev enega programa zmanjšalo (na 82,9 v letu 2018). Kakovostna kulturna vzgoja je zlasti pomembna za otroke in mladino¹⁸ (Slika 5 desno), leta 2018 so predstavljali približno tri četrtnine vseh udeležencev.

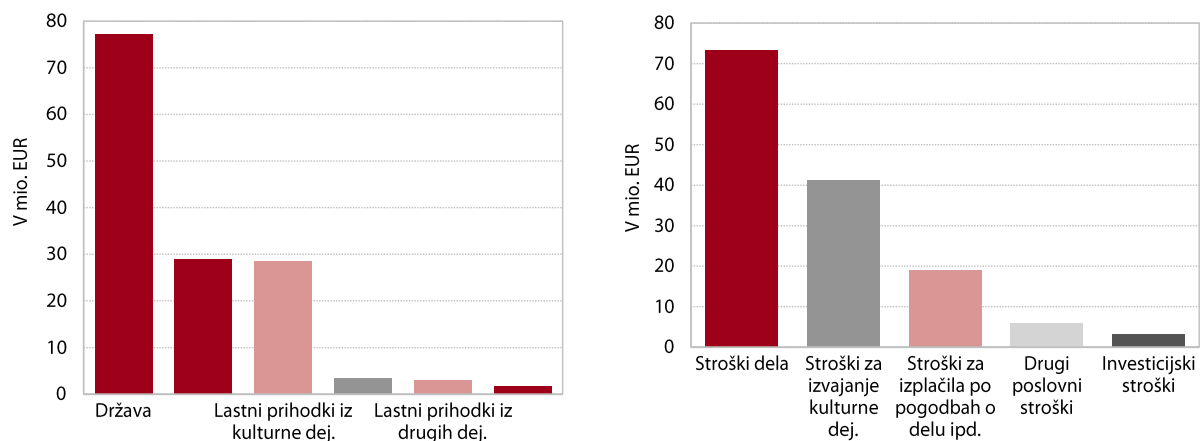
¹⁶ Urejen dostop za senzorno ovirane osebe je na primer: tolmačenje v znakovnem jeziku, vodniki in podnapisi v povečani ali v Braillovi pisavi, indukcijske zanke, prilagojena javna vodstva za slepe, zvočni vodniki, spletna stran z asistenčno tehnologijo itd.

¹⁷ Po 15. členu, ki ureja dostop do kulturnih dobrin, je treba omogočiti invalidom ne glede na njihovo invalidnost dostop do kulturnih dobrin in jim zagotoviti možnosti za lastno ustvarjalnost.

¹⁸ Otroci in mladina so osebe v obdobju predšolskega, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja.

Ustanove z odrsko dejavnostjo so v obdobju 2016–2018 precej povečale prihodke, zlasti iz javnih virov, in odhodke, zlasti za plače zaposlenih, nizke pa so bile investicije. Ustanove z odrsko dejavnostjo pridobivajo sredstva iz javnih virov (državni in občinski proračun ter sredstva EU), lastnih kulturnih in drugih dejavnosti ter sponzorstev in donacij iz Slovenije in tujine ter od mednarodnih skladov (Slika 6 levo). Leta 2018 so imele za 142,7 mio evrov prihodkov, pri čemer so 75,6 % predstavljali javni viri, 22,0 % lastni prihodki, medtem ko so bila sponzorstva in donacije iz Slovenije in tujine ter sredstva mednarodnih skladov zelo nizka. Sredstva ustanov z odrsko dejavnostjo so se v obdobju 2016–2018 precej povečala (za dobro petino). Najbolj so se povečala sredstva iz državnega proračuna (za 15,6 mio evrov), sledijo lastna sredstva (za 6,7 mio evrov) in sredstva iz občinskih proračunov (4,8 mio evrov). Povečanje javnih sredstev je povezano zlasti s sproščanjem varčevalnih ukrepov države in povečanjem mase plač za zaposlene v javnem sektorju. To je razvidno tudi iz gibanja stroškov ustanov z odrsko dejavnostjo, ki so se v obdobju 2016–2018 precej (za dobro petino) povečali (na 142,6 mio evrov v letu 2018), najbolj stroški za plače, ki so med vsemi vrstami stroškov najvišji (Slika 6 desno) in v strukturi odhodkov predstavljajo več kot polovico odhodkov. Neugodna pa je skromna rast investicij, ki so vseskozi nizke.

Slika 6: Viri financiranja kulturne dejavnosti v ustanovah z odrsko dejavnostjo, Slovenija, 2018, v mio evrov (levo) in stroški za izvajanje kulturne dejavnosti v ustanovah z odrsko dejavnostjo, Slovenija, 2018, v mio evrov (desno)

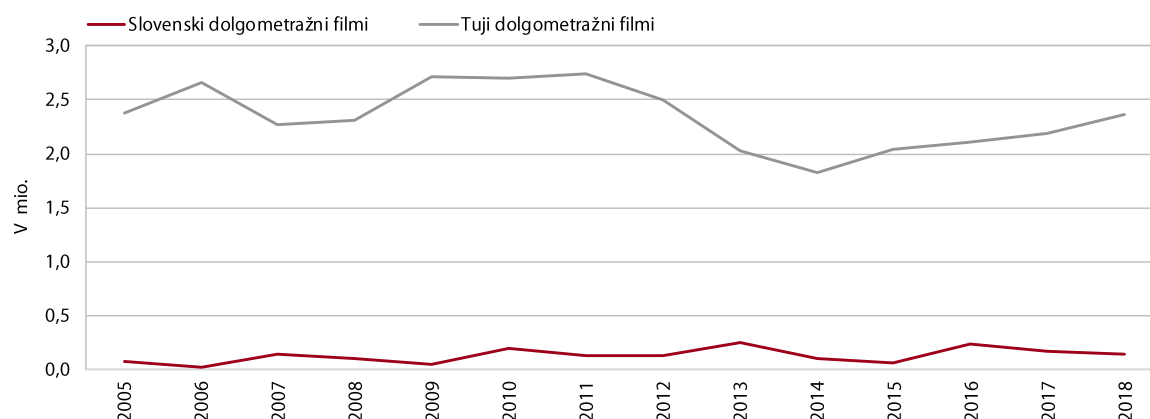
Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Demografsko in socialno področje - Kultura, 2019.

Opomba: Sredstva državnega proračuna, občinskega proračuna in sredstva EU, prejeta iz državnega proračuna in neposredno iz EU so javna sredstva. Druge dejavnosti so dejavnosti, ki ne sodijo v področje kulture. Stroški dela so stroški plač, prispevkov in drugi stroški. Prihodki iz tujih sponzorstev, donacij in sredstev mednarodnih skladov so tako nizki, da niso prikazani v sliki (levo). Stroški za izvajanje kulturne dejavnosti so neposredni in splošni stroški. Stroški za izplačila po pogodbah o delu in avtorskih pogodbah, za študentsko delo, samostojnim podjetnikom ipd.

2.2.2 Kinematografi

Število gledalcev filmov v kinematografih se od leta 2015 povečuje. Potem ko se je več let zmanjševalo, se v zadnjih letih povečuje in je leta 2018 doseglo 2.503.486 gledalcev, od tega si jih je 5,4 % ogledalo slovenski film. Ogledi slovenskih filmov med leti precej nihajo (Slika 7). Na obisk kinematografov poleg ponudbe filmov in cene vstopnic vpliva tudi diverzifikacija gledanja filmov in odmik od fizičnega prostora kinematografov s širokopasovnim dostopom do interneta¹⁹. Delež gledalcev filmov v kinematografih, ki si ogledajo star film, med leti niha, leta 2018 si je star film ogledala približno desetina gledalcev.

Slika 7: Število gledalcev slovenskih in tujih dolgotražnih filmov v kinematografih, Slovenija, 2005-2018

Vir: Slovenski filmski center, 2019.

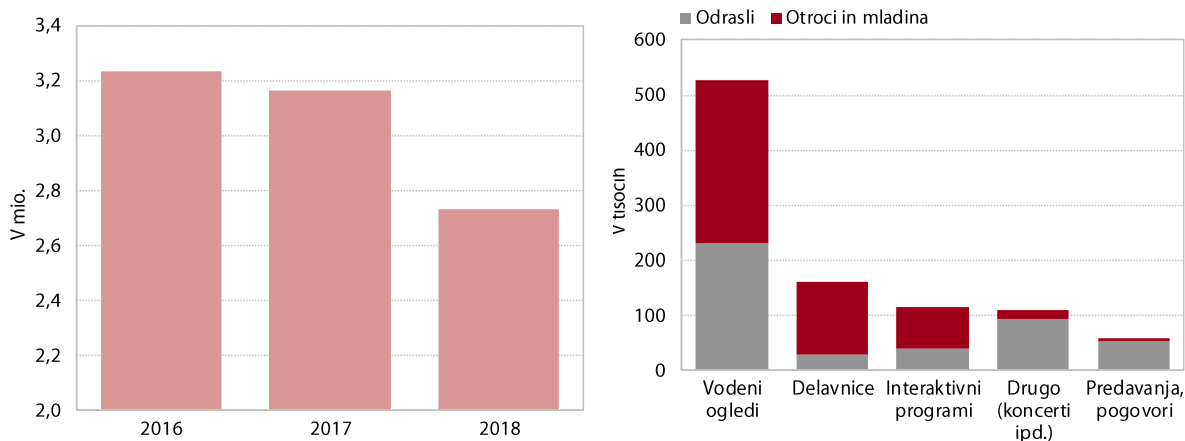
Digitalno restavriranje filmov počasi napreduje, digitalizacija kinodvoran napreduje. Možnost predvajanja in ogleda starih filmov omogoča digitalno restavriranje filmov, ki zaustavlja njihovo propadanje in omogoča ohranjanje filmske kulturne dediščine. Do leta 2019 so bili digitalno restavrirani štirje slovenski celovečerni igrani filmi, trenutno jih je v tem postopku še več. Za ohranjanje filmske kulturne dediščine in omogočanja ogledov slovenskih filmov prihodnjim generacijam bo potrebno digitalizacijo in restavriranje filmov razvijati tudi v prihodnje. Večjo kakovost ogledov filmov povečuje tudi digitalizacija kinodvoran in kinematografov, ki se širi. Leta 2018 je bilo digitaliziranih 98 od 108 kinodvoran in 42 od 55 komercialnih kinematografov.

¹⁹ MK, Analiza financiranja kulture, 2017.

2.2.3 Muzeji in galerije

Obisk muzejev in galerij se je v obdobju 2016–2018 zmanjšal. Leta 2018 so muzeji²⁰ in galerije²¹ zabeležili 2,73 mio obiskov (Slika 8 levo). V obdobju 2008–2018 se je obisk povečal za približno desetino, čeprav se je število razstav zmanjšalo za slabo tretjino. Večji obisk je lahko povezan z različnimi dejavniki: kakovostnejša in pestrejša ponudba razstav, večje zanimanje za kulturo, boljša informiranost o ponudbi razstav, promocijske dejavnosti in brezplačni dogodki ipd. Muzeji in galerije zanimanje za obisk in finančno dostopnost povečujejo z organizacijo brezplačnih dogodkov in brezplačnim vstopom ali znižano ceno vstopnic za nekatere skupine prebivalcev (na primer brezposelni, predšolski otroci ipd), z brezplačnim vstopom za stalne razstave na določen dan v mesecu in z organiziranjem raznih popularizacijskih in drugih dogodkov.²² Muzeji in galerije so leta 2018 izdali 614.403 brezplačnih vstopnic, kar je največ v obdobju 2016–2018. Na dostopnost muzejev in galerij vpliva tudi urejen dostop za gibalno in senzorno ovirane osebe. Leta 2018 je imela urejen dostop za gibalno ovirane osebe približno tretjina muzejev in galerij, delno urejen dostop pa dobra polovica. Dostop za senzorno ovirane osebe je slabše urejen, urejen dostop ima 6,5 % muzejev in galerij, delno urejen pa 43,0 % muzejev in galerij.

Slika 8: Število obiskov muzejev in galerij, Slovenija, 2016–2018 (levo) in število udeležencev vzgojno-izobraževalnih programov, otroci in mladina ter odrasli, 2018 (desno)

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Demografsko in socialno področje - Kultura, 2019.

Ponudba in obisk vzgojno-izobraževalnih programov v muzejih in galerijah se povečujeta. Vzgojno izobraževalna dejavnost predstavlja pomembno dejavnost, ki jo izvajajo muzeji in galerije. Leta 2018 so izvedli 39.747 vzgojno-izobraževalnih programov, njihovo število pa se je v obdobju 2016–2018 povečalo. V strukturi programov jih slabi dve tretjini predstavljajo vodeni ogledi, sledijo delavnice s 16,6 % in interaktivni programi z dobro desetino. Na predavanja, pogovore in druge programe odpade manj kot desetina programov. Vzgojno-izobraževalnih programov se je leta 2018 udeležilo 965.162 udeležencev oziroma približno desetina več kot leta 2016, enega programa pa se je v povprečju udeležilo 24,3 udeležencev. V strukturi udeležencev se jih je dobra polovica udeležila vodenegega ogleda (Slika 8 desno).

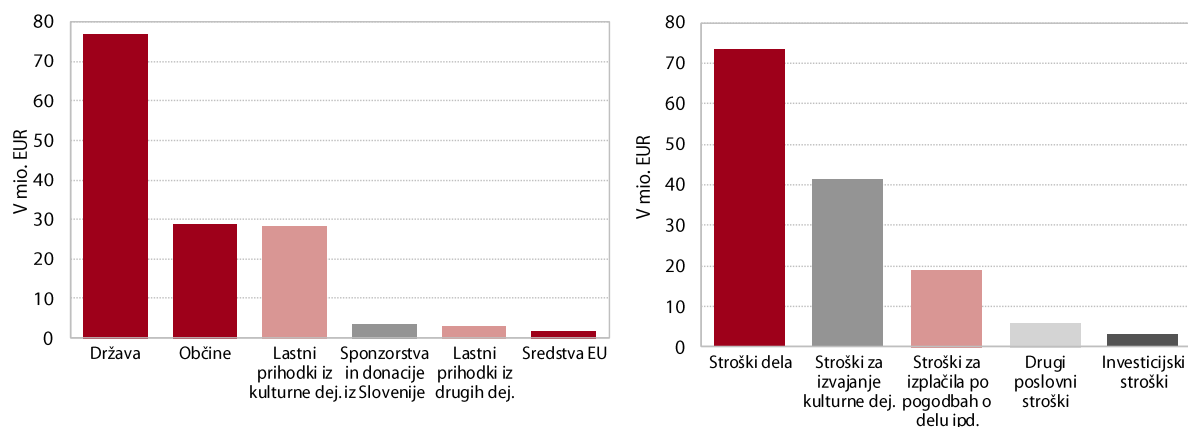
²⁰ Muzej je za javnost odprta, nepridobitna, stalna ustanova v službi družbe in njenega razvoja, ki pridobiva materialne dokaze o ljudeh in njihovem okolju, jih hrani, raziskuje, o njih posreduje informacije in jih razstavlja. Po Zakonu o varstvu kulturne dediščine so muzeji tudi galerije, ki opravljajo funkcije muzejev.

²¹ Galerija je prostor ali stavba, v kateri se proučujejo in razstavlja dela s področja likovne umetnosti.

²² Na primer Poletna muzejska noč, teden kulturne dediščine, dnevi evropske kulturne dediščine, obisk stalnih razstav vsako prvo nedeljo v mesecu, 8. februarja (Slovenski kulturni praznik), 18. maja (Svetovni dan muzejev), tretje sobote v juniju (Poletna muzejska noč), 3. decembra (Ta veseli dan kulture).

Muzeji in galerije so v obdobju 2016–2018 precej povečali prihodke, zlasti iz javnih virov, in odhodke, zlasti za plače zaposlenih. Njihovi prihodki so se povečali za dobro desetino in leta 2018 znašali 51,7 mio evrov. Najbolj so se povečala javna sredstva, ki so v strukturi predstavljala 81,9 %. Sredstva iz lastne kulturne in druge dejavnosti so se povečala bistveno manj, njihov delež v strukturi sredstev je leta 2018 znašal 17,2 %. Znižala so se sredstva iz sponzorstev in donacij iz Slovenije in tujine ter mednarodnih skladov (Slika 9 levo), in predstavljala 1,0 % vseh sredstev. Poleg prihodkov muzejev in galerij so se v obdobju 2016–2018 povečali tudi stroški (za slabo desetino) in leta 2018 znašali 50,5 mio evrov. Povečale so se vse vrste stroškov, razen za izplačila po pogodbah o delu in avtorskih pogodbah, za študentsko delo, samostojnim podjetnikom ipd. Dobro polovico predstavljajo stroški dela (plače, prispevki in drugi stroški), dobro tretjino neposredni in splošni stroški za izvajanje kulturne dejavnosti, na druge skupine odpade manj kot desetina stroškov (Slika 9 desno).

Slika 9: Viri financiranja kulturne dejavnosti v muzejih in galerijah, Slovenija, 2018, v mio evrov (levo) in stroški za izvajanje kulturne dejavnosti v muzejih in galerijah, Slovenija, 2018, v mio evrov (desno)

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Demografsko in socialno področje – Kultura, 2019.

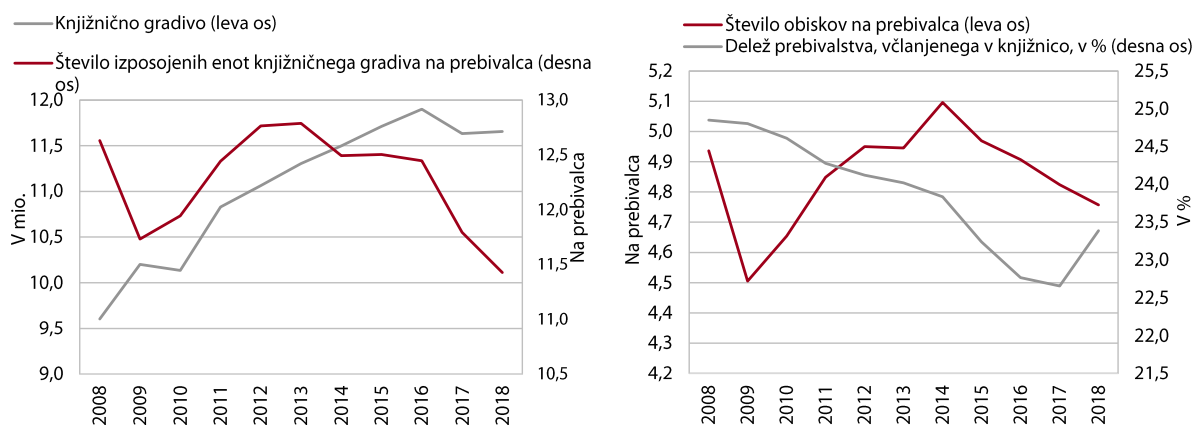
Opomba: Sredstva državnega proračuna, občinskega proračuna in sredstva EU, prejeta iz državnega proračuna in neposredno iz EU so javna sredstva. Druge dejavnosti so dejavnosti, ki ne sodijo v področje kulture. Stroški dela so stroški plač, prispevkov in drugi stroški. Prihodki iz tujih sponzorstev, donacij in sredstev mednarodnih skladov so tako nizki, da niso prikazani v sliki (levo). Stroški za izvajanje kulturne dejavnosti so neposredni in splošni stroški. Stroški za izplačila po pogodbah o delu in avtorskih pogodbah, za študentsko delo, samostojnim podjetnikom ipd. investicijski stroški vključujejo tudi tekoče investicije.

2.3 Splošne knjižnice v Sloveniji

Splošna knjižnica informira in zadovoljuje potrebe prebivalcev po izobraževanju, raziskovanju, kulturi in razvedrilu ter razvijanju pismenosti. Splošna knjižnica zbira, obdeluje, hrani, vzdržuje, predstavlja in posreduje knjižnično gradivo in informacije, omogoča uporabo knjižničnega gradiva in zagotavlja vsakomur na svojem območju dostop do znanja, informacij in storitev, ne glede na njegovo starost, spol, versko in politično prepričanje, narodnost, raso, jezik ali socialni status, zaposlitev in stopnjo izobrazbe, kakor tudi vsem posameznikom in skupinam s posebnimi potrebami. Namen splošne knjižnice je informiranje in zadovoljevanje potreb po izobraževanju, raziskovanju, kulturi in razvedrilu ter razvijanju pismenosti (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028) (2018).

Ponudba knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah se povečuje, prostorski in kadrovski pogoji se izboljšujejo. V obdobju 2008–2018 se je število zaposlenih povečalo in je leta 2018 znašalo 1.219 v ekvivalentu polnega delovnega časa. Izboljšali so se tudi prostorski pogoji, merjeni z neto uporabno površino, leta 2018 je znašala 114.691 m². Število enot knjižničnega gradiva²³ se je povečalo za dobro petino in je leta 2018 znašalo 11,7 mio, od tega je 10,6 mio enot odpadlo na knjižno gradivo (knjige, brošure), 1,0 enot na neknjižno gradivo in 952 na standarde in patente (Slika 10 levo). Dostopnost splošnih knjižnic in knjižničnega gradiva povečujejo tudi digitalne knjižnice z odprtim dostopom, ki omogočajo brezplačen ogled in pretok gradiva brez registracije uporabnika (na primer dLib - Digitalna knjižnica Slovenije, Zgodovina Slovenije – Slstory, Evropska digitalna Knjižnica Europeana²⁴, Open Culture) in pri bralcu zmanjšujejo potrebo po (registrirani) izposoji iz knjižnice²⁵. V obdobju 2010–2018 se je skupno število zapisov v dLib povečalo in je leta 2018 znašalo 834.124 (glej poglavje 3.1).

Slika 10: Izbrani kazalniki splošnih knjižnic, Slovenija, 2008–2018

Vir: NUK, Statistični podatki o knjižnicah, 2019; SURS, lastni preračuni, 2019.

Opomba: Včlanjenost prebivalcev v splošne knjižnice je izračunano na osnovi podatkov o stanju prebivalstva, dne 1.7.

²³ Knjižno gradivo so monografske in serijske publikacije (knjige, brošure, časniki, časopisi, almanahi, koledarji, zborniki, disertacije, patenti, standardi, itd.), ki so razmnožene na papirju in obsegajo več kot štiri strani. Nekonjižno gradivo so publikacije, razmnožene na papirju, ki ne obsegajo več kot štiri strani ter publikacije na vseh drugih nosilcih zapisa. Standard je dokument, ki navaja splošna pravila, navodila ali značilnosti proizvodov, storitev ali z njimi povezanih procesov in proizvodnih postopkov (NUK, Definicije 2018, 2018).

²⁴ Europeana je evropska digitalna platforma za kulturno dediščino, ki je bila vzpostavljena leta 2008 in zagotavlja dostop enotam (podobe, teksti, video in tridimenzionalno gradivo) iz zbirk knjižnic, arhivov, muzejev, galerij in audiovizualnih zbirk (Recommendations Forum "European Year of Cultural Heritage 2018: International Perspectives" Brussels, 2018).

²⁵ MK, Analiza financiranja kulture, 2017, str. 45.

Prostorska dostopnost splošnih knjižnic, kljub izboljšanju v obdobju 2008–2018, za dobro četrtno prebivalcev Slovenije predstavlja problem. Število izposojevališč²⁶ se je povečalo in je leta 2018 znašalo 286, od tega je bilo 273 izposojevališč krajevnih knjižnic in 13 bibliobusov (potujočih knjižnic), ki so imeli 719 izposojevališč. Razvejana mreža izposojevališč prispeva k večji dostopnosti storitev splošnih knjižnic na redkeje poseljenih območjih oziroma območjih, ki nimajo krajevne knjižnice ali so od nje oddaljeni. Čeprav ocenjujemo, da se je prostorska dostopnost splošnih knjižnic izboljšala, za veliko naselij in prebivalcev predstavlja problem. Na to so opozorili izsledki študije prostorske simulacije mreže splošnih knjižnic (Vodeb in drugi, 2015). Knjižnice nima 4.067 naselij (knjižnice, postajališča bibliobusa ali premične zbirke) v radiu 4.000 m po cestni mreži, kjer živi dobra četrtnina vseh prebivalcev. Za izboljšanje možnosti dostopnosti knjižnic v manjših krajih in na odročnejših območjih bi potrebovali še vsaj šest bibliobusov (Predlog Zakona o zagotavljanju sredstev za nekatere nujne programe Republike Slovenije v kulturi, 2018).

Finančno dostopnost splošnih knjižnic omogoča brezplačno članstvo za nekatere skupine prebivalcev, preslabo pa je poskrbljeno za fizično dostopnost in knjižnične dejavnosti za osebe s posebnimi potrebami. Splošne knjižnice finančno dostopnost povečujejo z brezplačnim članstvom za nekatere skupine prebivalcev, na primer (otroci in mladi do 18. leta starosti, brezposelni, invalidi. Čeprav dostopnost knjižničnega gradiva slepim in slabovidnim omogoča Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne, pa publikacija NUK Doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice veljavnih v obdobju 2005–2017 (2018) ugotavlja, da je za uporabnike s posebnimi potrebami v knjižnicah slabo poskrbljeno glede gradiva za jezikovne skupine, kot glede fizične dostopnosti zgradb in prostorov, knjižničnega gradiva in opreme.

Včlanjenost in obisk splošnih knjižnic sta se v dolgoletnem obdobju zmanjšala. Včlanjenost prebivalcev od leta 2016 stagnira. Leta 2018 je znašala 22,9 % in je bila manjša kot pred desetimi leti (Slika 10, desno). Člani si v povprečju izposodijo manj knjižničnega gradiva, leta 2018 si je član izposodil v povprečju 48,9 enot. Na manjšo včlanjenost in izposojajo po naši oceni vpliva tudi dostopnost gradiva prek spleta, ki jo omogoča digitalizacija. Splošne knjižnice poleg članov obiskujejo tudi nečlani. V zadnjih desetih letih se je število obiskov splošnih knjižnic na prebivalca gibalo okoli pet obiskov, leta 2018 je znašalo 4,6 obiskov (Slika 10, desno).

Splošne knjižnice v lokalnem okolju z organiziranjem številnih dejavnosti in dogodkov krepijo vlogo kulturnih ustanov. Splošne knjižnice organizirajo različne kulturne dogodke in razstave ter zadovoljujejo kulturne potrebe prebivalcev in omogočajo dostopnost kulturnih vsebin lokalnemu prebivalstvu, zato jih obiskujejo tudi nečlani. S tem se krepí njihova vloga kulturnih ustanov v lokalnem okolju, še zlasti tam, kjer drugih kulturnih ustanov ni. Na ta pomen so opozorili tudi izsledki raziskave Doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice veljavnih v obdobju 2005–2017 (2018), v kateri so splošne knjižnice navedle, da bi namen splošne knjižnice dopolnile z vlogo knjižnice kot kulturnega središča zlasti v manjših krajih, informacijskega središča, prostora druženja in srečevanj, razvijanja kreativnosti, izmenjevanja znanj, stališč in življenjskih izkušenj med občani, subjekta vseživljenjskega izobraževanja, prostora za aktivno preživljanja prostega časa in druženja. V to smer gredo tudi Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice za obdobje 2018–2028, ki so bila sprejeta leta 2018 in predvidevajo uvedbo modela upravljanja proaktivne splošne knjižnice, za katerega je značilno, da splošna knjižnica ob analizi potreb in izzivov lokalne skupnosti sprejme prioritete na področju svojega delovanja. Možnost, da občine same določajo prioritete svojega delovanja bo v prihodnje omogočala boljše zadovoljevanje potreb lokalnega okolja in krepila njihovo vlogo kulturnih ustanov. Leta 2019 so bile sprejete Strateške usmeritve na področju IKT v splošnih knjižnicah za obdobje 2019–2028, katerih namen je spremljanje in izboljšanje stanja na področju IKT v splošnih knjižnicah, dvig digitalne pismenosti zaposlenih in uporabnikov ter uvajanje novih storitev.

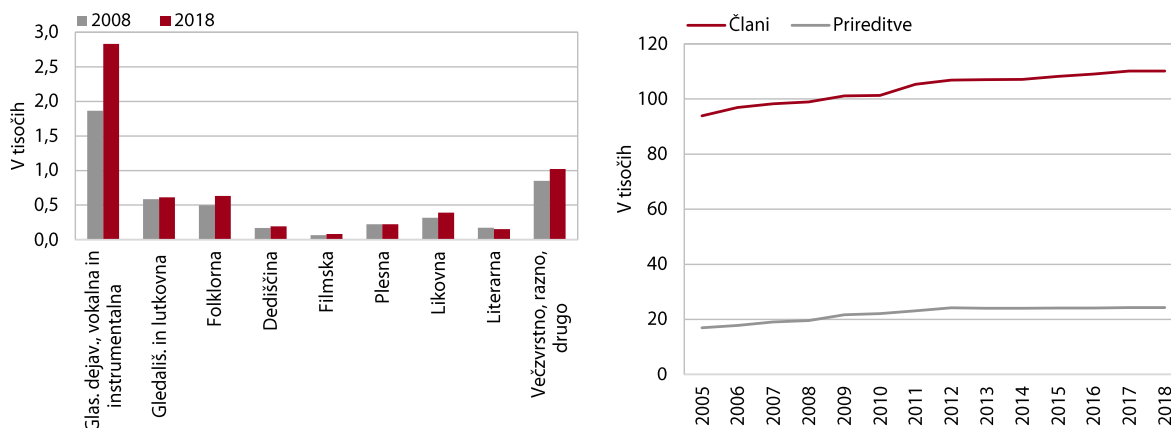
²⁶ Izposojevališče je knjižnica ali del knjižnice, ki je na določeni lokaciji namenjena neposrednemu delu z uporabniki, ne glede na to, ali gre za samostojno knjižnico ali del večje upravne enote. Kraji, kjer ustavlja bibliobus, ne veljajo za izposojevališče, pač pa kot izposojevališče štejemo bibliobus. Postajališč premičnih zbirk ne štejemo za izposojevališče (NUK, Definicije 2018, 2018).

2.4 Ljubiteljska kultura

Članstvo v kulturnih društvih prebivalcem omogoča lastno udejstvovanje v kulturi in navezovanje socialnih stikov, bogati prosti čas in prispeva k njihovi vključenosti v družbo. Še zlasti je pomembno za starejše in njihovo ohranjanje aktivnosti.

Stanje na področju ljubiteljske kulture je ugodno. Število registriranih kulturnih društev se od leta 2005, z izjemo leta 2011, povečuje in je leta 2018 znašalo 4.037. Ob tem se povečuje tudi število produkcijskih enot oziroma samostojnih enot društva, ki izvajajo lasten program dela. V obdobju 2005–2018 se je najbolj, za dobro polovico, povečalo število produkcijskih enot društev, ki se ukvarjajo z vokalno in instrumentalno glasbeno dejavnostjo (Slika 11, levo). Teh produkcijskih enot je med vsemi vrstami tudi največ, leta 2018 so predstavljale slabo polovico. Ob povečanju števila kulturnih društev in produkcijskih enot se je povečalo tudi število članov kulturnih društev, leta 2018 jih je bilo 110.109 (Slika 11 desno). Povprečno število članov na društvo se je v obdobju 2004–2018 zmanjšalo, saj se je njihovo število povečalo za manj kot število kulturnih društev. Leta 2018 je imelo eno kulturno društvo v povprečju 23,4 članov. Povečanje števila kulturnih društev in članov v obdobju 2008–2018 je omogočilo večjo kulturno produkcijo in ponudbo kulturnih prireditev. Leta 2018 so kulturna društva nastopila na 24,3 tisoč prireditvah. Večja ponudba kulturnih prireditev je pritegnila večje število obiskovalcev, leta 2018 jih je bilo 3,2 mio. Neugodna so bila gibanja števila nastopov na gostovanjih, ki bogatijo ponudbo kulture. Njihovo število se je v zadnjih letih zmanjšalo in je leta 2018 znašalo 19,9 tisoč. Kulturna društva organizirajo tudi različne seminarje, njihovo število se povečuje.

Slika 11: Število produkcijskih enot kulturnih društev, Slovenija, 2008 in 2018 (levo) in število članov in izvedenih prireditev, Slovenija, 2005-2018 (desno)

Vir: Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, 2019.

3 Kulturna dediščina, slovenski jezik in knjiga

Kulturna dediščina in jezik predstavljata identiteto naroda in vrednote. Ohranjanje kulturne dediščine, ki jo prikazujemo v prvem delu poglavja, prispeva k dostopnosti kulturnih vsebin in bogati posameznikovo življenje. Pri ohranjanju kulturne dediščine ima pomembno vlogo digitalizacija. V nadaljevanju poglavja prikazujemo dejavnosti povezane z razvojem slovenskega jezika. Najprej se osredotočamo na jezikovno izobraževanje, ki prispeva k zviševanju bralne pismenosti pri mladini in odraslih, nato na jezikovne vire in tehnologije. V zadnjem delu poglavja prikazujemo gibanja na področju knjige, ki je pomembno za razvoj bralne kulture. Gibanja na področju splošnih knjižnic, ki omogočajo dostopnost knjig in drugih vrst publikacij ter gradiv, prikazujemo v poglavju 2.3.

3.1 Kulturna dediščina

Kulturna dediščina vključuje: (i) otipljivo kulturno dediščino, ki zajema premično kulturno dediščino, kot na primer slike, skulpture, kovance in nepremično kulturno dediščino, kot na primer spomenike, arheološka najdbišča ipd, (ii) neotipljivo kulturno dediščino, ki zajema ustna izročila, upodabljajoče umetnosti, rituale. V delovnem zvezku se osredotočamo zlasti na premično in nepremično kulturno dediščino (UNESCO, What is meant by "cultural heritage"?). V poglavju večinoma obravnavamo različna področja premične in nepremične kulturne dediščine, omenjamo pa tudi neotipljivo kulturno dediščino.

Kulturna dediščina je vrednota sama po sebi in dejavnik družbenega ter gospodarskega razvoja.

Kulturna dediščina je pomemben vidik kulturne raznolikosti, ki jo je treba zaščititi (Oblikovanje strategije EU za mednarodne kulturne povezave, 2018). Ima intristično vrednost in je vrednota sama po sebi. Poleg tega je tudi dejavnik lokalnega in turističnega razvoja (OECD Conference on Culture and Local development, 2018) ter družbenega in gospodarskega razvoja. Ohranjanje kulturne dediščine prispeva tudi k dostopnosti kulturnih vsebin. Kulturna dediščina je odraz kulturne raznolikosti, ki se prenaša iz prejšnjih generacij, in sredstvo za trajnostni kulturni, družbeni, okoljski in gospodarski razvoj v Evropi (Sklepi Sveta o delovnem načrtu za področje kulture 2019–2022, 2018). Možnosti za dostopnost kulturne dediščine ter za razvoj in ohranjanje slovenskega jezika pomembno povečuje digitalizacija, ki jo prav tako obravnavamo v poglavju.

V dolgoletnem obdobju so bili sprejeti številni ukrepi, ki so prispevali k ohranjanju kulturne dediščine.

V času krize so se zaradi varčevalnih ukrepov sredstva za kulturno dediščino iz državnega proračuna zmanjševala. Vzel so zapolnjevala sredstva EU, s katerimi je bilo obnovljenih in revitaliziranih več kot 20 objektov kulturne dediščine in javne kulturne infrastrukture.²⁷ EU sredstva so pomembno prispevala k obnovi in ohranjanju slovenske kulturne dediščine, zato je pomanjkljivost, da kulturna dediščina ni prednostna naložba tudi v Partnerskem sporazumu med Slovenijo in Evropsko komisijo 2014–2020. Spodbudno pa je, da je bilo leta 2019 z rebalansom državnega proračuna za leto 2019 za varstvo kulturne dediščine, arhivsko in knjižnično dejavnost namenjenih 60,9 mio evrov oziroma 10,9 mio evrov več sredstev od prvotno predvidenih. Povečanje sredstev iz državnega proračuna bo v prihodnjih letih omogočilo več projektov s področja varovanja kulturne dediščine in izboljšanje stanja na področju varstva kulturne dediščine ter prispevalo k uresničevanju ciljev nacionalnega programa za kulturo 2020–2027, kjer v zadnjih letih cilji niso bili v celoti doseženi. V prihodnjih letih bi lahko k varstvu kulturne dediščine prispeval ukrep spodbujanja obnavljanja in prezentacije kulturnih spomenikov, ki je bil sprejet leta 2018²⁸ in ukrep izvajanja arheoloških raziskav²⁹. Pri delu na področju kulturne dediščine se velja zgledovati po primerih dobrih praks. Kot primer uspešnega dela na

²⁷ Dosežki evropske kohezijske politike v Sloveniji v obdobju 2007–2013 v finančni perspektivi 2007–2013.

²⁸ Javni razpis za izbor kulturnih projektov na področju kulturne dediščine, ki jih bo v letih 2019–2020 sofinancirala Republika Slovenija iz dela proračuna, namenjenega za kulturo.

²⁹ Javni poziv za sofinanciranje predhodnih arheoloških raziskav na območju naselbinske ali vrtno-arhitekturne dediščine, ki jih bo v letu 2019 sofinancirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo, 2019.

področju varstva kulturne dediščine lahko izpostavimo Paviljon za prezentacijo arheologije v Celju, ki je leta 2019 prejel nagrado EU na področju varstva in promocije kulturne dediščine³⁰ v kategoriji konservatorstva. K boljšemu upravljanju kulturne dediščine, podpora učinkovitemu ohranjanju dediščine, večji dostopnosti digitalnih vsebin na področju kulturne dediščine in vključevanju v evropski digitalni (kulturni) prostor naj bi v prihodnje prispeval projekt Celovita informacijska podpora procesom varstva nepremične kulturne dediščine, ki se izvaja v obdobju 2017–2020. Na varstvu in ohranjanje kulturne dediščine bi lahko ugodno vplivalo tudi izvajanje ukrepov Strategije kulturne dediščine 2020-2023, ki je bila sprejeta leta 2019.

V zadnjih letih je bilo več vpisov slovenske nesnovne dediščine na Unescov seznam, ki povečujejo njeno prepoznavnost v mednarodnem prostoru. UNESCO je leta 2003 sprejel Konvencijo o varovanju nesnovne dediščine³¹, ki predstavlja edinstveno globalno platformo za mednarodno sodelovanje na področju varovanja nesnovne kulturne dediščine, saj nudi temelj, s pomočjo katerega lahko zaščitimo, ohranjamo in spodbujamo poseben del svoje dediščine: običaje, plese, pesmi, pripovedke, znanja, spretnosti ipd. Slovenija je konvencijo ratificirala leta 2008 in od takrat dosegla štiri vpise na UNESCO Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.³² Leta 2016 je bil vpisan Škofjeloški pasijon, leta 2017 vpis obhodov kurentov in leta 2018 umetnost suhozidne gradnje, znanje in tehnike ter klekljanje čipk.

Na področju premične kulturne dediščine, ki vključuje muzeje, galerije, arhive in knjižnice (narodna in univerzitetna knjižnica, specialne knjižnice, ki imajo kulturno zgodovinsko vrednost) je bilo v zadnjih letih sprejetih premalo ukrepov. V knjižnicah rast obsega gradiva vpliva na potrebe po dodatnih prostorih in opremi za njegovo hrambo. Splošne knjižnice in NUK knjižnice vsako leto zabeležijo letni prirast knjižničnega gradiva³³, ob tem se skupni obseg knjižničnega gradiva povečuje³⁴, NUK po zakonu hrani tudi obvezni izvod (knjige, brošure)³⁵. Kljub povečevanju gradiva v knjižnicah v preteklih letih ni bilo vlaganj v infrastrukturo, ki bi zagotavljala ustrezne prostore in opremo za trajno hranjenje tovrstne kulturne dediščine. Sredstva za izvajanje dejavnosti (nakup gradiva, ki ima kulturno zgodovinsko vrednost, postopki konzervacije gradiva) so nizka in ne prispevajo k izboljšanju stanja. Projekt NUK II, ki bi zadovoljil sodobne potrebe posameznika in družbe (Kje so zidovi NUK2?, 2019, se ne uresničuje. K izboljšanju stanja bi prispevala tudi podpora razglasitvi evidentno kulturno zgodovinsko pomembnih korpusov za kulturne spomenike. Tak primer je Osebna knjižnica generala Maistra, ki pa je tak status dobila po dolgoletnih prizadevanjih. Zagotavljanje ustreznih pogojev za hrambo kulturne dediščine je potrebno tudi v arhivih in muzejih ter galerijah, kjer se povečuje števila muzejskih in galerijskih predmetov³⁶.

Arhiviranje spletnih mest z namenom trajnega ohranjanja slovenske kulturne dediščine na svetovnem spletu se krepi. Število uspešnih selektivnih zajemov spletnih mest v spletnem arhivu NUK se povečuje. NUK v spletnem arhivu shranjuje spletna mesta zaradi trajnega ohranjanja slovenske kulturne dediščine na svetovnem spletu. Pri arhiviranju vsebin na spletu gre za sistematično zajemanje in arhiviranje določenih delov svetovnega spleta. Vrste in izbor elektronskih publikacij za obvezni izvod ureja Pravilnik o vrstah in izboru

³⁰ Evropska komisija in Europa Nostra, vodilna evropska organizacija na področju kulturne dediščine, sta včeraj, 21. maja 2019, razglasili zmagovalce nagrade Evropske unije za kulturno dediščino oziroma v ang. European Heritage Award / Europa Nostra Award 2019 (MK, Paviljon za prezentacijo arheologije v Celju prejemnik prestižne nagrade Evropske unije za kulturno dediščino, 2019).

³¹ V ang. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, 2003.

³² The Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices.

³³ Leta 2018 so splošne knjižnice zabeležile 307.110 enot prirasta knjižničnega gradiva, NUK pa 14.309 enot prirasta knjižničnega gradiva.

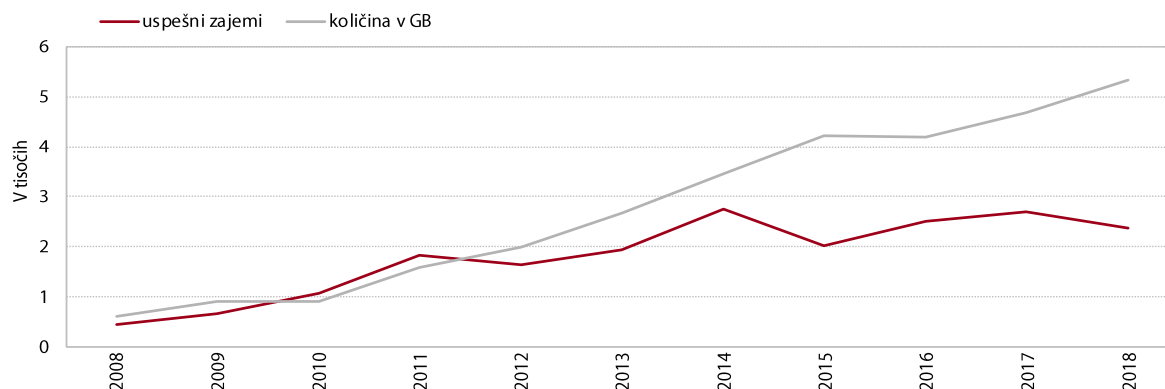
³⁴ Leta 2018 je bilo v splošnih knjižnicah 11,7 mio enot knjižničnega gradiva in v NUK 1,4 mio enot knjižnega gradiva, obe števili pa sta se v zadnjih desetih letih povečali.

³⁵ Leta 2018 je prirast obveznega izvoda po zakonu: knjige, brošure predstavljal v NUK Ljubljana 14.309 enot in v univerzitetni knjižnici Maribor 13.327 enot.

³⁶ Leta 2018 so muzeji in galerije odkupili in pridobili 192.429 muzejskih in galerijskih predmetov, vseh predmetov je bilo 7,7 mio, njihovo število pa se povečuje.

elektronskih publikacij za obvezni izvod iz leta 2007. NUK kot obvezni izvod zajema spletne publikacije, za katere oceni, da so pomembne za slovensko kulturno dediščino«. Dejavnosti na tem področju se krepijo. Število zajetih spletnih mest, ki jih NUK zajema selektivno, se povečuje in je leta 2018 znašalo 1.422, količina zajetega gradiva je bila z 5.326 GB največja v večletnem obdobju (Slika 12). Manj ugodna so le gibanja na področju števila uspešnih zajemov slovenskih spletnih mest, ki se je leta 2018 zmanjšalo na 2.361.

Slika 12: Število zajemov slovenskih spletnih mest in količina zajetega gradiva v GB v NUK, Slovenija, 2008–2018

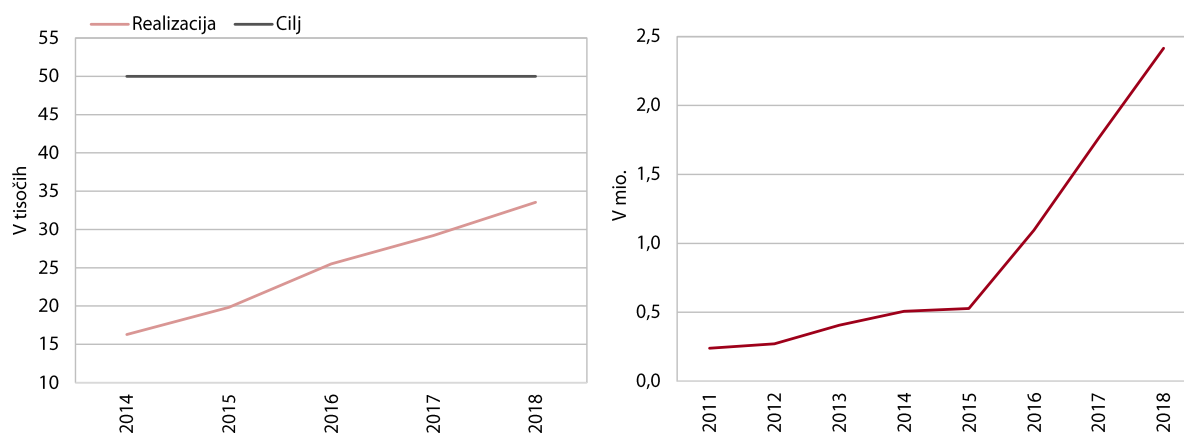
Vir: NUK, Letna poročila (različna leta), 2011-2019.

Pri promociji kulturne dediščine ima pomembno vlogo digitalizacija, ki omogoča nove načine spoznavanja kulturne dediščine (OECD Conference on Culture and Local development, 2018), hrambo in spletno dostopnost kulturnega gradiva. Dostopnost digitalnih vsebin je podlaga za prepoznavnost Slovenije v svetu in ustvarjanje dodane vrednosti v kulturi ter prispeva k večji ustvarjalnosti in kakovosti življenja (Letno poročilo NUK 2017, 2018). Z odpiranjem dostopa do zbirk kulturne dediščine se lahko pripomore k širši dostopnosti kulturne dediščine in tako omogoči vpogled v nacionalno bogastvo Slovenije (Veršič, 2019). Pri tem se je potrebno zavedati, da ima digitalizacija svoje prednosti in slabosti. Z njo kulturna dediščina zaživi novo življenje, postane dostopna širši javnosti, pripomore k dvigu prepoznavnosti Slovenije itd. Ob tem se je potrebno zavedati, da digitalizacija ni enkraten proces. Potrebno je zagotoviti dolgoročno hrambo digitalnih virov, kar s seboj prinese potrebo po oblikovanju dolgoročne strategije (Hakl Saje, 2019). Prihodnost digitaliziranja zbirk kulturne dediščine je predvsem v luči možnosti, ki jih odpira za: i) razvoj področja varovanja kulturne dediščine, ii) raziskovalne možnosti; iii) ekonomski in družbeni razvoj Slovenije (Srakar, 2019).

Število zapisov v regijskem spletnem portalu Kamra se povečuje, a ne dosega zastavljenega cilja. Na področju kulturne dediščine slovenskih pokrajin je pomemben regijski portal Kamra. To je spletno mesto, ki združuje digitalizirane vsebine s področja domoznanstva v knjižnicah in drugih lokalnih kulturnih ustanovah³⁷ in tako povečuje dostopnost kulturnih vsebin. Število objektov, objavljenih na portalu Kamra se povečuje in je leta 2018 znašalo 33.534 (Slika 12 levo), vendar je bilo manjše od cilja Resolucije o nacionalnem programu za kulturo za obdobje 2014–2017, ki je 50.000 za leto 2017. Od leta 2016 se hitro povečuje tudi število obiskov strani na portalu Kamra, leta 2018 jih je bilo 2.414.961 (Slika 13 desno). Rast obiska kaže na prepoznavnost in uporabnost portala.

³⁷ Digitalizirane vsebine so tako dostopne z enega mesta, kreirane pa v tistih organizacijah, ki so vsaka za svoje področje najbolj kompetentne. Kamra jim daje v uporabo brezplačno infrastrukturo in usposablja nove partnerje, da lahko tudi vsebine lokalnega pomena predstavijo v digitalni obliki preko svetovnega spleta. Uporabniki tako lahko dostopajo do vsebin, ki so bile do zdaj skrite v skladiščih knjižnic, arhivov in muzejev, arhivih društev ali predalih šolskih zbornic (Osrednja knjižnica Celje, Portal Kamra).

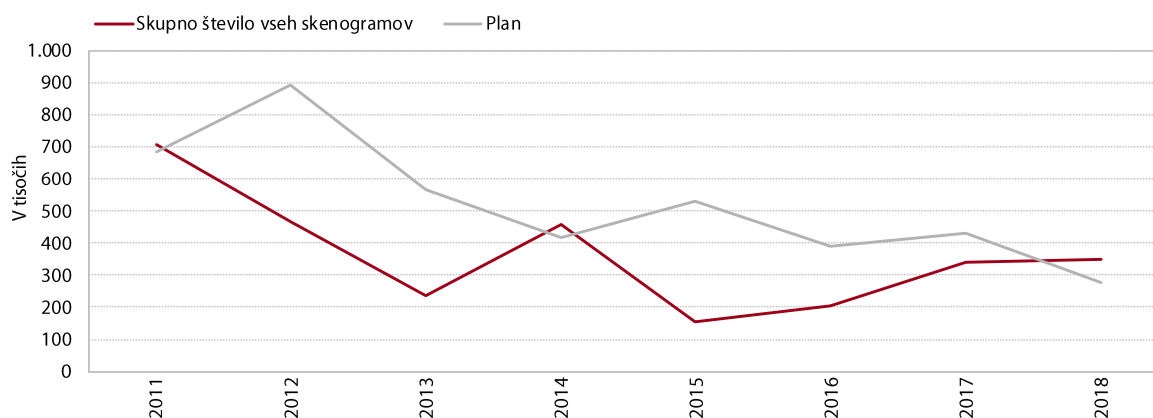
Slika 13: Število objektov, objavljenih na portalu KAMRA, Slovenija, 2014–2018 (levo) in obisk strani na portalu KAMRA, Slovenija, 2011–2018 (desno)

Vir: Kamra, statistika Osrednja knjižnica Celje, 2019.

Obseg digitalizacije knjižničnega gradiva v d.Lib.si se od leta 2016 povečuje. Pomembno dopolnitev klasičnim knjižnicam predstavlja digitalna knjižnica Slovenije (D-LIB.SI). To je knjižnica na spletu, ki je na voljo vsem, kadarkoli in kjerkoli, prek računalnika ali mobilnega telefona. V njeni ponudbi so zajeti besedila, slike in multimedija. Realiziran obseg digitalizacije knjižničnega gradiva se v zadnjih letih povečuje in je leta 2018 znašal 349.659 skenogramov (digitaliziranih strani). Po več letih je bil večji od načrtovanega obsega digitalizacije, vendar pa je bil načrtovan obseg digitalizacije najnižji v zadnjih letih (Slika 14)³⁸. Povečuje se tudi število enot v zbirki, dostopnih preko portala, leta 2018 je znašalo 834.124.

Slika 14: Število skenogramov (digitaliziranih strani v posameznem letu), dLib, Slovenija, 2011–2018

Vir: NUK, Letna poročila (različna leta), 2012-2019.

³⁸ Podatki o številu obiskovalcev niso več zanesljivi (MK, Poročilo o izvajanju nacionalnega programa za kulturo 2014-2017 za leti 2016 in 2017, 2018).

3.2 Jezikovno izobraževanje in jezikovni viri ter tehnologije

Programi jezikovnega izobraževanja nudijo prebivalcem možnost, da izboljšajo znanje slovenskega jezika. Pomembni so tako za otroke in mladino, kot za odrasle, za domače prebivalce in priseljence iz tujine, ki slovenskega jezika ne znajo ali ne znajo dobro. Bralna pismenost je pogoj za uspešno delovanje posameznika v izobraževanju in na trgu dela ter vključenost v družbo. Pomemben dejavnik ohranjanja in razvoja slovenskega jezika so razviti in dostopni jezikovni viri in tehnologije. V Sloveniji je bila leta 2013 sprejeta Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018, ki je podlaga za Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje in Akcijski načrt za jezikovno opremljenost. Oba akcijska načrta, ki sta bila sprejeta leta 2015, vsebujeta številne ukrepe za izboljšanje stanja na obeh področjih.

3.2.1 Jezikovno izobraževanje in bralna pismenost mladih ter besedilne spretnosti odraslih prebivalcev

Večina ukrepov akcijskega načrta za jezikovno izobraževanje se uresničuje. Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje, ki je bil sprejet leta 2015, vsebuje številne ukrepe na področju jezikovnega izobraževanja mladih in odraslih: (i) splošni cilji in ukrepi, (ii) slovenščina kot prvi jezik v RS, (iii) slovenščina kot drugi in tuji jezik, (iii) slovenščina v zamejstvu, zdomstvu in izseljenstvu, (iv) jeziki manjšin in priseljencev v RS, (v) tuji jeziki, (vi) govorniki s posebnimi potrebami, (vii) jezikovna ureditev visokega šolstva in znanosti. Iz Poročila o izvajanju akcijskih načrtov za jezikovno izobraževanje in za jezikovno opremljenost, sprejetih na podlagi Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018, za leto 2018 izhaja, da Slovenija številne ukrepe na navedenih področjih izvaja. V zadnjih letih je tudi opazen napredek na področju bralne pismenosti pri mladih, kljub uresničevanju ciljev pa je pri odraslih problem nizkih besedilnih spretnosti.

Na področju jezikovnega izobraževanja je bil v preteklih letih narejen napredek pri mladih, ki na področju bralne pismenosti dosegajo v mednarodni primerjavi nadpovprečne rezultate. Po izsledkih zadnje mednarodne raziskave PISA³⁹ 2015 so slovenski 15 letniki na področju bralne pismenosti dosegli boljše rezultate kot v povprečju OECD in EU⁴⁰, njihovi dosežki pa so se v primerjavi s prejšnjo raziskavo (PISA 2012) precej izboljšali. Spodbudno je, da se je delež 15 letnikov, ki dosegajo peto, najvišjo raven bralne pismenosti, povečal. Delež 15 letnikov, ki dosegajo nizko raven bralne pismenosti, se je znižal in leta 2015 znašal 15,3 %. To je nižje kot povprečje EU in OECD, vendar še vedno nekoliko višje od cilja Posodobljenega strateškega okvira za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju iz leta 2009, ki je 15 %. Na bralno pismenost vpliva tudi socio-ekonomski status. Delež petnajstletnikov, ki dosegajo nizko raven bralne pismenosti, je najvišji pri dijakih, ki imajo najmanj ugoden socio-ekonomski status⁴¹, čeprav se je v primerjavi z letom 2009 pri njih najbolj zmanjšal. K izboljšanju poučevanja slovenskega jezika in nadaljnjemu napredku na področju jezikovnega izobraževanja bi lahko prispevali novi didaktični pristopi pri učenju in poučevanju ter rabi slovenščine, ki so v pripravi⁴² ter načrtna podpora MIZŠ razvoju šolskih knjižnic (po Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu iz leta 2015, ki so z namenom vodenja in izposoje njihovega knjižničnega gradiva za potrebe vzgojno-izobraževalnega procesa vključene v nacionalni bibliografski sistem.

³⁹ Program mednarodne primerjave dosežkov učencev (Programme for International Student Assessment) je mednarodna raziskava o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti, ki se izvaja pod okriljem OECD. V raziskavo so zajeti 15. letni učenci in dijaki ne glede na vrsto šole, ki jo obiskujejo. Raziskava poteka v triletnih ciklih. Njen namen je zajeti podatke o kompetencah učencev, ki jih potrebujejo za svoje življenje, poklicno in zasebno, in so pomembne za posameznika in družbo.

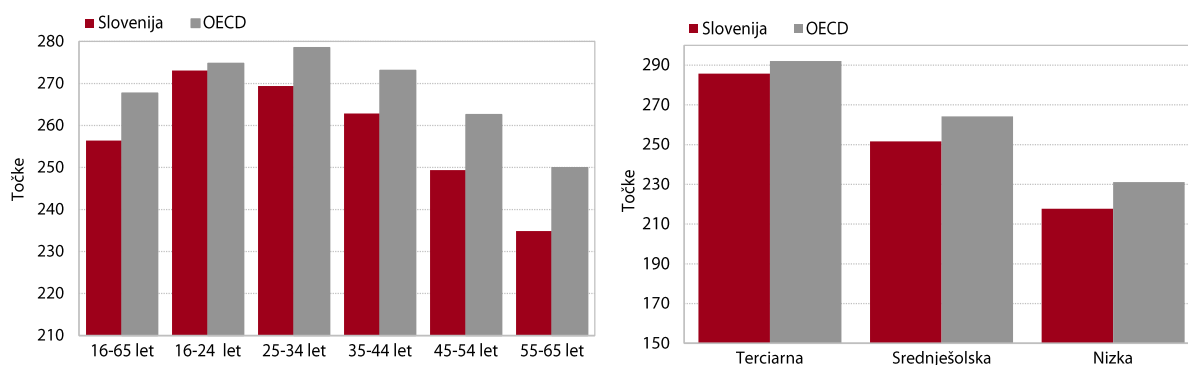
⁴⁰ Slovenski 15 letniki so leta 2015 pri bralni pismenosti dosegli 505 točk (OECD: 493 točke; EU: 486 točk).

⁴¹ Indeks ekonomskega, socialnega in kulturnega statusa je sestavljen iz več podatkov: najvišja dosežena izobrazba staršev, najvišji poklic staršev, viri za izobraževanje doma in posedovanje kulturnih dobrin.

⁴² V okviru Javnega razpisa za izbor operacij »Razvoj in udejanjanje inovativnih učnih okolij in prožnih oblik učenja za dvig splošnih kompetenc« (2016) je ena od dejavnosti razvijanje novih didaktičnih pristopov pri učenju in poučevanju ter rabi slovenščine.

Krepitev spodbujanja bralne kulture bi prispevala k zviševanju besedilnih spretnosti pri odraslih, ki so nizke. Po izsledkih raziskave PIAAC (2012, 2015)⁴³ dosegajo v Sloveniji odrasli (16-65 let), zlasti nizko izobraženi in starejši, na področju besedilnih spretnosti nižje dosežke kot v povprečju OECD (Slika 15). Nižje spretnosti odraslih zmanjšujejo njihove možnosti za uspešno soočanje z globalnimi trendi in delovanje v družbi. Z vidika vključenosti v družbo je problem visok delež odraslih, ki dosegajo le prvo ali manj kot prvo raven besedilnih spretnosti, ki znaša 24,9 % (OECD: 18,9 %).

Slika 15: Dosežki odraslih (16-65 let) na področjih besedilnih spretnosti, Slovenija in povprečje OECD, 2012 oziroma 2015, po starosti (levo) in izobrazbi (desno), v točkah

Vir: OECD, PIAAC, 2012 oziroma 2015.

Preskromna razširjenost branja knjig zmanjšuje možnosti za izboljšanje besedilnih spretnosti pri odraslih. Izsledki raziskave PIAAC (2012 oziroma 2015) kažejo, da branje knjig pozitivno vpliva na raven besedilnih spretnosti pri odraslih. Odrasli, ki berejo knjige vsaj enkrat tedensko, dosegajo na področju besedilnih spretnosti boljše rezultate. Čeprav je v Sloveniji obisk knjižnic v mednarodni primerjavi visok, je delež odraslih, ki berejo knjige vsaj enkrat tedensko, nižji kot v povprečju OECD (Tabela 5). Deleži odraslih, ki berejo knjige vsaj enkrat na teden, so nižji pri vseh socio-ekonomskih skupinah, najmanj odstopajo pri terciarno izobraženih. Glede na izobrazbo izstopa nizek delež nizko izobraženih, ki berejo knjige vsaj enkrat tedensko in ki dosegajo v povprečju najnižje rezultate na področju besedilnih spretnosti.

⁴³ Raziskava PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competences) – Program za mednarodno ocenjevanje kompetenc odraslih je mednarodna raziskava o kompetencah odraslih (16-65 let), ki se izvaja pod okriljem OECD. V Sloveniji je potekala v obdobju 2012–2016. Slovenija se je vključila v drugega od treh krogov raziskav. V raziskavi je v Sloveniji sodelovalo 6.500 oseb. Raziskava meri besedilne in matematične spretnosti odraslih, reševanje problemov v tehnološko bogatih okoljih in zbira podatke o uporabi spretnosti pri delu in v vsakodnevem življenju. Raziskava se osredotoča na spretnosti, ki so merljivi del kompetenc za obdelavo informacij. Besedilne spretnosti označujejo zmožnost razumeti in uporabiti pisna besedila ter se z njimi angažirati.

Tabela 5: Delež odraslih (25-64 let), ki vsaj enkrat na teden berejo knjige, OECD, PIAAC 2012 oziroma 2015, v %

	Skupaj	Spol		Starost		Izobrazba			Status aktivnosti	
		Ženske	Moški	25-44 let	45-64 let	Nizka	Srednješolska	Terciarna	Aktivni prebivalci	Delovno aktivni prebivalci
Povprečje OECD	36	45	27	35	37	24	34	49	36	36
Anglija (Zdr. kraljestvo)	54	63	44	51	57	43	52	63	52	53
Avstralija	45	57	34	43	47	28	41	49	44	44
Avstrija	40	51	29	40	40	29	39	57	40	40
Češka	42	52	32	41	43	36	38	59	42	42
Čile	17	22	12	18	16	12	15	26	18	17
Danska	45	57	35	42	49	32	39	59	45	45
Estonija	45	56	34	41	49	26	41	56	46	46
Finska	35	45	27	35	36	21	32	52	37	36
Flamski del (Belgija)	29	36	23	28	30	20	24	39	29	29
Francija	39	49	29	38	41	22	35	52	39	39
Grčija	27	36	16	25	28	16	27	39	25	25
Irska	45	56	34	46	44	31	43	59	46	47
Italija	27	34	21	27	28	17	35	52	29	29
Izrael	37	46	27	35	40	19	31	47	39	39
Japonska	23	26	20	22	25	13	19	30	23	23
Južna Koreja	23	26	19	26	19	12	20	31	22	22
Kanada	43	55	31	43	44	28	39	50	43	42
Litva	29	39	18	27	31	12	24	43	29	29
Nemčija	42	55	30	41	44	28	39	52	42	42
Nizozemska	35	45	25	33	37	28	31	46	34	34
Norveška	44	57	32	42	47	35	41	53	44	44
Nova Zelandija	52	60	42	47	56	41	49	58	51	51
Poljska	28	37	19	27	29	14	23	46	28	29
Portugalska	32	42	22	31	34	15	31	52	34	35
Severna Irska (Zdr. kraljestvo)	44	53	35	43	46	33	45	56	44	44
Slovenija	23	34	12	23	23	10	19	42	24	24
Španija	36	46	27	36	37	22	43	54	38	39
Švedska	49	59	38	48	49	38	43	63	49	49
Turčija	9	10	9	10	8	5	13	27	11	11
ZDA	42	51	32	40	44	23	36	55	42	42

Vir: OECD, Education at a Glance 2019, 2019.

K zvišanju besedilnih spretnosti odraslih bi lahko prispevale številne bralne dejavnosti, ki jih izvajajo splošne knjižnice in druge kulturne ustanove, ki se v zadnjih letih krepijo. Leta 2018 je v Sloveniji prvič potekala akcija Nacionalni mesec skupnega branja 2018 (NMSB 2018), ki je povezala vse, ki spodbujajo bralno kulturo, z namenom dviga bralne kulture in bralne pismenosti vseh prebivalcev v Sloveniji, slovenskem

zamejstvu in med Slovenci po svetu.⁴⁴ Akcija se je izvajala tudi leta 2019⁴⁵, tretje leto zapored pa se je izvajal natečaj Branju prijazna občina⁴⁶. Slovenija se je leta 2019 pridružila evropski bralni kampanji EUReads (Evropa bere), ki povezuje že obstoječe bralne aktivnosti po vsej Evropi z namenom dviga zavesti o pomembnosti izobraževanja in pismenosti v zgodnjem otroštvu. Skupni cilj kampanje je dati vsakemu državljanu možnost postati bralec in polno sodelovati v evropski družbi. Postavljena je bila tudi spletna stran za spodbujanje družinske pismenosti in bralne kulture Družinska pismenost. Zanimanje za branje knjig lahko spodbudi tudi dostopnost informacij o ponudbi kvalitetnih knjig, slednjo omogoča spletni portal Dobreknjige.si. Dostopnost knjige olajšuje tudi spletni portal Biblos. Krepitev spodbujanja branja in jezikovnega izobraževanja bi lahko prispevalo h krepitvi vseživljenjskega učenja in zvišanju besedilnih spretnosti pri odraslih. V prihodnje bi lahko uresničevanje Strategije razvoja bralne pismenosti 2019-2030, ki je bila sprejeta leta 2019, prispevalo k izboljšanju bralne pismenosti prebivalcev.

⁴⁴ NUK, Doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice veljavnih v obdobju 2005-2017, 2018.

⁴⁵ 158 izvajalcev je organiziralo 488 dogodkov po vsej Sloveniji (Nacionalni mesec skupnega branja 2019, 2019).

⁴⁶ S projektom Branju prijazna občina želijo splošne knjižnice, ki so že zaradi narave svojega poslanstva najpomembnejši akterji na področju branja, bralne kulture in bralne pismenosti, v sodelovanju s Skupnostjo občin Slovenije in Ministrstvom za kulturo pokazati široko družbeno odgovornost do branja kot vrednote in spodbuditi lokalne skupnosti k izvajanju ukrepov za izboljšanje in razvoj bralne kulture (3. natečaj branju prijazna občina za leto 2019, 2019).

3.2.2 Jezikovno izobraževanje priseljencev iz tujine

Jezikovno izobraževanje priseljencev urejajo Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 iz leta 2013 in zakonodaja s področja izobraževanja. Jezikovno izobraževanje je pomembno za uspešno šolanje in socialno vključenost otrok tujcev. Znanje jezika, v katerem poteka pouk, je predpogoj za učno uspešnost. Jezikovno izobraževanje učencev priseljencev vključuje učenje jezika, v katerem poteka pouk, v obliki ločenega predmeta in pri vseh predmetih (41. Integrating Students from Migrant Backgrounds into Schools in Europe, 2019). Znanje jezika v katerem poteka pouk, ugodno vpliva na njihove učne dosežke v šoli in prispeva k njihovem vključevanju v vzgojno izobraževalni sistem. V Sloveniji Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-G) iz leta 2008 določa, da se iz državnega proračuna zagotavljajo sredstva za dejavnosti in naloge, ki so potrebne za učenje slovenščine za tujce, vključene v redno osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje. V Sloveniji jezikovno izobraževanje priseljencev urejajo Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 iz leta 2013 in zakonodaja s področja izobraževanja. Po resoluciji je cilj širjenje ali izpopolnjevanje jezikovne zmožnosti v slovenščini kot drugem in tujem jeziku. Leta 2015 je bil na osnovi resolucije sprejet Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje, ki predlaga, da se natančneje določita obseg in oblika učenja, ki bo vsem učencem, katerih prvi jezik ni slovenščina, omogočal približno enako kakovostno in učinkovito učenje slovenščine do stopnje, ko se bodo lahko aktivno vključili v pouk.

Krepitev jezikovnega izobraževanja za učence priseljence bi prispevala k lažjemu vključevanju v vzgojno-izobraževalni sistem. Po izsledkih raziskave PISA 2018 dosegajo v Sloveniji podobno kot v drugih državah OECD 15 letni priseljenci nižje dosežke pri bralni pismenosti kot nepriseljenci, razlika v dosežkih med obema skupinama pa je večja kot v povprečju OECD⁴⁷ (Slika 16 levo). Delež priseljencev, ki dosegajo nizke dosežke pri bralni pismenosti je višji od cilja Strateškega okvira za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju („ET 2020“) do leta 2020, ki je manj kot 15 %. V prihodnje bi lahko usvajanje slovenskega jezika olajšalo izvajanje Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o gimnazijah (ZGim-C) iz leta 2017 in Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1A) v srednješolskem izobraževanju, ki sta bila sprejeta leta 2017 in sta omogočila večje število ur učenja slovenščine za dijake priseljence.

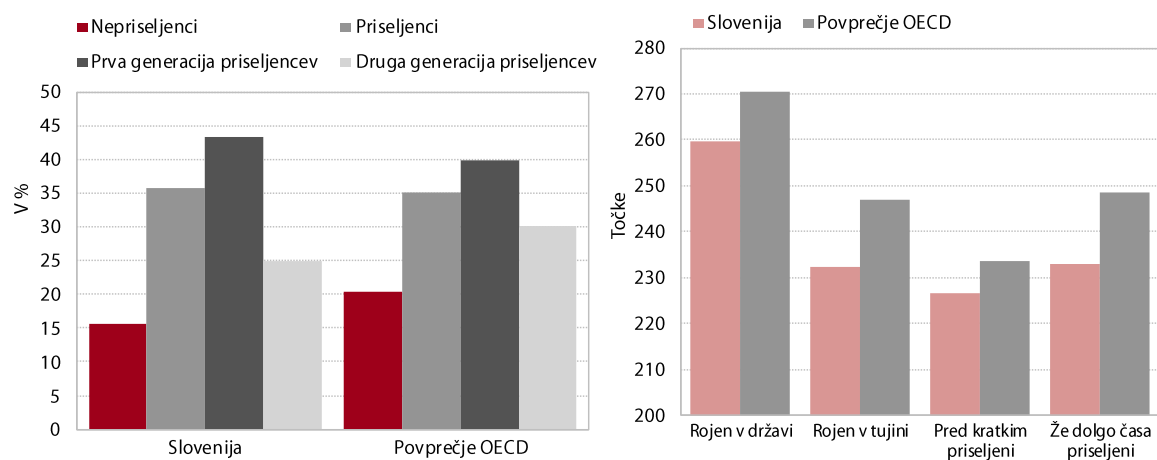
Krepitev jezikovnega izobraževanja za odrasle priseljence bi prispevala k lažjemu vključevanju v družbo. Naraščajoče priseljevanje iz tujine v Slovenijo zaradi ekonomskih razlogov v zadnjih letih povečuje potrebe po jezikovnem izobraževanju za priseljence. Po podatkih raziskave PIAAC (2012, 2015) so dosegli v tujini rojeni prebivalci na področju besedilnih spretnosti nižje rezultate kot rojeni v Sloveniji (Slika 16 desno), razlika v dosežkih med njimi pa je bila večja kot v povprečju OECD. Slabše znanje slovenskega jezika zmanjšuje možnosti za zaposlovanje in vključevanje v družbo. V Sloveniji so po Uredbi o načinih in obsegu zagotavljanja programov pomoči pri vključevanju tujcev, ki niso državljani EU iz leta 2012, tujci (državljeni tretjih držav), upravičeni do učenja slovenskega jezika, ki se izvaja kot program Začetna integracija priseljencev (ZIP), ki se izvaja v obliki 180, 120 in 60 urnega tečaja. Tečajniki so upravičeni tudi do brezplačnega prvega preizkusa znanja iz slovenskega jezika na osnovni ravni. Vendar pa je uspešnost kandidatov na izpitu slovenskega jezika razmeroma nizka⁴⁸, delež priseljencev (15-64 let), ki obvladajo višjo raven znanja jezika gostujoče države pa je v mednarodni primerjavi nizek.⁴⁹ Prenova programov učenja slovenskega jezika in prilagajanje jezikovnih programov potrebam različnih ciljnih skupin priseljencev bi omogočila izboljšanje znanja slovenskega jezika in lažje vključevanje v družbo.

⁴⁷ V Sloveniji so pri bralni pismenosti nepriseljenci v povprečju dosegli 502 točk in priseljenci 439 točk, razlika med obema skupinama je znašala 80 točk in se je v primerjavi s prejšnjo raziskavo (PISA 2015) povečala. V povprečju OECD so nepriseljenci dosegli 494 točk in priseljenci 452, razlika med obema skupinama je znašala 54 točk.

⁴⁸ Leta 2018 je bila njihova uspešnost na izpitu 66,7 % odstotna (MNZ, Poročilo o delu Urada za migracije za leto 2018, 2019).

⁴⁹ V Sloveniji je bil leta 2014 delež priseljencev (15-64 let), ki obvladajo višjo raven znanja jezika gostujoče države, med nižjimi med državami EU-25 in OECD-21 (OECD, Settling in 2018, 2018).

Slika 16: Deleži petnajstletnikov, ki dosegajo nizke dosežke pri bralni pismenosti, Slovenija in OECD, 2018, v % (levo) in dosežki odraslih (16-65 let) na področjih besedilnih spretnosti, rojeni v državi in priseljeni, Slovenija in povprečje OECD, 2012 oziroma 2015, v točkah (desno)

Vir: OECD, PISA 2018.; OECD, PIAAC, 2012 oziroma 2015.

Opomba: Pred kratkim priseljeni so priseljenci iz tujine, ki so v državi priselitve pet ali manj let, že dolgo časa priseljeni pa so v državi priselitve pet let ali več.

3.2.3 Razvoj jezikovnih virov in tehnologij

Jezikovni viri, tehnologije in digitalizacija omogočajo razvoj in dostopnost slovenskega jezika.

Jezikovni viri so zbirno poimenovanje za jezikovne priročnike (slovarje, slovnice, pravopis ipd.) in jezikovne zbirke (korpuse in jezikovne baze podatkov), ki jih govorci vsakodnevno uporabljajo za samostojno in učinkovito sporazumevanje. V zadnjih letih veliko jezikovnih virov bodisi nastaja bodisi pridobiva spletno obliko in s tem širšo dostopnost. Jezikovne tehnologije so zbirno poimenovanje za različna računalniška orodja in aplikacije, ki izrabljajo obstoječe jezikovne (meta)podatke za razreševanje z jezikom povezanih praktičnih dilem uporabnikov (sistemi za prepoznavanje in sintezo govora, strojno prevajanje, strojno podprto prevajanje, črkovalniki, slovnični pregledovalniki, sistemi za samodejno odgovarjanje na vprašanja, besedilno rudarjenje itd.) ali za postopke računalniške analize naravnega jezika za izdelavo zlasti digitalnih jezikovnih priročnikov in drugih virov⁵⁰. Krek (2012) definira jezikovne tehnologije kot računalniške sisteme, ki so namenjeni obdelavi jezika, ki ga ljudje uporabljajo za komuniciranje, zato jih včasih imenujemo tudi "tehnologije za obdelavo človeškega jezika". Jeziki, ki bodo pri razvoju informacijskih in komunikacijskih tehnologij zaostajali, bodo sčasoma manj privlačni in konkurenčni v globalno povezanem svetu.

Okvir 1: Resolucija Evropskega parlamenta z dne 11. septembra 2018 o enakopravnosti jezikov v digitalni dobi

Leta 2018 je bila sprejeta Resolucija Evropskega parlamenta o enakopravnosti jezikov v digitalni dobi, ki ugotavlja, da je imela na jezikovni razvoj v zadnjem desetletju velik vpliv digitalizacija. Opozarja, da se zaradi pomanjkanja ustrezne politike v Evropi povečuje tehnološki razkorak med jeziki, ki so dobro podprti s sredstvi in jeziki, ki so manj podprti s sredstvi. Evropski manj razširjeni jeziki so v precej slabšem položaju zaradi pomanjkanja orodij, virov in financiranja raziskav. Prisotno je poglobljanje digitalne vrzeli med razširjenimi in manj razširjenimi jeziki. Jezikovne tehnologije so na voljo predvsem v angleščini. Evropski parlament zato poziva države članice EU naj razvijejo celovite politike na jezikovnem področju ter dodelijo sredstva in uporabljajo ustrezna orodja za spodbujanje in olajšanje jezikovne raznolikosti in večjezičnosti na digitalnem trgu.

Slovenščina je kot manj razširjen jezik v slabšem položaju, zato obstaja nevarnost, da bo v mednarodnem prostoru zaostajal za drugimi jeziki. Razvoj jezikovnih virov in tehnologij je tako nujen za ohranjanje in razvoj slovenskega jezika.

Prepočasen razvoj jezikovnih virov in tehnologij ovira ohranjanje in razvoj slovenskega jezika.

Leta 2015 je bil na podlagi Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 sprejet Akcijski načrt za jezikovno opremljenost, ki predvideva številne ukrepe na različnih področjih: (i) splošni ukrepi, (ii) jezikovni opis, (iii) standardizacija, (iv) terminologija, (v) večjezičnost, (vi) jezikovne tehnologije, (vii) digitalizacija, (viii) govorci s posebnimi potrebami. Iz Poročila o izvajanju akcijskih načrtov za jezikovno izobraževanje in za jezikovno opremljenost za leto 2018 (2019) je razvidno, da veliko ukrepov Slovenija ne izvaja, še zlasti je opazen zaostanek na področju razvoja slovenščine v digitalnem okolju. Slovenija zaostaja pri razvoju jezikovnih virov in tehnologij. Slednji je skupaj z odprtim dostopom do informacij in podatkov nujen za opolnomočenje govorcev v digitalnem okolju. Razvoj jezikovnih virov in tehnologij ovira tudi počasno sprejemanje načrtovanih ukrepov. Javni razpis Razvoj slovenščine v digitalnem okolju – jezikovni viri in tehnologije še ni bil objavljen, čeprav je bila njegova objava predvidena v začetku leta 2019. Nova Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko še ni bila sprejeta, čeprav se je veljavnost stare že iztekla. V zadnjih letih so bili nekateri projekti izvedeni oziroma se izvajajo (Okvir 2).

⁵⁰ Javni razpis za (so)financiranje projektov, namenjenih promociji in uveljavljanju slovenskega jezika na področju jezikovnih virov, tehnologij in digitalizacije v letih 2018 in 2019, 2017.

Okvir 2: Jezikovna opremljenost – primeri projektov, Slovenija

Trenutno se izvaja več projektov, ki bi lahko povečali dostopnost slovenskih jezikovnih virov in tehnologij. Primer dobre prakse na področju jezikovnih virov je portal Fran, ki omogoča dostop do slovarskih informacij čim širšemu krogu uporabnikov. Portal združuje slovarje, slovenistične jezikovne vire in portale, ki so nastali ali nastajajo na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša, ter slovarje, ki so v okviru dela na tem inštitutu dobili digitalno obliko in omogoča iskanje po drugih izbranih slovenskih jezikovnih korpusih čim širšemu krogu uporabnikov. Trenutno je v razvoju jezikovno e-orodje Spletni portal Franček, jezikovna svetovalnica za učitelje slovenščine in šolski slovar slovenskega jezika, ki bo namenjeno osnovnošolcem, srednješolcem in učiteljem. Izvaja se tudi ukrep promocije in uveljavljanja slovenskega jezika na področju jezikovnih virov, tehnologij in digitalizacije, ki vključuje promocijo jezikovnih virov in tehnologij ter izvedbo projekta Wikivir, Slovensko leposlovje na spletu.⁵¹ Izvajajo se tudi projekti za spodbujanje jezikovne integracije govorcev s posebnimi potrebami. Izvaja se projekt CLARIN.⁵² Center za jezikovne vire in tehnologije Univerze v Ljubljani (CJVT UL) se ukvarja z znanstvenim raziskovanjem, vzpostavljanjem in vzdrževanjem temeljnih digitalnih jezikovnih virov in jezikovnotehnoloških orodij za sodobni slovenski jezik, ki so praktično uporabni in preko spleta dostopni vsem uporabnikom slovenskega jezika v svetu.

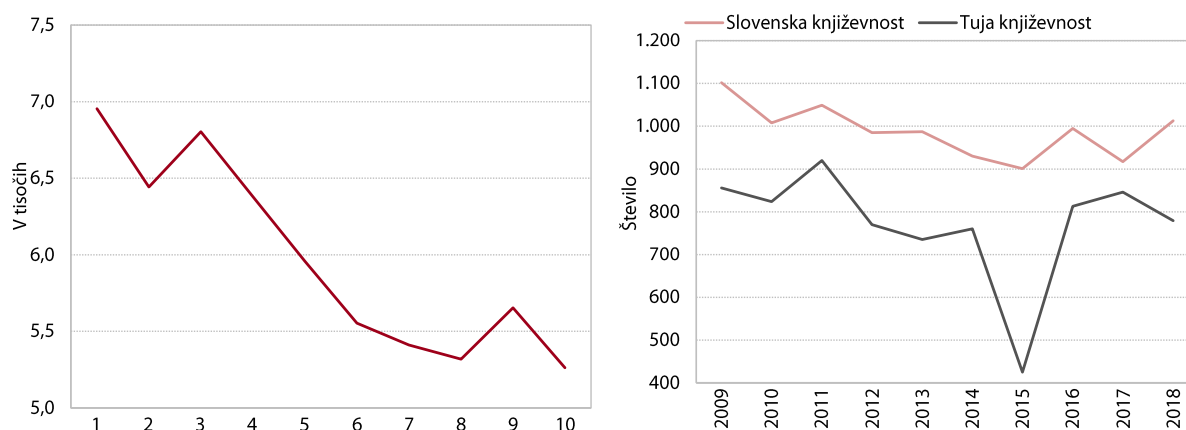
⁵¹ Za več informacij glej: https://sl.wikisource.org/wiki/Wikivir:Slovenska_leposlovna_klasika.

⁵² CLARIN - European Research Infrastructure for Language Resources and Technology, v slovenščini Slovenska raziskovalna infrastruktura za jezikovne vire in tehnologije.

3.2.4 Založništvo

Gibanja na področju knjige so neugodna. Čeprav je bilo v zadnjih letih sprejetih več ukrepov (na primer zakon o enotni ceni knjige, sofinanciranje nastajanja e-knjig s strani države), so gibanja na področju knjige neugodna. Število izdanih naslovov knjig in brošur se je od leta 2013, ko so bili sprejeti varčevalni ukrepi države, zmanjševalo, z izjemo leta 2017, ko se je povečalo. Leta 2018 je bilo tako manjše kot ob začetku krize (Slika 17 levo). V obdobju 2009–2018 se je zmanjšalo tudi število izdanih naslovov leposlovja, ki je leta 2018 znašalo 1.792 (Slika 17 desno). Od tega je slovensko leposlovje, ki prispeva k razvoju nacionalne identitete, predstavljalo dobro polovico vseh naslovov. Predvideno je bilo, da bi dostopnosti informacij o ponudbi knjig povečal portal Knjige na trgu, ki pa ne obratuje.

Slika 17: Število naslovov izdanih knjig in brošur, Slovenija, 2009–2018 (levo) in Število izdanih naslovov leposlovja, Slovenija, 2009–2018 (desno)

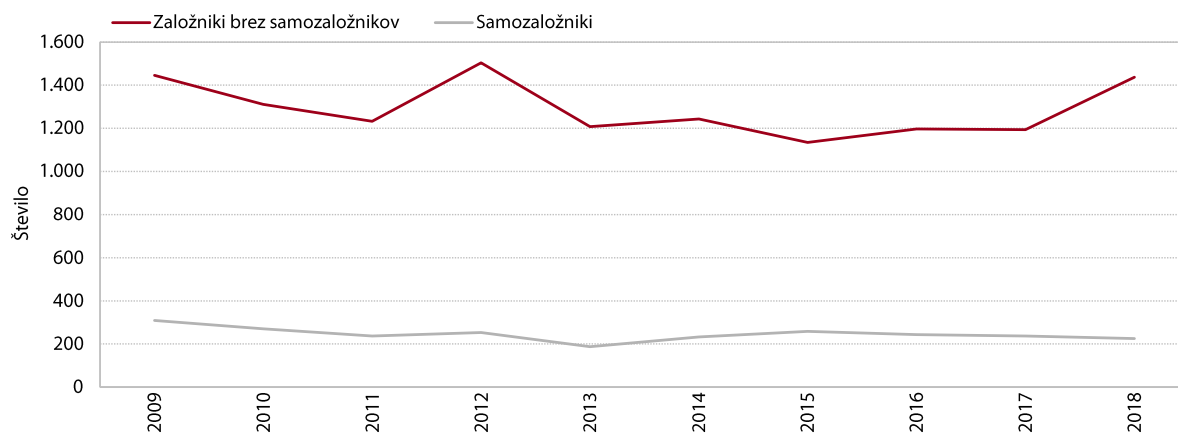
Vir: NUK, Knjige in brošure, 2019.

Gibanja na področju izdaje serijskih publikacij so neugodna zlasti na področju izdaje časnikov in drugih serijskih publikacij. Število serijskih publikacij⁵³ se od leta 2012 zmanjšuje in je leta 2018 znašalo 1.661 ter je bilo manjše kot leta 2009, odkar so na voljo podatki. To je povezano z zmanjšanjem števila časnikov in drugih serijskih publikacij. Slednje je po naši oceni povezano s spremembami bralnih navad prebivalcev in večjo prisotnostjo medijev na spletu, v krizi pa tudi z zmanjšanjem dohodkov prebivalcev. Podatki o številu elektronskih publikacij so na voljo za kratko časovno obdobje (2015–2018) in kažejo, da se število elektronskih serijskih publikacij povečuje in je leta 2018 znašalo 946, od tega je bilo največ periodičnih publikacij.

Gibanja na področju založništva so neugodna. Število založnikov je v obdobju 2009–2018 nihalo (Slika 18). Leta 2018 se je precej povečalo, a je veliko nižje kot ob začetku krize. V strukturi založnikov je bilo leta 2018 3,2 % samozaložnikov. V prihodnjih letih bi lahko na založniško dejavnost ugodno vplivala uvedba znižanja stopnje DDV za elektronske in fizične publikacije, ki jo državam članicam EU omogoča Direktiva Sveta (EU) 2018/1713⁵⁴, in leta 2019 sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o dodani vrednosti.

⁵³ Serijske publikacije vključujejo: (i) periodične publikacije (znanstvene, strokovne in poljudnoznanstvene publikacije, zabavne revije in magazini), (ii) časnike (dnevno časopisje, tovarniški in šolski listi ter glasila društev) in druge serijske publikacije (zborniki, letopisi, koledarji ipd).

⁵⁴ Direktiva Sveta (EU) 2018/1713 z dne 6. novembra 2018 o spremembi Direktive 2006/112/ES glede stopenj davka na dodano vrednost, ki se uporabljajo za knjige, časopise in periodične publikacije. V skladu z dosedanjimi pravili so bile elektronske opravljene storitve obdavčene po splošni stopnji DDV, tj. najmanj 15 %, medtem ko so se za publikacije na fizičnih nosilcih lahko uporabljale nižje stopnje DDV, tj. najmanj 5 %. Države članice lahko tudi za elektronske publikacije uporabljajo nižje stopnje, zelo nizke ali ničelne stopnje DDV.

Slika 18: Število založnikov, Slovenija, 2009–2018

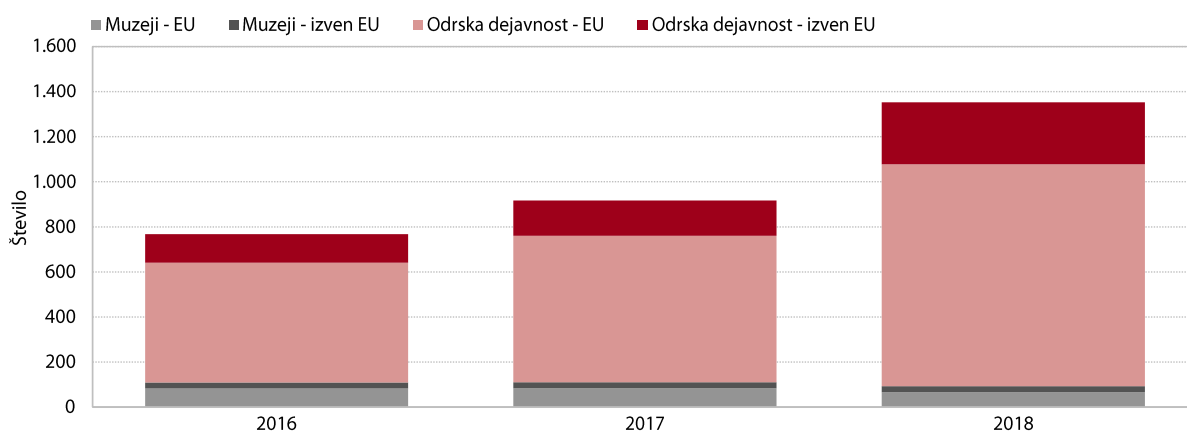
Vir: NUK, Založniki knjig in brošur, 2019.

4 Mednarodna razsežnost v kulturi

Mednarodno sodelovanje na področju kulture prispeva k mednarodni prepoznavnosti in uveljavljanju kulture ter države v tujini. Mednarodno sodelovanje na področju kulture krepi mednarodne odnose. Globalno kulturno okolje se v zadnjih nekaj desetletjih hitro spreminja. V skladu z digitalno revolucijo se je povečala potreba po medkulturnem sodelovanju. V svetu, ki se spopada z veliko izzivi in konflikti, ima kultura velik potencial za preseganje razhajanj, okrepitev nestabilnih družb in izboljšanje mednarodnih odnosov (Skupno sporočilo Evropskemu parlamentu in Svetu, Oblikovanje strategije EU za mednarodne kulturne povezave, 2016). Mednarodno sodelovanje na področju kulture in njena promocija prispevata k prepoznavnosti Slovenije in slovenske kulture v tujini. Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 poudarja mednarodno kulturno sodelovanje kot najpomembnejšo obliko promocije države in sestavni del njene zunanje politike. Na področju mednarodnega sodelovanja v kulturi izpostavlja večjo prepoznavnost slovenske kulture v mednarodnem prostoru, večjo mobilnost umetnikov in bolj aktivno vlogo Slovenije na področju kulture v mednarodnih in regionalnih organizacijah in povezavah. Spodbujanje mednarodnega sodelovanja na področju kulture je pomembna naloga kulturne in zunanje politike.

Delež gostovanj kulturnih prireditev v tujini se povečuje. Gostovanja slovenskih prireditev v tujini prispevajo k večji prepoznavnosti slovenske kulture v tujini in uveljavljanju kulture ter umetnikov v mednarodnem prostoru. Obenem pomenijo za kulturno ustanovo priznanje za njihovo delo in s tega vidika predstavljajo posredni kazalnik kakovosti. Na mednarodni ravni manjka mednarodno primerljivih kazalnikov o gostovanjih kulturnih prireditev in umetnikov v tujini, zato prikazujemo gibanja za Slovenijo po dosegljivih podatkih SURS. Ker je leta 2016 prišlo do obsežne revizije statistike kulture, prikaz gibanj otežuje kratka časovna serija podatkov. Zato se osredotočamo na gibanja v zadnjih nekaj letih. Delež kulturnih prireditev, izvedenih na gostovanjih v tujini⁵⁵, se povečuje in je leta 2018 znašal 5,3 %. Največ gostovanj so izvedle ustanove z odrsko dejavnostjo, kar je po naši oceni povezano z naravo njihove dejavnosti (Slika 19). V strukturi gostovanj kulturnih ustanov v tujini jih dobre tri četrtine odpade na EU, njihovo število se je v obdobju 2016-2018 povečalo bolj kot število gostovanj izven EU in najbolj prispevalo k skupnemu povečanju števila gostovanj.

Slika 19: Število gostovanj v tujini, muzeji in odrska dejavnost, Slovenija, 2016-2018

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Demografsko in socialno področje – Kultura, 2019.

⁵⁵ Kazalnik je razmerje med številom prireditev, izvedenih na gostovanjih v državah izven Slovenije, in številom vseh prireditev v omenjenih kulturnih ustanovah. Leta 2016 je prišlo zaradi obsežne spremembe metodologije do preloma v časovni vrsti podatkov. Vira podatkov sta raziskovanji Dejavnost kulturnih domov, gledališč, oper in poklicnih orkestrorov ter zborov (KU-ODER) in Muzejska in galerijska dejavnost (KU-MZ).

Slovenija izvaja številne dejavnosti za povečanje mednarodne prepoznavnosti slovenske kulture in umetnikov v tujini. Na število gostovanj slovenskih prireditelj v tujini in uveljavljanje ter prepoznavnost slovenske kulture v tujini vpliva država z različnimi ukrepi⁵⁶. Izvaja se sofinanciranje produkcije in predstavljanja vrhunske slovenske umetniške produkcije v tujini na področjih glasbenih, uprizoritvenih, vizualnih in intermedijskih umetnosti (mednarodni sejmi in gostovanja). Izvaja se sofinanciranje predstavitev vizualnih umetnikov, ki delujejo v Sloveniji in bodo Slovenijo predstavljali na mednarodnih umetniških in oblikovalskih sejmih⁵⁷ in sodelovanje vizualnih in intermedijskih umetnikov iz Slovenije na menih razstavnih in festivalskih prireditvah.⁵⁸ Spodbujanje mednarodnega sodelovanja v kulturi je tudi pomembna naloga kulturne in zunanje politike. Slovenija sofinancira številne kulturne projekte za predstavitev slovenskih ustvarjalcev v tujini tudi v okviru kulturnega sklada⁵⁹. S posredovanjem NUK zagotavlja prisotnost slovenske knjige v knjižnicah (od 60 do 70 ustanov) v tujini in s tem ustvarja pogoje za spoznavanje in raziskovanje slovenske kulture v drugih državah⁶⁰. Leta 2018 je sofinancirala več kot 140 kulturnih projektov z različnih umetniških področij, njihovo število pa se je v primerjavi z letom prej zmanjšalo. V tujini je organizirala tudi številne dogodke (Dnevi slovenskega filma, razstava Plečnikova Ljubljana, razstava Nesnovna kulturna dediščina Slovenije v luči Unescove konvencije ipd). Številne dogodke organizirajo tudi lektorati za slovenski jezik na univerzah v tujini.⁶¹

Čeprav Slovenija izvaja številne dejavnosti za večjo mednarodno prepoznavnost slovenske kulture v tujini, so na tem področju možnosti za krepitev. Slovenija razen centra SKICA na Dunaju in Slovenskega kulturnega centra v Berlinu nima drugih kulturnih centrov v tujini, predstavitev slovenske kulture v mednarodnem prostoru pa so nesistematično organizirane. Prav tako leta 2017 ni bila izvedena načrtovana izvedba zaokrožene promocijske predstavitve slovenske kulture v svetovnih prestolnicah⁶². Na področju ljubiteljske kulture je premalo stikov s Slovenci po svetu (Poročilo o izvajanju nacionalnega programa za kulturo 2014–2017 za leti 2016 in 2017, 2018).

V prihodnjih letih več mednarodnih kulturnih dogodkov ponuja priložnost za večjo promocijo slovenske kulture v tujini. K večji mednarodni prepoznavnosti slovenske kulture in njenemu uveljavljanju v tujini bi lahko prispevali tudi ukrepi države, ki so bili sprejeti leta 2019: (i) sofinanciranje javnega kulturnega programa informacijske dejavnosti na področjih mednarodnega sodelovanja in promocije, (ii) sofinanciranje produkcije in predstavljanja vrhunske slovenske umetniške produkcije v tujini ter predstavljanja vrhunske tuje umetniške produkcije v Sloveniji na področjih glasbenih, uprizoritvenih, vizualnih in intermedijskih umetnosti, (iii) financiranje projektov prijaviteljev, ki delajo v umetnosti in kulturi, za bivanje in ustvarjanje v umetniških rezidencah MK v Berlinu, Londonu, New Yorku in na Dunaju. V prihodnjih letih bodo priložnost za večjo promocijo slovenske kulture v tujini ponudile tudi nekatere prireditve oziroma projekti, ki jih bo Slovenija izvedla (projekt Slovenija, častna gostja Frankfurtskega knjižnega sejma 2022, gostiteljstvo največjega mednarodnega zborovskega festivala v Evropi Europa Cantat 2021, Slovenija-Evropska gastronomska regija

⁵⁶ Izvaja se vključevanje v mednarodne mreže koncertnih prizorišč, vzpostavljeno je bilo združevanje prizorišč na mednarodni ravni, kjer gre zlasti za povezovanje festivalov in ustvarjanje drugih mrež, pomembnih za glasbeni sektor. Na področju uprizoritvene umetnosti so bili delno izvedeni ukrepi, kot na primer spodbujanje gostovanj in izmenjav v tujini (MK, Poročilo o izvajanju nacionalnega programa za kulturo 2014-2017 za leti 2016 in 2017, 2018).

⁵⁷ Art Basel; FIAC Pariz; Frieze Art Fair London; Milano Design Week, Arco Madrid; Artissima Torino; Volta Basel; Liste Basel; Art Brussel; Art Rotterdam; Vienna Contemporary Dunaj; London Fashion Week, kategorija III. Paris Photo; Art Market Budapest; Art Photo Budapest, Photo Basel, New York Art Book Fair.

⁵⁸ Mednarodna razstava likovne umetnosti v Benetkah (Likovni bienale); Ars Electronica Linz; Bienale mladih Evrope in Sredozemlja; Istanbulski bienale; Lumina Light Festival Cascais; Quadriennale Praga.

⁵⁹ Kulturni sklad je instrument, ki ob pomoči diplomatsko-konzularnih predstavništav omogoča izvedbo številnih kakovostnih kulturnih projektov. Osnovno vodilo pri sofinanciranju je spodbuditi trajnejše oblike sodelovanja med ustvarjalci. Iz kulturnega sklada vsako leto iz različnih umetniških področij sofinanciramo približno 150 kulturnih projektov. Ministrstvo za zunanje zadeve in ministrstvo za kulturo skupno in na podlagi pravilnika soodločata o sofinanciranju teh kulturnih projektov.

⁶⁰ NUK, Poročilo 2017, 2018.

⁶¹ MZZ, Poročilo 2018, 2019.

⁶² MK, Poročilo o izvajanju Nacionalnega programa za kulturo 2014-2017, 2018.

2021) oziroma na katerih bo sodelovala (Svetovna razstava EXPO 2020). Večja promocija slovenske kulture v tujini bi lahko povečala njeno prepoznavnost v tujini in spodbudila večji obisk ter s tem prispevala h gospodarskemu razvoju.

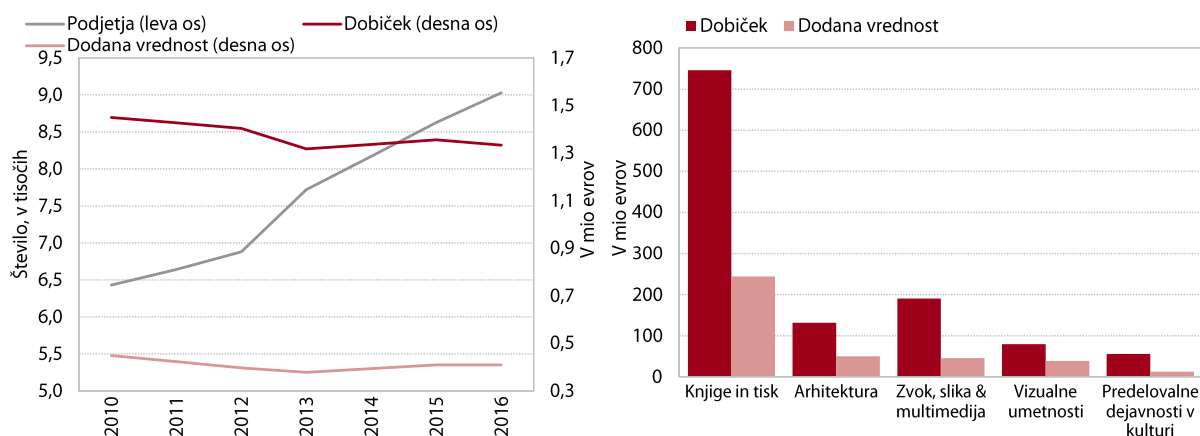
5 Ekonomski pomen kulture

Kultura ima ekonomski pomen, ustvarja namreč dodano vrednost in prispeva k BDP. V poglavju najprej prikazujemo poslovanje podjetij, ki se ukvarjajo s kulturno dejavnostjo, nato pa še mednarodno menjavo s kulturnimi izdelki in storitvami.

5.1 Poslovanje podjetij na področju kulture

Gibanja kazalnikov uspešnosti poslovanja podjetij, ki se ukvarjajo s kulturno dejavnostjo, so bila v dolgoletnem obdobju, z izjemo vizualnih umetnosti, neugodna. Število podjetij na področju kulture (glej opombo pod Sliko 20) se je v obdobju 2010–2016 (zadnji razpoložljivi podatek) povečalo in je leta 2016 znašalo 9.030 (Slika 20 levo). Njihovo število se je z izjemo predelovalnih dejavnosti povečalo na vseh področjih kulture, najbolj v vizualnih umetnostih. Kljub povečanju števila podjetij, so bila gibanja kazalnikov poslovanja neugodna, dodana vrednost in dobiček sta se zmanjšala. Dobitek se je zmanjšal na vseh področjih, razen v vizualnih umetnostih in predelovalnih dejavnostih, dodana vrednost pa se je povečala le v vizualnih umetnostih. Največ dobička in dodane vrednosti ustvarijo podjetja na področju knjige in tiska (Slika 20 desno), kjer je tudi največ delovno aktivnih.

Slika 20: Število podjetij, ki se ukvarjajo s kulturno dejavnostjo, Slovenija, 2010–2016 (levo) in dobiček ter dodana vrednost, po področjih kulture, Slovenija, 2016, v mio evrov (desno)

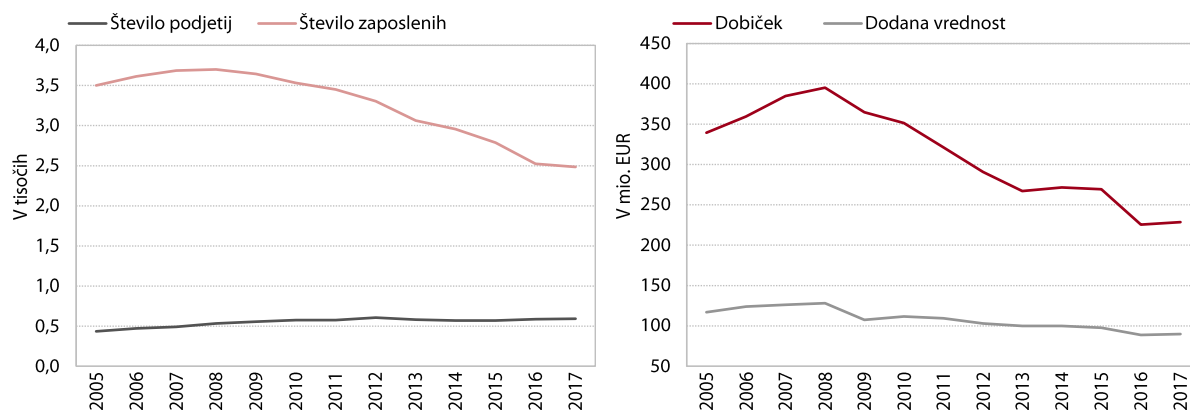
Vir: Eurostat - Population and social conditions - Culture, 2019.

Opombi: ¹ Za leto 2014 ni na voljo podatka o dobičku in dodani vrednosti podjetij v kulturi (slika levo), zato sta vrednosti izračunani kot povprečji let 2013 in 2015. ² Področje kulture vključuje: dejavnosti s štirih področij kulture. Na področju predelovalnih dejavnosti v kulturi so vključeni: C32.12 Proizvodnja nakita in podobnih izdelkov in C32.2 Proizvodnja glasbil. Na področju knjige in tiska so vključeni: G47.610 Trgovina na drobno v specializiranih prodajalnah s knjigami, G47.62 Trgovina na drobno v specializiranih prodajalnah s časopisi, revijami, papirjem, pisalnimi potrebščinami, J58.11 Izdajanje knjig, J58.13 Izdajanje časopisov, J58.13 Izdajanje revij in druge periodike, J63.91 Dejavnost tiskovnih agencij in M74.3 Prevajanje in tolmačenje. Na področju tvoka, slike in multimedije so vključeni: G47.630 Trgovina na drobno v specializiranih prodajalnah z glasbenimi in video zapisi, J58.21 Izdajanje računalniških iger, J59 Dejavnosti v zvezi s filmi, video in zvočnimi zapisi, J60 Radijska in televizijska dejavnost, N 77.22 Dajanje videokaset in plošč v najem in J59.20 Snemanje in izdajanje zvočnih zapisov in muzikalij. Na področju vizualne umetnosti so vključeni: M71.11 Arhitekturne dejavnosti, M74.1 Oblikovanje, aranžerstvo, dekoraterstvo in M74.2 Fotografska dejavnost.

V nadaljevanju podrobneje predstavljamo gibanja na izbranih področjih kulture, ki ustvarijo velik del dobička in dodane vrednosti ter zaposlujejo večji delež delovno aktivnih prebivalcev v kulturi in za katera so na voljo podatki: (i) založništvo, ki spada na področje knjige in tiska; (ii) filmi, video in zvočni zapisi, ki spadajo na področje zvoka, slike in multimedije; (iii) oblikovanje, aranžerstvo, dekoraterstvo, ki spada na področje vizualnih umetnosti.

Gibanja kazalnikov poslovanja v založništvu so že več let večinoma neugodna. Potem, ko je bilo do leta 2008 poslovanje ugodno, se je v času krize poslabšalo in se nekoliko izboljšalo šele leta 2017. Čeprav se število podjetij v založništvu povečuje, se število zaposlenih od leta 2009 zmanjšuje in je bilo leta 2017 za tretjino manjše kot ob začetku krize (Slika 21 levo). Nizka sta bila tudi dobiček in dodana vrednost, ki sta se od leta 2009 večinoma zniževala. Leta 2017 so se ob ugodnejših gospodarskih razmerah neugodna gibanja prekinila, kazalniki poslovanja so se izboljšali (120 desno). V obdobju 2008–2017 se je dobiček na zaposlenega zmanjšal, produktivnost na zaposlenega pa se je nekoliko povečala. Leta 2017 je bilo na področju založništva 591 podjetij, v katerih je bilo 2.486 zaposlenih, podjetja pa so ustvarila 228,6 mio evrov dobička in 89,9 mio evrov dodane vrednosti.

Slika 21: Kazalniki poslovanja, založništvo, Slovenija, 2005–2017

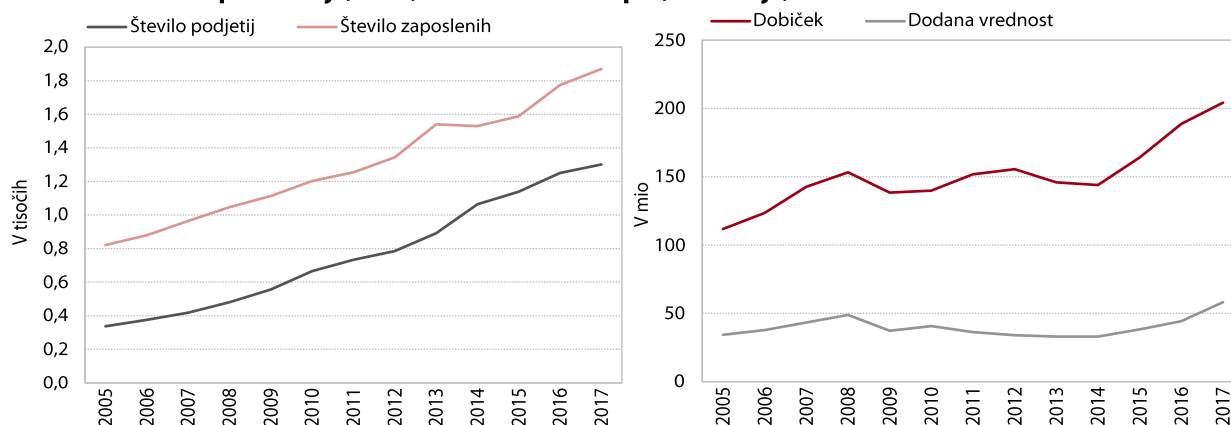

Vir: Eurostat Portal Page - Industry, trade and services - Structural business statistics, 2019.

Opomba: Podatki so na voljo za založništvo od leta 2005 in za prevajanje ter tolmačenje od leta 2008.

V dejavnosti filmi, video in zvočni zapisi so bila gibanja kazalnikov poslovanja v dolgoletnem obdobju razmeroma ugodna. Število podjetij se povečuje, prav tako tudi število delovno aktivnih, z izjemo leta 2014, ko se je zmanjšalo (Slika 22 levo). Dobiček in dodana vrednost se po letu 2008 ob ugodnih gospodarskih razmerah povečujeta šele od leta 2015. Povečuje se tudi dobiček na zaposlenega (Slika 22 desno). Leta 2017 je bilo v dejavnosti filmi, video in zvočni zapisi 1.301 podjetij, v katerih je bilo 1.870 zaposlenih, podjetja pa so ustvarila 204,3 mio evrov dobička in 58,1 mio evrov dodane vrednosti.

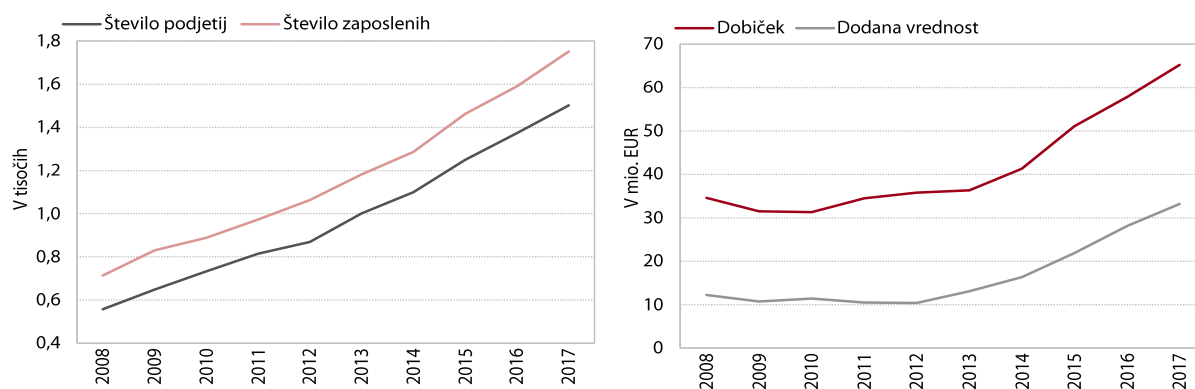
Slika 22: Kazalniki poslovanja, filmi, video in zvočni zapisi, Slovenija, 2005–2017

Vir: Eurostat Portal Page - Industry, trade and services - Structural business statistics, 2019.

V dejavnosti oblikovanja, aranžerstva in dekoraterstva so gibanja kazalnikov poslovanja zelo ugodna.

Za dejavnost oblikovanja, aranžerstva, dekoraterstva, ki spada na področje vizualnih umetnosti, so v dolgoletnem obdobju, vključno s krizo, značilno ugodno poslovanje (Slika 23). V obdobju 2008–2017 se je povečalo število podjetij in delovno aktivnih, povečanje dodane vrednosti pa je bilo tolikšno, da se je povečala tudi dodana vrednost na delovno aktivnega prebivalca. Povečal se je tudi dobiček. Leta 2017 sta bili v dejavnosti oblikovanja, aranžerstva, dekoraterstva 1.502 podjetja, v katerih je bilo 1.752 zaposlenih, podjetja pa so ustvarila 65,2 mio evrov dobička in 33,2 mio evrov dodane vrednosti.

Slika 23: Kazalniki poslovanja, oblikovanje, aranžerstvo, dekoraterstvo, Slovenija, 2008–2017

Vir: Eurostat Portal Page - Industry, trade and services - Structural business statistics, 2019.

5.2 Kulturne in kreativne industrije

„Kulturni in ustvarjalni sektorji“ so vsi sektorji, katerih dejavnosti temeljijo na kulturnih vrednotah in/ali umetniških in drugih ustvarjalnih izražanjih, ne glede na to, ali so te dejavnosti tržno ali netržno usmerjene, katera vrsta strukture jih izvaja in kako se ta struktura financira. Te dejavnosti vključujejo razvoj, ustvarjanje, produkcijo, razširjanje ter ohranjanje dobrin in storitev, ki vsebujejo kulturna, umetniška ali druga ustvarjalna izražanja, ter povezane dejavnosti, kot so izobraževanje ali upravljanje. Kulturni in ustvarjalni sektorji med drugim vključujejo arhitekturo, arhive, knjižnice in muzeje, umetniške veščine, avdiovizualno področje (vključno s filmom, televizijo, videoigami in večpredstavnostnimi vsebinami), snovno in nesnovno kulturno dediščino, oblikovanje, festivale, glasbo, literaturo, uprizoritvene umetnosti, založništvo, radijske in vizualne umetnosti (Uredba (EU) št. 1295/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2013 o uvedbi programa Ustvarjalna Evropa (2014–2020) in razveljavitvi sklepov št. 1718/2006/ES, št. 1855/2006/ES in št. 1041/2009/ES, 2013).

Kulturne in kreativne industrije spodbudno vplivajo na družbeni in ekonomski razvoj. Vključujejo ekonomsko dejavnost in ustvarjajo delovna mesta, dobiček podjetjem in davčne prihodke. Kultura in kreativne industrije povečujejo privlačnost za bivanje, obisk in investicije ter so generator inovacij in na ta način vplivajo na razvoj mest. Pomembne so za inovacijsko dejavnost, gospodarski in družbeni ter lokalni razvoj (OECD Conference on Culture and Local development, 2018). Spadajo med najbolj inovativne sektorje ekonomije in imajo pomembno vlogo v industrijskih inovacijah. Inovativnost podpirajo z ustvarjanjem inputov, kot na primer idej za nove izdelke, nadomestnih proizvodov ali storitev (na primer software) ali s tržno podporo novim proizvodom (Mueller in drugi, 2009). Kulturne in kreativne industrije so povezane in imajo učinke na inovacije in produktivnost, izobraževanje in vseživljenjsko učenje, socialne inovacije in blaginjo, turizem, sonaravni razvoj in regionalni razvoj. Kreativnost na osnovi kulture je dejavnik gospodarskega razvoja (European agenda for culturework plan for culture 2011-2014, 2012).

Krepitev spodbud kulturnim in kreativnim industrijam bi lahko ugodno vplivala na razvoj teh dejavnosti. V Sloveniji so bili v zadnjih letih sprejeti nekateri ukrepi za spodbujanje kulturnih in kreativnih industrij, ki bi lahko prispevali k njihovem hitrejšemu razvoju. Leta 2018 je bil ustanovljen Center za kreativnost, leto kasneje pa objavljen Javni razpis za izbor operacij »Spodbujanje kreativnih kulturnih industrij - Center za kreativnost 2019«⁶³. Na področju povezovanja med kulturo in gospodarstvom je še veliko priložnosti, ki bi jih veljalo izkoristiti.

Za lažjo oceno stanja in gibanja na področju kulturnih in kreativnih industrij bi potrebovali bolj podrobne statistične podatke. Mednarodno dosegljivi podatki Eurostata (podatki o strukturi statistiki podjetij in podatki po anketi o delovni sili) ne omogočajo celovite analize kulturnih in kreativnih industrij. Strukturna statistika podjetij vključuje poslovne subjekte, ki svoje prihodke ustvarjajo na trgu. Glavna pomanjkljivost strukturne statistike podjetij je ta, da vključuje le dve tretjini od 30 dejavnosti, ki jih prištevamo h kulturnim in kreativnim industrijam, zato ne omogoča celovite analize področja. Pri nekaterih dejavnostih je problem tudi ta, da lahko spadajo v javni ali zasebni sektor. Anketa o delovni sili vključuje tržne in netržne izvajalce. Dejavnosti, razvrščene po NACE, ne omogočajo razlikovanja med tržnimi in netržnimi ustanovami (ESSnet-CULTURE European Statistical System Network on Culture FINAL REPORT, 2012). Nekateri podatki o kreativni ekonomiji v mestih so objavljeni v publikaciji The Cultural and Creative Cities Monitor (2019).

⁶³ Predmet razpisa so nepovratne spodbude za razvoj inovativnih projektov in podjetij s področja kulturnega in kreativnega sektorja (KKS), razvoj novih izdelkov, storitev in procesov pri prijaviteljih (podjetjih in drugih organizacijah) ter vzpodbujanje močnejšega sodelovanja med KKS in gospodarstvom. Podprti bodo projekti, ki nastajajo na presečišču umetnosti, kulture, trga, podjetništva in gospodarstva ter združujejo ustvarjalnost, proizvodnjo in distribucijo dobrin in storitev in proizvajajo ter razširjajo dobrine ali storitve, ki vsebujejo ali izražajo kulturne vsebine.

Po razvitosti kreativne ekonomije se v mednarodni primerjavi mest Ljubljana uvršča visoko, Maribor bistveno nižje. V publikaciji The Cultural and Creative Cities Monitor (2019) je objavljena lestvica izbranih evropskih mest po indeksu razvitosti kreativne ekonomije, ki ga sestavljajo trije podindeksi: (i) zaposlitve, ki temeljijo na kreativnosti in znanju, (ii) intelektualna lastnina in inovacije in (iii) nove zaposlitve v kreativnih sektorjih. Na lestvici 40 evropskih mest, ki imajo 250.000-500.000 prebivalcev, se po indeksu razvitosti kreativne ekonomije Ljubljana uvršča na 11. mesto. Od podindeksov najvišje, 3. mesto, dosega po indeksu kreativnosti in znanju temelječih zaposlitev, na 10. mesto se uvršča po indeksu intelektualne lastnine in inovacij, nizka pa je uvrstitev po indeksu novih zaposlitev v kreativnih sektorjih, kjer se uvršča na 31 mesto. Bistveno slabše kot Ljubljana se je v mednarodni primerjavi odrezal Maribor, ki se je na lestvici 83 evropskih mest, ki imajo 50.000-250.000 prebivalcev, po razvitosti kreativne ekonomije uvrstil na 46. mesto. Po kreativnosti in znanju temelječih zaposlitvah se uvršča na 37. mesto, po intelektualni lastnini na 35. mesto in po novih zaposlitvah v kreativnih sektorjih v zgornjo polovico evropskih mest (na 33. mesto) in s tem veliko bolje kot Ljubljana na lestvici primerljivih mest.

5.3 Mednarodna trgovina s kulturnimi izdelki in storitvami

Mednarodna trgovina s kulturnimi izdelki in storitvami prispeva k BDP in k razvoju kulture ter njenemu uveljavljanju v tujini.

5.3.1 Mednarodna trgovina s kulturnimi izdelki

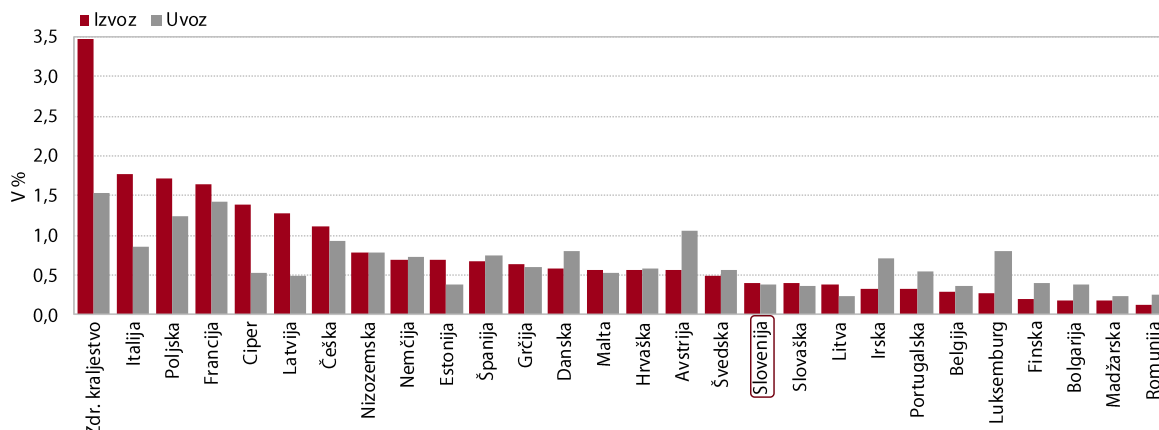
V poglavju prikazujemo mednarodno trgovino s kulturnimi izdelki. To so izdelki, ki v proizvodnem procesu vsebujejo ustvarjanje ali umetniški izraz, njihov namen pa je prenašanje estetskih, simboličnih ali artističnih vrednot. Mednje spadajo izdelki s sledečih sedmih področij kulture⁶⁴. Kulturna dediščina vključuje starine, poštna znamke, zbirke in zbirateljske predmete. Področje knjig in tiska⁶⁵ vključuje izdelke: (i) knjige, (ii) revije, časopisi in druge periodične publikacije in (iii) zemljevidi in hidrografske karte in podobne karte vseh vrst, ki niso v knjigi. V področje vizualne umetnosti spadajo: (i) umetniška dela (slike, gravure, skulpture, design ipd) in (ii) fotografske plošče in filmi. Umetnostna obrt vključuje: (i) umetnostno obrt (ročni izdelki in okraski) in (ii) nakit (iz plemenitih in polplemenitih kovin ter kamnov). Pod uprizoritveno umetnost spadajo glasbila, deli in pribor. Zvok, slika in multimedijo sestavljajo: (i) audio-vizualni in interaktivni mediji (filmi, video, video igre ipd) in (ii) glasbeni rokopisi, gramofonski zapisi, snemani magnetogramski trakovi in optični mediji. K arhitekturi spadajo načrti in risbe za arhitekturne in podobne namene.

Po padcu v krizi se izvoz in uvoz kulturnih izdelkov v zadnjih letih povečujeta. Razmerje med izvozom in uvozom v Sloveniji med leti precej niha. Leta 2017 (zadnji razpoložljivi podatki) je izvoz kulturnih izdelkov znašal 140,9 mio evrov in je bil za dobro desetino višji od uvoza, ki je znašal 125,6 mio evrov, Slovenija pa se je uvrstila med 11 držav EU, v katerih je izvoz presegal uvoz. Na gibanje izvoza in uvoza kulturnih izdelkov, ki spadajo med ne nujne dobrine in se jim posamezniki lažje odpovedo kot nujnim dobrinam, so v zadnjih desetih letih vplivale spreminjajoče se gospodarske razmere in razpoložljivi dohodek ter preference prebivalcev. Izvoz je v krizi precej upadel, od leta 2015 pa se je ob okrevanju svetovnega gospodarstva in znotraj tega gospodarstva EU, kamor Slovenija izvozi preko 80 % vrednosti izvoza kulturnih izdelkov, precej povečal. Uvoz kulturnih dobrin je precej upadel v letih 2012 in 2013, ko so bili sprejeti varčevalni ukrepi države, ki so zmanjšali dohodke višjim dohodkovnim skupinam prebivalcev, ki za kulturne dobrine namenijo več denarja. Ob ugodnejših gospodarskih gibanjih in povečanju dohodkov prebivalcev se v zadnjih letih uvoz spet povečuje.

Delež izvoza kulturnih izdelkov v skupnem slovenskem izvozu se po padcih v krizi v zadnjih treh letih povečuje, a je nižji kot pred krizo. Na izvoz kulturnih izdelkov države vplivajo mednarodna prepoznavnost kulturnih izdelkov, imidž blagovnih znamk, spodbude države kreativnim industrijam ter promocija v tujini. Na delež kulturnih proizvodov v izvozu vpliva tudi proizvodna in izvozna usmerjenost države. Čeprav se je izvoz kulturnih izdelkov nominalno povečal, se je zaradi hitrejše rasti skupnega slovenskega izvoza v zadnjih desetih letih delež izvoza kulturnih proizvodov v skupnem slovenskem izvozu znižal in je leta 2017 znašal 0,41 % (Slika 24), Slovenija pa se po deležu izvoza kulturnih izdelkov v skupnem izvozu države uvršča v spodnjo tretjino držav EU.

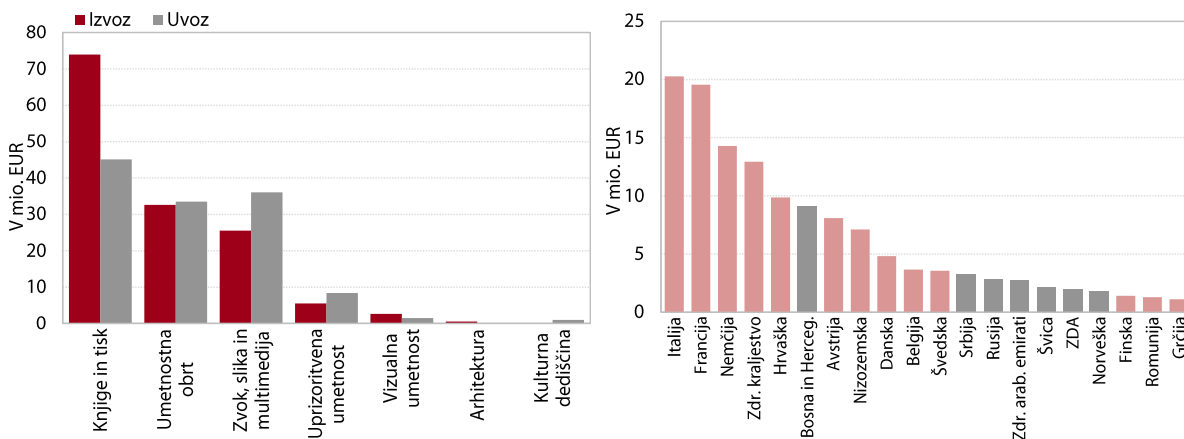
⁶⁴ Kulturni izdelki, ki so del mednarodne trgovine, so razvrščeni v skupine v skladu s kombinirano nomenklaturo (Guide to Eurostat culture statistics, 2018).

⁶⁵ Področje je poimenovano v skladu z mednarodno definicijo kulture (Evropska komisija, ESSnet-Culture, 2012) in vključuje prodajo izdelkov, storitve niso vključene.

Slika 24: Delež izvoza kulturnih izdelkov v skupnem izvozu in delež uvoza kulturnih izdelkov v skupnem uvozu, EU, 2017, v %

Vir: Eurostat - Population and social conditions - Culture, 2019.

Slovenija največ kulturnih izdelkov izvozi v Italijo, Francijo in Nemčijo. Slovenski izvoz kulturnih izdelkov je močno odvisen od EU. Največ kulturnih izdelkov je Slovenija leta 2017 izvozila v EU (79,7%), največ vrednosti izvoza je ustvarila v Italiji (Slika 25 desno). V strukturi izvoza v Nemčijo in Francijo preko 80 % vrednosti izvoza predstavljata knjiga in tisk. V Italijo, kjer je ta delež bistveno nižji, dobri dve tretjini vrednosti izvoza kulturnih izdelkov odpade na umetnostno obrt, sledi knjiga in tisk ter zvok, slika in multimediji. Slednji v strukturi izvoza v Združeno kraljestvo predstavljajo slabo polovico, prav tako slabo polovico izvoza v Združeno kraljestvo pa predstavljajo knjige in tisk.

Slika 25: Izvoz in uvoz kulturnih izdelkov, po skupinah izdelkov, Slovenija, 2017, v mio evrov (levo) in Izvoz slovenskih kulturnih izdelkov, po državah¹, Slovenija, 2017, v mio evrov (desno)

Vir: Eurostat - Population and social conditions - Culture, 2019.

Opomba: ¹ Slika desno prikazuje le največje države uvoznice kulturnih izdelkov.

Tržni delež slovenskega izvoza kulturnih proizvodov na trgu EU se po padcih v času krize v zadnjih treh letih povečuje. Ujemanje uvoznega povpraševanja drugih držav EU in slovenske proizvodne specializacije na področju kulturnih izdelkov se v zadnjih letih povečuje, tržni delež slovenskega izvoza kulturnih proizvodov na trgu EU se postopoma povečuje in je leta 2017 znašal 0,41 %. Slovenija se je uvrstila na 17. mesto med državami EU in dosegla višji ali približno enak delež izvoza kot nekatere večje države (na primer Portugalska, Finska in Grčija). Največje tržne deleže izvoza v EU imajo Nemčija, Nizozemska, Poljska in Francija. Slovenski uvoz dosega nižji delež v strukturi uvoza znotraj EU, leta 2017 je znašal 0,31 % in je bil eden najnižjih v zadnjih desetih letih.

V strukturi izvoza kulturnih izdelkov največji delež predstavljata knjiga in tisk⁶⁶, čeprav se je v dolgoletnem obdobju precej zmanjšal. Struktura izvoza glede na vrsto kulturnega izdelka se med državami močno razlikuje, odvisno od tradicije, imidža in prepoznavnosti v tujini ter spodbud države. Slovenija med državami EU izstopa po visokem deležu knjig v strukturi izvoza, leta 2017 je predstavljal 48,9% vrednosti skupnega izvoza kulturnih proizvodov in je bil za Latvijo ter Litvo tretji najvišji med državami EU. Na področju knjig in tiska⁶⁷, je znašal 52,5 % vrednosti izvoza oziroma 74,0 mio evrov (Slika 25 levo). Čeprav se je v zadnjih treh letih izvoz knjig in tiska povečal, se je njihov delež v strukturi izvoza znižal in je bil eden najnižjih v obdobju 2008-2017. V prihodnjih letih bi lahko izvedba projekta Slovenija častna gostja Frankfurtskega knjižnega sejma 2022 prispevala k večji promociji in izvozu knjig, zlasti na nemški trg.

Izvoz izdelkov umetnostne obrti in izdelkov na področju zvoka, slike in multimedije se je v obdobju 2008-2017 povečal. Ob precejšnjem povečanju izvoza umetnostne obrti (na 32,7 mio evrov v letu 2017) se je njen delež v strukturi izvoza povečal na 23,2 %. Slovenija je največ teh izdelkov, slabo polovico, izvozila v Italijo, približno tretjino v države izven EU, dobro četrtno pa v Bosno in Hercegovino. Povečal se je tudi izvoz izdelkov na področju zvoka, slike in multimedije, leta 2017 je dosegel 25,5 mio evrov in predstavljal 18,1 % izvoza. Njihova struktura izvoza po državah je drugačna kot pri umetnostni obrti, največ, približno četrtno se izvozi v Združeno kraljestvo, po približno desetino v Italijo, Združene arabske emirate in Hrvaško, v druge države pa manj kot 10 %.

Na EU je navezan tudi slovenski uvoz kulturnih izdelkov, vendar manj kot izvoz. Slovenija je leta 2017 največ kulturnih izdelkov (v mio evrov) uvozila iz Bosne in Hercegovine, Nemčije, Kitajske, Avstrije, Hrvaške, Italije in Združenega kraljestva. 63,6 % je uvozila iz drugih držav EU. Podobno kot v strukturi izvoza, sta tudi v strukturi uvoza knjiga in tisk zavzela največji delež (35,9 %). Ob majhni slovenski filmski produkciji je bil relativno velik uvoz slik, zvoka in multimedijev, ki se je v obdobju 2008–2017 povečal in je leta 2017 predstavljal 28,7 % uvoza. Malo nižji delež, 26,7 %, so predstavljali izdelki umetnostne obrti.

⁶⁶ Področje je poimenovano v skladu z mednarodno definicijo kulture (Evropska komisija, ESSnet-Culture, 2012) in vključuje knjige, revije, časopise in druge periodične publikacije ter zemljevide in hidrografske karte ter podobne karte vseh vrst. Tiskarske storitve niso vključene.

⁶⁷ Knjiga in tisk vključuje poleg knjig tudi revije, časopise in druge periodične publikacije ter zemljevide in hidrografske karte ter podobne karte vseh vrst.

5.3.2 Mednarodna trgovina s kulturnimi storitvami

V poglavju prikazujemo gibanja na področjih: (i) licence za reprodukcijo in/ali distribucijo audio-vizualnih in podobnih izdelkov, (ii) informacijske storitve, kjer so zajete storitve tiskovnih agencij in druge informacijske storitve (iii) arhitekturna dejavnost, (iv) audio-vizualne in podobne storitve, (v) osebne, kulturne in rekreacijske storitve, razen audiovizualnih in podobnih storitev; dediščinske in rekreacijske storitve. Ker podatkov za licence za reprodukcijo in/ali distribucijo audio-vizualnih in podobnih izdelkov ni na voljo, jih ne prikazujemo.

Izvoz kulturnih storitev se je v zadnjih letih povečal, njihov delež v skupnem izvozu storitev se ne spreminja bistveno. Podobno kot skupni izvoz storitev, se je tudi izvoz kulturnih storitev v obdobju 2010–2017 povečal in je leta 2017 znašal 90,0 mio evrov ter bil drugo leto zapored višji od uvoza, ki je znašal 71,5 mio evrov (Slika 26 levo). Močna rast izvoza je bila zabeležena zlasti v letih 2015 in 2016. Delež kulturnih storitev v skupnem izvozu storitev med leti niha in se ne spreminja bistveno, leta 2017 je znašal 1,2 % (Slika 26 desno). Delež uvoza kulturnih storitev v skupnem uvozu storitev med leti niha, leta 2017 je znašal 1,6 %.

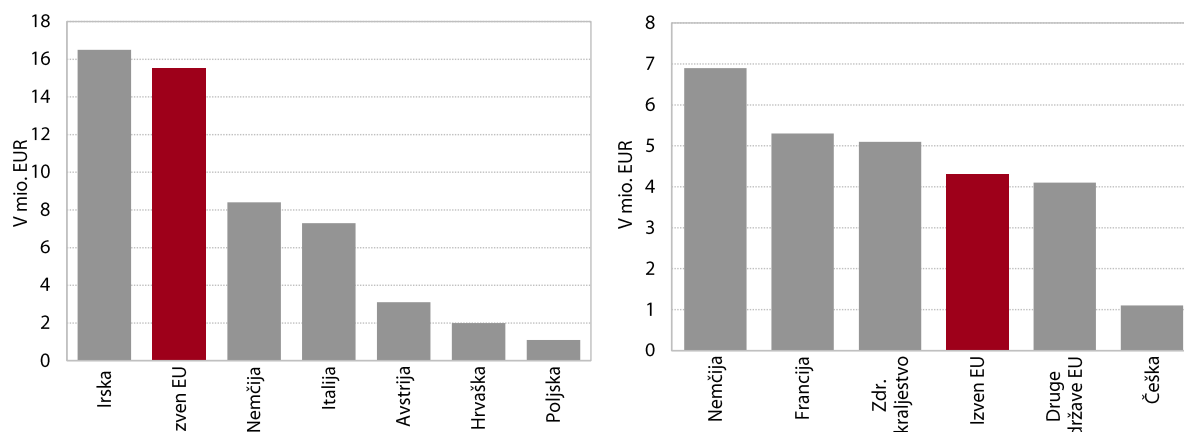
Slika 26: Izvoz in uvoz kulturnih storitev, v mio evrov, Slovenija, 2010–2017 (levo) in delež kulturnih storitev v skupnem izvozu in uvozu storitev, Slovenija, 2010–2017, v % (desno)

Vir: Eurostat - Population and social conditions - Culture, 2019.

Slabi dve tretjini izvoza kulturnih storitev predstavljajo informacijske storitve, njihov delež se je v večletnem obdobju povečal. Izvoz teh storitev se je v obdobju 2010-2017 podvojil in je leta 2017 znašal 51,9 mio evrov, njihov delež v skupnem izvozu kulturnih storitev pa se je povečal in je bil leta 2017 s 64,4 % najvišji odkar so na voljo podatki. Povečal se je tudi izvoz audiovizualnih in podobnih storitev in njihov delež v strukturi izvoza kulturnih storitev (na 29,8 % v letu 2017). Neugodna pa so bila gibanja izvoza arhitekturnih storitev in osebnih, kulturnih in rekreacijskih storitev, razen audiovizualnih in podobnih storitev; dediščinskih in rekreacijskih storitev, ki v strukturi izvoza kulturnih storitev zavzemajo nizek delež. Slovenija ustvari največ izvoza informacijskih in audiovizualnih storitev v državah EU (Slika 27). Podobno kot izvoz, se je v obdobju 2010-2017 povečal tudi uvoz informacijskih storitev, leta 2017 je znašal 51,9 mio evrov in je v strukturi uvoza predstavljal največji delež. Povečal se je tudi uvoz audio-vizualnih in podobnih dejavnosti, ki je leta 2017 znašal 14,1 mio evrov. Velik delež kulturnih storitev uvozimo iz EU, leta 2017 je znašal 86,0% in se je v obdobju 2010-2017 povečal.

Slika 27: Slovenski izvoz informacijskih storitev, po državah, 2017, v mio evrov (levo) in audio-vizualnih in podobnih storitev, po državah, 2017, v mio evrov (desno)

Vir: Eurostat - Population and social conditions - Culture, 2019.

Opomba: Prikazane so le tiste države, ki iz Slovenije uvozijo za 1 ali več mio evrov vrednosti.

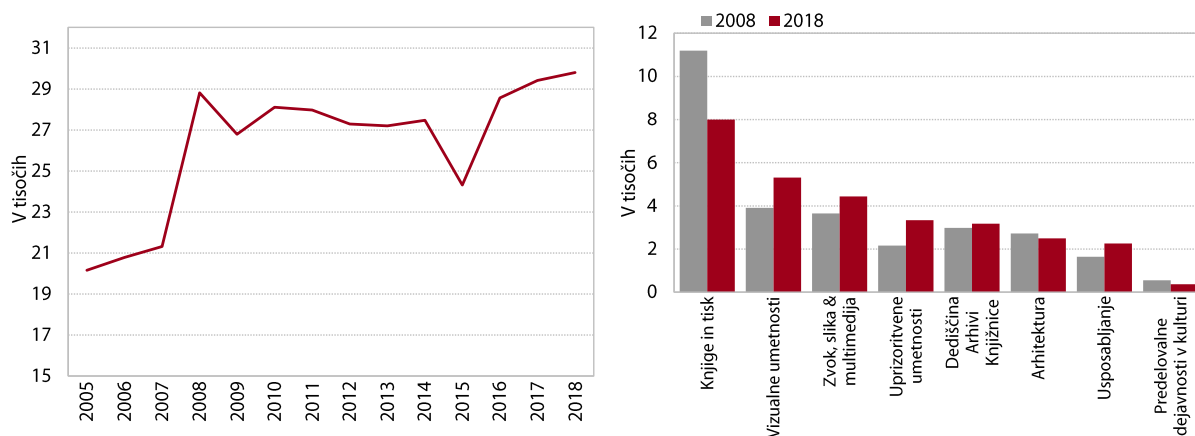
Slovenija izvozi tri četrtine izvoza kulturnih storitev v EU. Podobno kot izvoz kulturnih izdelkov je tudi izvoz kulturnih storitev v veliki meri vezan na EU, kamor je Slovenija leta 2017 izvozila slabe tri četrtine vrednosti kulturnih storitev. Ob močnem povečanju vrednosti izvoza na te trge se je v obdobju 2010–2017 ta delež še povečal. Leta 2017 je največji izvozila na Irsko (18,3 %), v Nemčijo (17,0 %) in Italijo (8,8 %). Med posameznimi vrstami kulturnih storitev pa so razlike.

6 Delovno aktivno prebivalstvo v kulturi

Na gibanje števila delovno aktivnih v kulturi vplivajo številni dejavniki. Delovno aktivni prebivalci v kulturi predstavljajo kapacitete in potencial ter dejavnik razvoja kulturne dejavnosti. Na gibanja števila delovno aktivnih na različnih področjih kulture vplivajo gospodarske razmere, razmere na posameznem področju kulture (povpraševanje po kulturnih izdelkih doma in v tujini, okus in preference uporabnikov kulturnih izdelkov in storitev) in ukrepi države (na primer omejevanje zaposlovanja v javnem sektorju, spodbude države za zaposlovanje v kulturi, razne oblike podpore države delovno aktivnim v kulturi, kot na primer delovne štipendije, plačilo socialnih prispevkov ipd). V poglavju prikazujemo gibanja na področju delovno aktivnih prebivalcev v kulturi v Sloveniji in EU.

Število delovno aktivnih v kulturi se je v krizi zmanjšalo, v zadnjih letih pa se je povečalo in bilo leta 2018 višje kot ob začetku krize. Gospodarska kriza je zaradi varčevalnih ukrepov države, znižanja razpoložljivega dohodka prebivalcev ter posledično manjšega povpraševanja po kulturnih izdelkih in storitvah ter manjšega tujega povpraševanja vplivala na zmanjšanje števila delovno aktivnih v kulturi (glej opombo pod Sliko 27). Od leta 2016 se je število delovno aktivnih v kulturi povečalo (Slika 28, levo), na kar je vplivalo sproščanje varčevalnih ukrepov države. Povečanje stopnje delovne aktivnosti in dohodkov prebivalcev je vplivalo na večje povpraševanje po kulturnih izdelkih in storitvah ter večji izvoz. Leta 2018 je bilo v kulturi 29.804 delovno aktivnih (Slika 28 desno).

Slika 28: Število delovno aktivnih prebivalcev v kulturi¹, Slovenija, 2005–2018 (levo) in število delovno aktivnih prebivalcev v kulturi¹, po področjih, Slovenija, 2008 in 2018 (desno)

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Demografsko in socialno področje – Trg dela, 2019.

Opomba: ¹ Kultura po Evropski definiciji vključuje področja: (i) predelovalne dejavnosti v kulturi: 32.12 Proizvodnja nakita in podobnih izdelkov, 32.2 Proizvodnja glasbil, (ii) dediščina, arhivi, knjižnice: 91.01 Dejavnost knjižnic in arhivov, 91.02 Dejavnost muzejev, 91.03 Varstvo kulturne dediščine, (iii) knjige in tisk: 18.1 Tiskarstvo in z njim povezane storitve, 18.2 Razmnoževanje posnetih nosilcev zapisa, 58.11 Izdajanje knjig, 58.13 Izdajanje časopisov, 58.14 Izdajanje revij in druge periodike, 63.91 Dejavnost tiskovnih agencij, 47.610 Trgovina na drobno v specializiranih prodajalnah s knjigami, 47.62 Trgovina na drobno v specializiranih prodajalnah s časopisi, revijami, papirjem, pisalnimi potrebščinami, 74.3 Prevajanje in tolmačenje, (iv) vizualne umetnosti: 90.03 Umetniško ustvarjanje, 74.2 Fotografška dejavnost, 74.1 Oblikovanje, aranžerstvo, dekoraterstvo, (v) arhitektura: 71.11 Arhitekturna in urbanistična dejavnost, (vi) zvok, slika & multimedija: 59.11 Produkcija filmov, video filmov, televizijskih oddaj, 59.12 Post produkcijske dejavnosti pri izdelavi filmov, video filmov, televizijskih oddaj, 59.13 Distribucija filmov, video filmov, televizijskih oddaj, 59.14 Kinematografska dejavnost, 58.21 Izdajanje računalniških iger, 59.20 Snemanje in izdajanje zvočnih zapisov in muzikalij, 60.10 Radijska dejavnost, 60.20 Televizijska dejavnost, 47.630 Trgovina na drobno v specializiranih prodajalnah z glasbenimi in video zapisi, 77.22 Dajanje videokaset in plošč v najem, (vii) usposabljanje: 85.52 Izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje na področju kulture in umetnosti, (viii) uprizoritvene umetnosti: 90.01 Umetniško uprizorjanje, 90.02 Spremljajoče dejavnosti za umetniško uprizorjanje in 90.04 Obratovanje objektov za kulturne prireditve.

V strukturi delovno aktivnih je delež največji na področju knjige in tiska, čeprav se je v obdobju 2008–2018 zmanjšal, najbolj pa sta se povečala deleža delovno aktivnih v vizualnih in uprizoritvenih umetnostih.

Neugodno poslovanje, zlasti v založništvu, je vplivalo na zmanjšanje števila delovno aktivnih na področju knjige in tiska za dobro četrtino (Slika 28 desno), prav tako deleža delovno aktivnih v skupnem številu delovno aktivnih v kulturi. Na večini drugih področjih kulture so gibanja števila delovno aktivnih ugodnejša. Njihovo število se je najbolj povečalo v uprizoritvenih umetnostih (za dobro polovico), precej pa se je ob dobrih poslovnih rezultatih povečalo tudi v vizualnih umetnostih (za dobro tretjino) in na področju zvoka, slike in multimedije (za dobro petino). V strukturi delovno aktivnih prebivalcev v kulturi po področjih sta se zato v obdobju 2008–2018 najbolj povečala deleža delovno aktivnih v vizualnih in uprizoritvenih umetnostih.

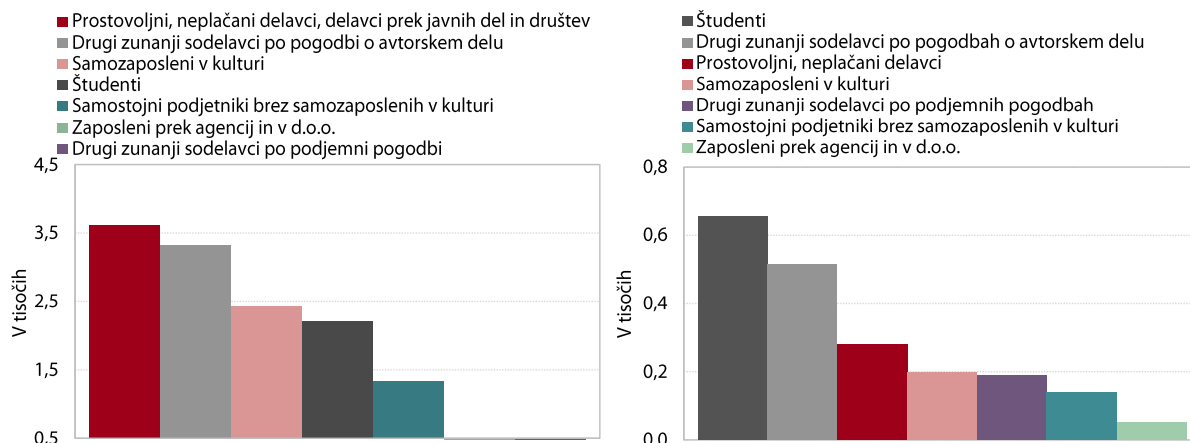
V strukturi delovno aktivnih prebivalcev v kulturi visok delež predstavljajo samozaposleni, njihov delež se povečuje. Leta 2018 je znašal 29,8 % in bil precej višji kot delež samozaposlenih v skupnem številu delovno aktivnih, kjer je znašal dobro desetino. Visok delež samozaposlenih v kulturi je povezan z naravo več kulturnih dejavnosti, ki se praviloma izvajajo v zasebnem sektorju oziroma z zunanjim izvajanjem dejavnosti, ki ga uporabljajo javne in zasebne ustanove. Taka področja so na primer vizualna umetnost, uprizoritvena umetnost, arhitektura, prevajanje in tolmačenje ter založništvo.

Pomemben segment oseb, ki delajo v muzejih in galerijah ter v kulturnih ustanovah, ki se ukvarjajo z odrsko dejavnostjo, predstavljajo osebe, ki v teh ustanovah niso zaposlene. Kultura je specifično področje, kjer delovno aktivni opravljajo delo prek različnih oblik pogodb o delu (redne zaposlitve, samozaposleni, avtorske pogodbe, samostojni novinarji ipd), njihov socialni položaj je pogosteje negotov. Število oseb, ki delajo v kulturnih ustanovah, je praviloma večje kot število oseb, zaposlenih v teh ustanovah. V kulturnih ustanovah delajo poleg zaposlenih tudi osebe preko različnih pogodb o delu (kot zaposleni, prostovoljci, na osnovi avtorskih pogodb, zaposleni prek agencij, študenti ipd) in kot prostovoljci. To kažejo razpoložljivi podatki za muzeje in galerije ter odrsko dejavnost (Slika 29). V slednji je bilo leta 2018 število zunanjih sodelavcev po pogodbah o avtorskem delu in prostovoljcev večje kot število zaposlenih. Kulturne ustanove tako ponujajo priložnost ne le za zaposlitev, ampak tudi za prostovoljno delo, ki prispeva k socialni vključenosti posameznika in aktivnosti ter je zlasti pomembno za starejše. Prostovoljno delo starejših v ustanovah z odrsko dejavnostjo ter muzejih in galerijah prispeva tudi k uresničevanju Strategije dolgožive družbe. Država z različnimi ukrepi omogoča izboljšanje socialnega položaja posameznikov, ki delajo v kulturi⁶⁸ in spodbuja njihovo zaposljivost⁶⁹.

⁶⁸ Ministrstvo za kulturo vsako leto objavi javni poziv ali javni razpis za dodelitev kulturnih žepnin oziroma delovnih štipendij, namenjenih podpori izvedbe projektov oziroma aktivnosti samozaposlenih v kulturi. Novinarjem pod določenimi pogoji omogoča vpis v razvid samostojnih novinarjev.

⁶⁹ Leta 2019 je bil objavljen javni razpis za štipendije za specializirane poklice v kulturi 2019/2020, ki so namenjene za pridobitev dodatnih znanj, potrebnih za opravljanje specializiranih poklicev v kulturi, ki traja od 3 do 12 mesecev. Objavljen je bil tudi Javni razpis za izbor operacij »Podporno okolje za delovanje na področju kulture 2019«, v okviru katerega se sofinancirajo projekti vzpostavitve podpornega okolja za delovanje na področju kulture, usmerjenih k dvigu zaposljivosti, krepitvi usposobljenosti in podpori socialni vključenosti brezposelnih in neaktivnih, še posebej starejših od 50 let, dolgotrajno brezposelnih in tistih z izobrazbo pod ISCED 3, ter oseb v postopku izgubljanja zaposlitve.

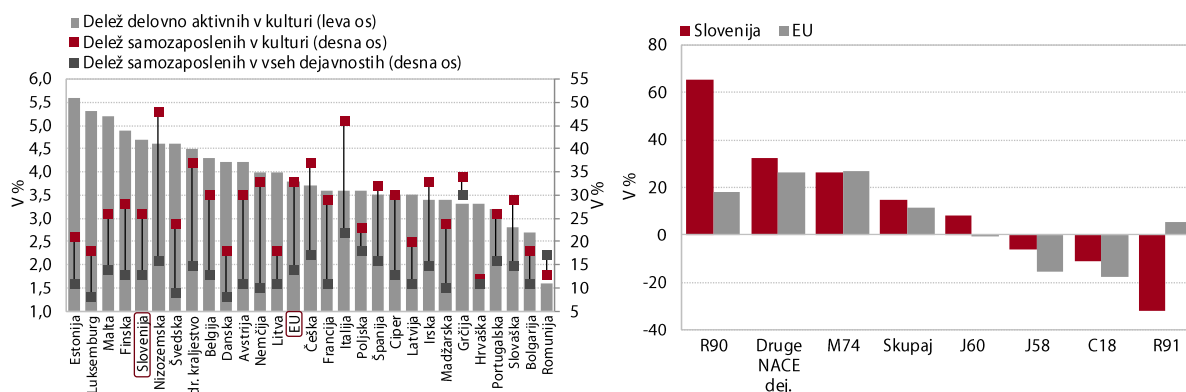
Slika 29: Zaposlene osebe in zunanji sodelavci v ustanovah z odrsko dejavnostjo, Slovenija, 2018 (levo) ter v muzejih in galerijah, Slovenija, 2018, število (desno)

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Demografsko in socialno področje – Kultura, 2019.

Na večini področij kulture se je število delovno aktivnih, podobno kot v povprečju EU, v zadnjih letih povečalo. Število delovno aktivnih v kulturi se je po dosegljivih podatkih iz ankete o delovni sili v obdobju 2011–2018 v Sloveniji povečalo bolj kot v povprečju EU, in sicer na večini področij kulture (Slika 30 desno). Bolj kot v povprečju EU se je povečal tudi delež delovno aktivnih v kulturi v skupnem številu delovno aktivnih, ki je bil leta 2018 višji kot v povprečju EU (Slovenija: 4,7 %; EU: 3,8 %) (30 levo). Visok delež je v Sloveniji povezan tudi z visokimi izdatki države za kulturo. Slabo polovico (45,6 %) delovno aktivnih so leta 2018 predstavljale ženske, delež pa je nižji kot v povprečju EU. Glede na starost izstopa nižji delež starejših (65 let ali več), ki je povezan s hitrejšim upokojevanjem pri nas. Slovenija odstopa od povprečja EU tudi po nižjem deležu delovno aktivnih z nizko izobrazbo, višjem s srednješolsko in nižjem s terciarno izobrazbo. Za kulturo je značilen visok delež samozaposlenih, leta 2018 je znašal 26 % in je bil še enkrat višji kot v vseh dejavnostih in nižji kot v povprečju EU, kjer je znašal 33 %. Po podatkih Eurostata so na voljo tudi podatki o številu delovno aktivnih pisateljev, novinarjev, jezikoslovcev, umetniških ustvarjalcev in poustvarjalcev. Njihovo število je v Sloveniji nihalo in je leta 2018 znašalo 9,8 tisoč, v povprečju EU se je v vseh letih, razen v zadnjem letu, povečevalo.

Slika 30: Delež delovno aktivnih v kulturi v skupnem številu delovno aktivnih in delež samozaposlenih v kulturi ter delež samozaposlenih v vseh dejavnostih, EU, 2017, v % (levo) in rast števila delovno aktivnih prebivalcev v kulturi, po področjih, Slovenija in EU, 2011–2017, v % (desno)

Vir: Eurostat - Population and social conditions - Culture, 2019.

Opomba: C18-Tiskarstvo in razmnoževanje posnetih nosilcev zapisa, C32-Druge raznovrstne predelovalne dejavnosti, J58-Založništvo, J59-Dejavnosti v zvezi s filmi, video- in zvočnimi zapisi, J60-Radijska in televizijska dejavnost, M74-Druge strokovne in tehnične dejavnosti, R90-Kulturne in razvedrilne dejavnosti in R91-Dejavnost knjižnic, arhivov, muzejev in druge kulturne dejavnosti.

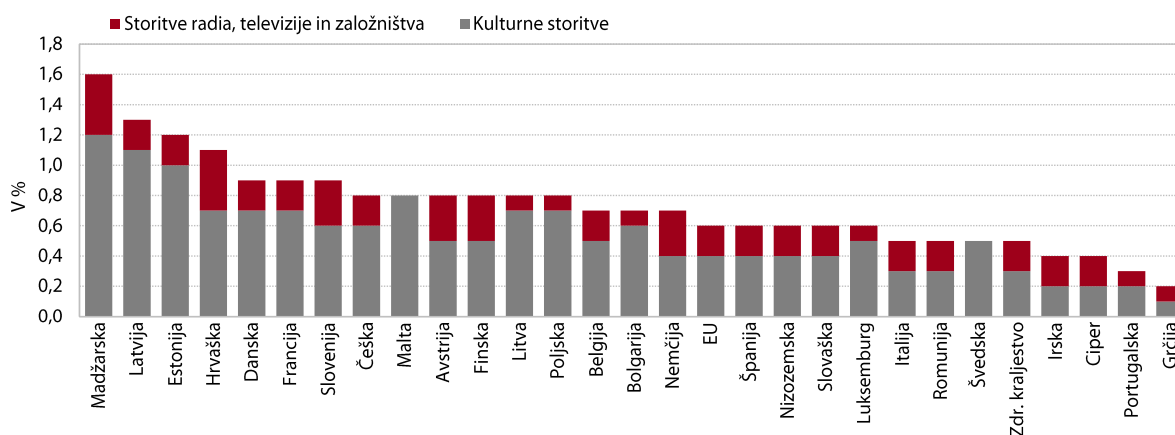
7 Izdatki za kulturo

Viri financiranja kulture so javni, zasebni in mednarodni. Javni viri so državni proračun in proračuni lokalnih skupnosti. Financiranje kulture iz javnih virov je pomembno, ker ima kultura različne neposredne in posredne pozitivne učinke. Javni izdatki spodbujajo razvoj kulture, lajšajo vstop posameznikom in podjetjem, ki se ukvarjajo s kulturo, na trg, povečujejo dostopnost kulture in povečujejo intrageneracijsko pravičnost (enak dostop za vse generacije) in intergeneracijsko pravičnost (enak dostop sedanjim in bodočim generacijam). Javni izdatki za kulturo ustvarjajo tudi pogoje za to, da zasebni sektor ne bo le donator ali sponzor kulturnih dogodkov, ampak da bo dejavno investiral v kulturo in umetnost. Država ustvarja pogoje za majhna in srednja podjetja v kulturi in kreativnih industrijah. Hkrati pa morajo biti javni izdatki porabljeni učinkovito. Oblike javnih izdatkov so subvencije, štipendije, nagrade in posredne oblike financiranja (davčne spodbude, davčne izjeme za donatorje ipd) (Innovation in Public Investment and Financing for Arts and Culture Parallel Session, 2018). Zasebni izdatki za kulturo predstavljajo dodaten vir prihodkov. Država spodbuja zasebna vlaganja z davčnimi olajšavami, davčnimi izjemami ipd (Funding Arts and Culture: The Role of the Private Sector, 2018). Mednarodni viri izdatkov za kulturo so na primer viri EU. V poglavju prikazujemo državne in zasebne izdatke za kulturo.

7.1 Izdatki države za kulturo

Izdatki sektorja država za kulturo⁷⁰ so bili leta 2017 najnižji v zadnjih desetih letih in višji kot v povprečju EU. Državni izdatki za kulturo vključujejo izdatke za kulturne storitve in storitve radia, televizije in založništva (Slika 31). Izdatki za kulturo so v Sloveniji leta 2017 znašali 1,0 % BDP, v povprečju EU pa 0,6 % BDP (Slika 31). Od tega je 0,6 % BDP odpadlo na kulturne storitve (EU: 0,4 % BDP) in 0,3 % BDP na storitve radia, televizije in založništva (EU: 0,2 % BDP). Pri nas ti izdatki vključujejo tudi RTV naročnino, ki predstavlja veliko večino teh izdatkov. Izdatki sektorja država za kulturo so se v času krize zaradi varčevalnih ukrepov znižali, leta 2017 pa tudi zaradi hitrejšje rasti BDP v primerjavi z rastjo izdatkov za kulturo.

Slika 31: Izdatki sektorja država za kulturo izraženi v deležu BDP, EU, 2017, v %

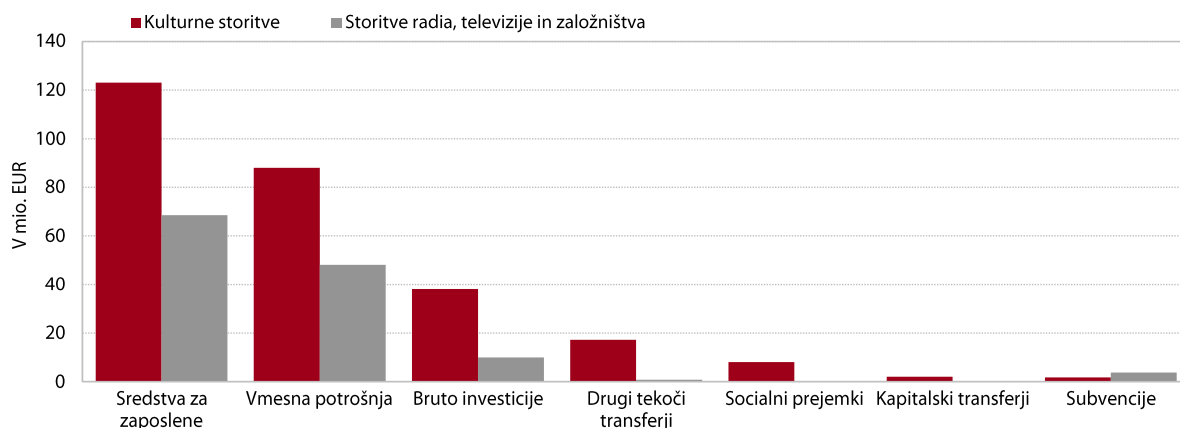

Vir: Eurostat – Economy and finance - Government finance and GDP, 2019.

⁷⁰ Po metodologiji Cofog. Funkcionalna klasifikacija izdatkov države (COFOG) predstavlja prikaz namenske razvrstitve izdatkov širše države po posameznih funkcijah države. Funkcionalna klasifikacija izdatkov države razčlenjuje celotno porabo vseh institucionalnih enot, ki so skladno z institucionalno klasifikacijo vključene v sektor države: zajema torej celotno porabo državnih in občinskih proračunov, skladov socialnega zavarovanja, javnih skladov in agencij, javnih zavodov ter drugih oseb javnega prava, ki so razvrščene v institucionalni sektor države, po posameznih funkcionalnih namenih porabe. Prikazuje torej za kakšne funkcionalne namene država v širšem smislu troši javnofinančna sredstva. Sektor država sestavljajo centralna država, lokalna država in skladi socialne varnosti.

Izdatki sektorja država za kulturo so se v obdobju 2008–2017 realno precej znižali. Potem ko so se več let realno zniževali, so se leta 2017 povečali (za 1,7 %), a so bili za slabo petino nižji kot leta 2008. Nižji so bili tako izdatki za kulturne storitve, kot izdatki za storitve radia, televizije in založništva, oboji za okoli petino. Za razliko od Slovenije so se v povprečju EU izdatki za kulturo v obdobju 2008–2017 realno povečali.

Slika 32: Izdatki države za kulturne storitve in storitve radia, televizije in založništva, Slovenija, 2017, v mio evrov

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Ekonomsko področje – Nacionalni računi, 2019.

Opomba: ¹ Drugi davki na proizvodnjo, pridobitve manj odtujitve nefinančnih neproizvedenih sredstev in odhodki od lastnine so zelo nizki, zato niso prikazani v sliki.

Največ izdatkov države za kulturo predstavljajo sredstva za zaposlene, ki so tudi višja kot v povprečju EU. Od vseh vrst izdatkov so najvišji tako pri kulturnih storitvah kot pri storitvah radia, televizije in založništva (Slika 32 in Tabela 5). Izdatki za zaposlene so se v krizi realno precej zmanjšali, od leta 2015 pa se ob sproščanju varčevalnih ukrepov države in povečanju števila delovno aktivnih povečujejo ter so bili leta 2017 večji kot leta 2008. Zaradi povečanja teh izdatkov in zmanjšanja večine drugih izdatkov se je v strukturi izdatkov za kulturo njihov delež med vsemi vrstami izdatkov najbolj povečal. Leta 2017 je predstavljal 46,7 % in je bil, podobno kot v preteklih letih, višji kot v povprečju EU, kjer je leta 2017 znašal 32,0 %. Izstopa visok delež sredstev za plače v storitvah radia, televizije in založništva, ki je leta 2017 znašal 52,1 % (EU: 19,9 %). V obdobju 2008–2017 se je povečal tudi delež izdatkov za vmesno potrošnjo, ki v strukturi izdatkov s približno tretjino predstavlja drugi največji delež in višji delež kot v povprečju EU. Ob precejšnjem zmanjšanju izdatkov za investicije se je zmanjšal tudi njihov delež, ki je leta 2017 znašal dobro desetino, kljub znižanju pa je bil višji kot v povprečju EU, kjer je znašal slabo desetino. Izdatki za investicije predstavljajo višji delež v strukturi izdatkov za kulturne storitve (2017: 13,7 %), kot za storitve radia, televizije in založništva (2017: 7,6 %).

Tabela 6: Delež izdatkov sektorja država za kulturo izražen v deležu BDP, po namenu¹, Slovenija in EU, 2008–2017, v %

	Slovenija					EU				
	2008	2010	2012	2016	2017	2008	2010	2012	2016	2017
Skupaj	1,2	1,3	1,2	1,0	1,0	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6
Bruto investicije	0,3	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Sredstva za zaposlene	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Vmesna potrošnja	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Drugi tekoči transferji	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Ekonomsko področje – Nacionalni računi, 2019; Eurostat – Economy and finance - Government finance and GDP, 2019.

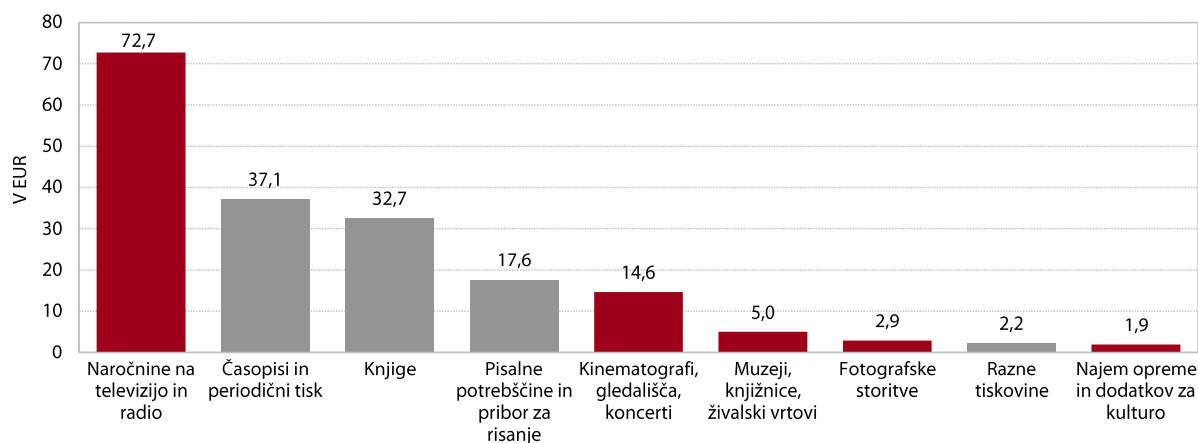
Opomba: ¹ v tabeli so prikazane skupine izdatkov, ki predstavljajo najmanj 0,1 % BDP v kateremkoli prikazanem letu: (i) pridobitve manj odtujitve nefinančnih neproizvedenih sredstev, (ii) subvencije, (iii) odhodki od lastnine, (iv) socialni prejemki in socialni transferji, (v) drugi davki na proizvodnjo+tekoči davki na dohodek, premoženje itd.+popravek za spremembo neto lastniškega kapitala gospodinjstev v rezervacijah pokojninskih skladov (vii) kapitalski transferji.

7.2 Zasebni izdatki za kulturo

V poglavju prikazujemo izdatke za kulturo na člana gospodinjstva v Sloveniji in v primerjavi z EU ter izdatke gospodinjstev za kulturo in rekreacijo, po kvintilih, po podatkih Ankete o porabi v gospodinjstvih⁷¹.

Izdatki za kulturo na člana gospodinjstva so se v obdobju 2008–2015 realno zmanjšali. Izdatki za kulturo vključujejo izdatke za kulturne storitve⁷² in izdatke za časopise, knjige in pisalne potrebščine⁷³. Leta 2015⁷⁴ (zadnji razpoložljivi podatek) je član gospodinjstva za kulturo v povprečju porabil 186,8 evrov, od tega 97,2 evrov za kulturne storitve in 89,6 evrov za časopise, knjige in pisalne potrebščine. Glede na leto 2008 je član gospodinjstva realno znižal potrošnjo za kulturo za približno desetino. Na znižanje izdatkov so po naši oceni vplivali gospodarska kriza in zmanjšanje razpoložljivega dohodka ter sprememba nekaterih navad prebivalcev. Član gospodinjstva je v povprečju največ izdatkov namenil za RTV naročnino (Slika 33) in časopise ter periodični tisk, čeprav se je ob precejšnjem znižanju izdatkov za ta namen v obdobju 2008–2015 znižal tudi njihov delež v strukturi izdatkov za kulturo.

Slika 33: Povprečni izdatki za kulturo na člana gospodinjstva, po vrstah izdatkov, Slovenija, 2015, v evrih

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal - Demografsko in socialno področje - Življenjska raven, 2019.

Potrošnja gospodinjstev za kulturo in rekreacijo se je v obdobju 2008–2015 zmanjšala v vseh kvintilih, razen v najnižjem. Podatki o potrošnji posameznih kvintilov gospodinjstev so na voljo le za rekreacijo in kulturo skupaj. Na višino zasebnih izdatkov za rekreacijo in kulturo, ki ne spadata med nujne izdatke, pomembno vpliva dohodkovni položaj posameznika. Leta 2015 so slovenska gospodinjstva v najnižjem (prvem) kvintilu porabila za rekreacijo in kulturo koliko pa je to nominalno? 3,9-krat manj sredstev kot gospodinjstva v najvišjem (petem) kvintilu. Razmerje med kvintiloma se je od leta 2009 zniževalo, kot posledica precejšnjega zmanjšanja izdatkov petega kvintila, ki je bilo med vsemi kvintili največje in majhnega povečanja izdatkov prvega kvintila.

⁷¹ Enota opazovanja je izbrano samsko ali veččlansko gospodinjstvo. Izdatki za življenjske potrebščine so razvrščeni po Evropski klasifikaciji individualne potrošnje po namenu (ECOICOP) (Metodološko pojasnilo, Poraba v gospodinjstvih, SURS, 2019).

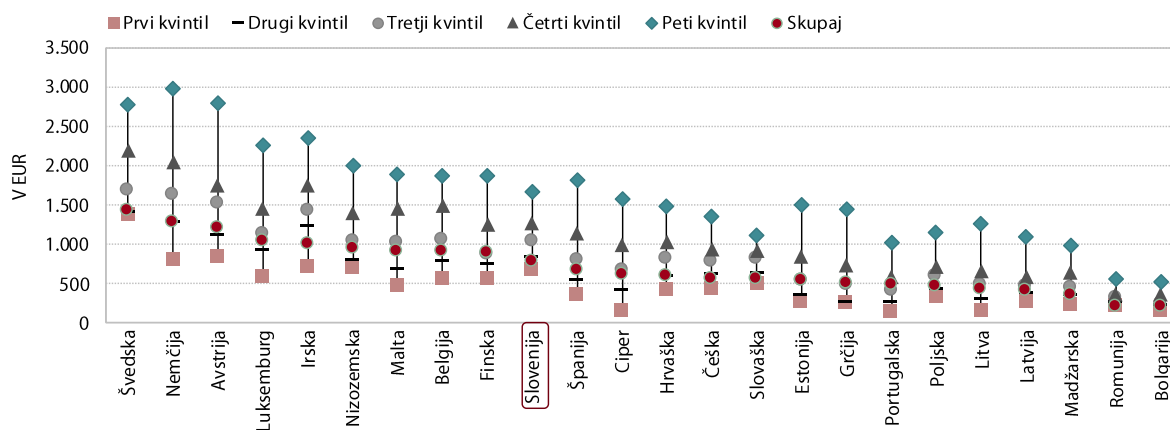
⁷² Kulturne storitve vključujejo: skupine: 09421 Kinematografi, gledališča, koncerti, 09422 Muzeji, knjižnice, živalski vrtovi, 09423 Naročnine na televizijo in radio, 09424 Najem opreme in dodatkov za kulturo, 09425 Fotografske storitve in 09429 Druge kulturne storitve.

⁷³ Časopisi, knjige in pisalne potrebščine vključujejo skupine: 0951 Knjige, 09511 Lepslovnne knjige, 09512 Izobraževalni učbeniki, 09513 Druge neleposlovne knjige, 09514 Storitve vezave in prenosa e-knjig, 0952 Časopisi in periodični tisk, 0953 Razne tiskovine in 0954 Pisalne potrebščine in pribor za risanje.

⁷⁴ Podatki za leta 2000 - 2010 so preračunani iz obdobja treh zaporednih let (npr. 2008 - 2010) na srednje leto (npr. 2009) kot referenčno leto. Podatki zbrani v letu 2012 in naslednjih letih, se nanašajo na referenčno leto (SURS, Metodološko pojasnilo poraba v gospodinjstvih, 2019).

Slovenska gospodinjstva se po višini izdatkov za rekreacijo in kulturo (v evrih PPS) uvrščajo v zgornjo polovico držav EU. Na mednarodni ravni se pri teh izdatkih upošteva tudi raven gospodarske razvitosti. Slovenija se je leta 2015 po višini teh izdatkov uvrstila na deseto mesto med 25 državami EU, za gospodarsko razvitejšimi severno, zahodno ter srednjeevropskimi državami. Razmerje v višini izdatkov med prvim in petim kvintilom je med nižjimi med državami EU (Slika 34). Manj ugodno je gibanje izdatkov, podobno kot v več kot polovici drugih držav EU, so se tudi v Sloveniji med letoma 2010 in 2015 ti izdatki znižali.

Slika 34: Povprečna potrošnja gospodinjstev za rekreacijo in kulturo, skupaj in po kvintilih, v evrih PPS, EU, 2015

Vir: Eurostat – Economy and finance - Government finance and GDP, 2019.

8 Sklep

V delovnem zvezku smo s pomočjo dosegljivih statističnih podatkov in kazalnikov prikazali izbrana področja kulture v Sloveniji ter ponekod naredili mednarodno primerjavo z EU.

Krepitev zanimanja za kulturo, zlasti med skupinami prebivalcev, ki se redkeje udeležujejo kulture, bi prispevala k večjemu obisku kulturnih prireditev. Obisk kulturnih ustanov in kulturnih dogodkov ter prireditev se povečuje in je v mednarodni primerjavi nadpovprečen. Na visok obisk vplivajo pestra ponudba kulturnih prireditev in dogodkov, kakovost je na zadovoljivi ravni. Kljub dobremu obisku obstajajo skupine prebivalcev, ki se redkeje udeležujejo kulturnih dejavnosti. Krepitev zanimanja za kulturo, zlasti med temi skupinami prebivalcev, bi lahko prispevala k večjemu obisku. Zanimanje in večji obisk bi lahko spodbudili tudi z večjo dostopnostjo informacij o kulturnih dogodkih, ki je pogosta ovira pri udeležbi v kulturnih dejavnostih.

Širjenje digitalizacije kulturnih vsebin bi povečalo dostopnost kulture in prispevalo k ohranjanju kulturne dediščine. Na področju varstva kulturne dediščine je bil v preteklih letih narejen napredek, s pomočjo EU sredstev, ki so omilila manko sredstev iz državnega proračuna, je bilo obnovljenih več objektov. Kljub izvedenim projektom so na tem področju prisotne potrebe po vlaganjih, zato je spodbudno, da so se sredstva iz državnega proračuna za leto 2019 za varstvo kulturne dediščine okrepila. Pomembno vlogo pri promociji kulturne dediščine in večanju dostopnosti kulturnih vsebin ter spodbujanju zanimanja za kulturo ima digitalizacija, kjer bi bili potrebni intenzivnejši premiki.

Hitrejši razvoj jezikovnih virov in tehnologij bi prispeval k ohranjanju in razvoju slovenskega jezika. Razvoj jezikovnih virov in tehnologij je nujen za ohranjanje in razvoj slovenskega jezika. Brez tega bo slovenski jezik izgubljal svoje mesto v primerjavi z drugimi jeziki. Čeprav so bili v zadnjih letih na tem področju nekateri ukrepi izvedeni, nekateri pa se izvajajo, bi bili potrebno za razvoj slovenskega jezika uresničiti številne ukrepe, ki jih predvideva Akcijski načrt za jezikovno opremljenost iz leta 2015, kot na primer digitalizacija jezikovnih priročnikov, razpoznavalnik tekočega govora, strojni prevajalnik, FrameNet za slovenščino, strojna slovnična analiza ipd. Ti ukrepi bi omogočili opolnomočenje govorcev v digitalnem okolju. K razvoju jezikovnih virov in tehnologij bi lahko ugodno vplivalo sprejetje že načrtovanih ukrepov in sprejetje nove Resolucije o jezikovni politiki, saj se je stara medtem že iztekla.

Krepitev spodbujanja bralne kulture bi prispevalo k izboljšanju besedilnih spretnosti odraslih. Spodbujanje jezikovnega izobraževanja odraslih bi prispevalo k izboljšanju besedilnih spretnosti pri odraslih, ki so nizke. Korak v pravo smer so nekatere dejavnosti, ki so se začele odvijati v zadnjih letih, kot na primer bralne značke za odrasle, ki jih uvajajo splošne knjižnice, akcija Nacionalni mesec skupnega branja 2018 (NMSB 2018) in natečaj Branju prijazna občina. Pomembno vlogo pri spodbujanju bralne pismenosti imajo v lokalnem okolju skupaj z izobraževalnimi ustanovami in drugimi kulturnimi ustanovami splošne knjižnice, ki med drugim zadovoljujejo potrebe po izobraževanju in razvijanju pismenosti. Na tistih območjih, kjer je bralna pismenost odraslih še posebej slaba, bi bilo smiselno, da je spodbujanje bralne kulture in bralne pismenosti ena od prioritet njihovega delovanja. Uvedba modela upravljanja proaktivne splošne knjižnice, ki je del Strokovnih priporočil in standardov za splošne knjižnice za obdobje 2018–2028, sprejetih leta 2018, omogoča, da ob analizi potreb in izzivov lokalne skupnosti sprejmejo prioritete na področju svojega delovanja. Izboljšanje bralne pismenosti prebivalcev bi prispevalo k njihovi vključenosti v družbo. K vključenosti v družbo bi prispevalo tudi izboljšanje znanja slovenskega jezika pri priseljencih iz tujine, za kar bi bilo potrebno prenoviti tečaje slovenskega jezika.

Številni dogodki v Sloveniji in tujini, ki bodo izvedeni v prihodnjih letih, ponujajo priložnost za povečanje mednarodne prepoznavnosti slovenske kulture, izziv pa je, kako te priložnosti najbolj izkoristiti. Mednarodno sodelovanje v kulturi povečuje prepoznavnost slovenske kulture v tujini in prepoznavnost Slovenije ter raznolikost ponudbe kulturnih prireditev v Sloveniji. Gostovanja slovenskih prireditev v tujini, sodelovanje na različnih dogodkih, organiziranje predstavitev ustvarjalcev, prisotnost slovenske knjige v tujih knjižnicah ipd povečujejo mednarodno prepoznavnost slovenske kulture v tujini, povečuje se tudi delež gostovanj kulturnih prireditev v tujini. V prihodnjih letih bodo nekateri dogodki v Sloveniji in tujini ponudili priložnost za še večjo prepoznavnost slovenske kulture in uveljavljanje v mednarodnem prostoru.

Na področju podjetniške dejavnosti v kulturi je še potencial. Kultura ima ekonomski pomen, ustvarja dodano vrednost in prispeva k BDP. Gibanja podjetniške dejavnosti na področju kulture so bila v preteklih letih na splošno neugodna. Slednje velja še zlasti za knjigo in tisk, ki ustvari največ dobička in dodane vrednosti ter zaposluje največ delovno aktivnih v kulturi. Možnosti za izboljšanje poslovanja podjetij na področju kulture so v spodbujanju izvoza kulturnih izdelkov in storitev, pri čemer priložnosti predstavlja dogodek Slovenija, častna gostja na Frankfurtskem knjižnem sejmu leta 2022. Potencial za razvoj podjetništva ponujata tudi področji oblikovanje, aranžerstvo in dekoraterstvo ter zvok, slika in multimedije. Na področju storitev potencial predstavljajo informacijske dejavnosti. Premalo izkoriščene možnosti so tudi na področju kulturnih in kreativnih industrij, kjer bi lahko ukrepi, ki so bili sprejeti v zadnjih letih, prispevali k tesnejšemu povezovanju kulture in gospodarstva ter razvoju teh dejavnosti.

Kultura ponuja priložnosti za dejavno udeležbo prebivalcev, zlasti starejših. Število delovno aktivnih v kulturi se v zadnjih letih povečuje in je večje kot ob začetku krize. Glede na pomen, ki ga ima kultura za družbeni in gospodarski razvoj, je pomembno vprašanje, kako čim bolje uporabiti obstoječe znanje in spretnosti, ki jih imajo zaposleni v kulturi. Pomembno jih je razvijati v smeri, da bodo čim bolj zadovoljevali potrebe družbe, ob upoštevanju dejstva, da so na nekaterih področjih kulture potrebe po širjenju dejavnosti (na primer digitalizacija, jezikovni viri in tehnologije ipd). Drugo vprašanje, ki je povezano s kulturo, je izkoriščanje potenciala, ki ga ima kultura za dejavno udeleževanje prebivalcev, prek prostovoljstva in v kulturnih društvih, ki omogoča vključenost prebivalcev v družbo. In uresničevanje ciljev Strategije dolgožive družbe! Spodbujanje aktivne udeležbe v kulturi bi prispevalo tudi k uresničevanju Strategije dolgožive družbe.

Ob visokih izdatkih države je prisotna potreba po povečanju sredstev za nekatera področja, na katerih je prisoten zaostanek, zlasti za investicije. Poleg višine sredstev za kulturo je pomembna tudi razporeditev sredstev glede na namen. Čeprav so izdatki države za kulturo v mednarodni primerjavi visoki, je poleg njihove višine pomembna tudi učinkovita poraba teh izdatkov. Čeprav so se v Sloveniji sredstva za kulturo v zadnjih letih precej povečala, je bil večji del tega povečanja namenjen za plače, medtem ko se investicije niso opazneje povečale. Nizke investicije so problem z vidika razvoja kulture, saj bi bila zlasti na področjih, kjer je prisoten zaostanek (gradnja infrastrukturnih objektov kot je nacionalna knjižnica (NUK 2), digitalizacija kulturne dediščine in razvoj jezikovnih virov ter tehnologije, obnova kulturne dediščine), potrebna večja sredstva. Ker so javna sredstva za kulturo omejena, gre rezerve iskati zlasti v povečanju učinkovitosti rabe obstoječih sredstev in prerazporeditvi sredstev med področji kulture ter spodbujanju zasebnih vlaganj v kulturo. Možen vir financiranja kulture predstavljajo tudi sredstva, ki jih kulturne ustanove pridobijo z lastno dejavnostjo in so se v odskih dejavnostih in muzejih ter galerijah v zadnjih letih povečala manj kot javna sredstva. Sredstva od donacij, dediščin, volil ipd za kulturo so vseskozi nizka, zato ne gre računati, da bi morebitni izpad javnih sredstev lahko nadomestili na ta način. Možen način financiranja investicij, zlasti v obnovo kulturne dediščine, je tudi z zasebnimi sredstvi, na primer z davčnimi olajšavami, s prispevkom turističnih subjektov k obnovi kulturne dediščine na lokalni ravni ipd.

9 Seznam literature in virov

1. Analiza financiranja kulture. (2017). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
2. Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje. (2015). Ljubljana: Vlada RS. Pridobljeno 21. 5. 2019 na http://mk.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/raziskave-analize/slovenski_jezik/Akcijaska_nacrta/ANJI.pdf
3. Akcijski načrt za jezikovno opremljenost. (2015). Ljubljana: Vlada RS. Pridobljeno 21. 5. 2019 na http://mk.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/raziskave-analize/slovenski_jezik/Akcijaska_nacrta/ANJO.pdf
4. Biblos. Pridobljeno 12. 2. 2020 na: <https://www.biblos.si/>
5. Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. Pariz: Unesco. Pridobljeno 13. 9. 2019 na <https://ich.unesco.org/en/lists#tabs>
6. Center za jezikovne vire in tehnologije Univerze v Ljubljani. Pridobljeno 13. 9. 2019 na <https://www.cjvt.si/>
7. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. (2003). Pariz: Unesco. Pridobljeno 6. 9. 2019 na http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=17716&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
8. Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions 2005. (2005). Pariz: Unesco. Pridobljeno 6. 9. 2019 na http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
9. Cultural & Creative Industries (CCIs): Fulfilling the Potential. Creating Creative Jobs Parallel Session B1, 2018. Benetke, 6-7. 12. 2018. Pridobljeno 8. 3. 2019 na <http://www.oecd.org/cfe/leed/venice-2018-conference-culture/documents/B1-DiscussionNote.pdf>
10. Cultural heritage. Special Eurobarometer 466. (2017). Bruselj: Evropska komisija.
11. Definicije 2018. (2018). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 13. 9. 2019 na https://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/definicije/definicije_2018.pdf
12. dLib. Digitalna knjižnica Slovenije. Ljubljana: NUK. Pridobljeno 13. 9. 2019 na <http://www.dlib.si/>
13. Direktiva Sveta (EU) 2018/1713 z dne 6. novembra 2018 o spremembi Direktive 2006/112/ES glede stopenj davka na dodano vrednost, ki se uporabljajo za knjige, časopise in periodične publikacije. Bruselj: Uradni list Evropske unije, št. 286/2018. Pridobljeno 15. 6. 2019 na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1713&from=SL>
14. Dnevi evropske kulturne dediščine in Teden kulturne dediščine. (2019). Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Pridobljeno 16. 6. 2019 na <https://www.zvkds.si/sl/dekd/dekd-tkd>
15. Dobreknjige.si. Spletni portal o dobrih knjigah. Pridobljeno 18. 6. 2019 na <https://www.dobreknjige.si/>
16. Doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice veljavnih v obdobju 2005-2017. (2018). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 18. 6. 2019 na <https://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/studije/raziskava-doseganje-standardov-splosne-knjiznice-2005-2017.pdf>
17. Dosežki evropske kohezijske politike v Sloveniji v obdobju 2007–2013 v finančni perspektivi 2007-2013. Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. Pridobljeno 18. 3. 2019 na <https://www.eu-skladi.si/sl/aktualno/foto-in-video/dosezki-evropske-kohezijske-politike-v-sloveniji-v-letih-2007-2013>
18. Družinska pismenost. (2019). Ljubljana: Andragoški center Slovenije, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Ministrstvo za kulturo. Pridobljeno 18. 10. 2019 na <https://druzina.pismen.si/>
19. 2009 UNESCO Framework for Cultural Statistics. Montreal: UNESCO Institute for Statistics.
20. Education at a Glance 2019. (2019). Pariz: OECD.
21. ESSnet-CULTURE European Statistical System Network on Culture FINAL REPORT. (2012). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno 21. 5. 2019 na https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/ess-net-report_en.pdf
22. European agenda for culture work plan for culture 2011-2014. (2012). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno 15. 3. 2019 na

- http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/84453/120420_CCI_Policy_Handbook_%28FINAL%29.pdf/3a645b54-4d8e-4cf9-95f9-bf60658cf5b2
23. Eurostat Portal Page – Population and social condition - Culture. (2019). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno 3. 2. 2020 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
 24. Eurostat Portal Page – Economy and finance – Government finance and GDP. (2019). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno 3. 2. 2020 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
 25. Eurostat Portal Page – Economy and finance – National finances (including GDP). (2019). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno 3. 2. 2020 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
 26. Eurostat Portal Page – Industry, trade and services - Structural business statistics. (2019). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno 13. 1 2020 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
 27. Evropska prestolnica kulture 2025. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo. Pridobljeno 6. 10. 2019 na <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/evropska-prestolnica-kulture-2025/>
 28. EXPO 2020 Dubaj. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. Pridobljeno 9. 10. 2019 na <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/expo-dubaj-2020/>
 29. Fran. Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Pridobljeno 6. 10. 2019 na <https://fran.si/>
 30. Guide to Eurostat culture statistics. (2018). Bruselj: Eurostat. Pridobljeno 16. 8. 2019 na <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/9433072/KS-GQ-18-011-EN-N.pdf/72981708-edb7-4007-a298-8b5d9d5a61b5>
 31. Hakl Saje, M. (2019). Digitalizacija kulturne dediščine v slovenskih javno financiranih muzejih. Družbeni in gospodarski vidiki uporabe digitalizirane kulturne dediščine v Sloveniji, Ljubljana, MIZŠ, 16.-17. 5. 2019. Pridobljeno 18. 6. 2019 na https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2019/povzetki/02_POVZETEK_HaklSaje.pdf
 32. Integrating Students from Migrant Backgrounds into Schools in Europe. (2019). Bruselj: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency Education and Youth Policy Analysis.
 33. Javni ciljni razpis za izbor javnih kulturnih programov na področjih uprizoritvenih in glasbenih umetnosti za digitalizacijo in informacijsko podporo, ki ju bo v letih 2018-2019 sofinancirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo. (2018). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
 34. Javni poziv za izbor javnih kulturnih projektov mednarodnega sodelovanja na področju umetnosti, ki jih bo v letu 2019 sofinancirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
 35. Javni poziv za sofinanciranje predhodnih arheoloških raziskav na območju naselbinske ali vrtnoarhitekturne dediščine, ki jih bo v letu 2019 sofinancirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo, 2019. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
 36. Javni razpis za izbor operacij »Spodbujanje kreativnih kulturnih industrij - Center za kreativnost 2019«. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
 37. Javni razpis za (so)financiranje projektov, namenjenih promociji in uveljavljanju slovenskega jezika na področju jezikovnih virov, tehnologij in digitalizacije v letih 2018 in 2019. (2018). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
 38. Javni razpis za izbor javnega kulturnega programa informacijske dejavnosti na področjih mednarodnega sodelovanja in promocije, ki ga bo v letih 2019–2020 sofinancirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
 39. Javni razpis za izbor kulturnih projektov bivanja in ustvarjanja v umetniških rezidencah v Berlinu, Londonu, New Yorku in na Dunaju, ki jih bo v letu 2019 sofinancirala Republika Slovenija iz proračuna namenjenega za kulturo. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
 40. Javni razpis za izbor kulturnih projektov na področju kulturne dediščine, ki jih bo v letih 2019-2020 sofinancirala Republika Slovenija iz dela proračuna, namenjenega za kulturo. (2018). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
 41. Javni razpis za izbor operacij »Podporno okolje za delovanje na področju kulture 2019. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.

42. Javni razpis za izbor operacij »Razvoj in udejanjanje inovativnih učnih okolij in prožnih oblik učenja za dvig splošnih kompetenc«. (2016). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.
43. Javni razpis za štipendije za specializirane poklice v kulturi 2018/2019. (2018). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
44. Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti. (2019). Podatki o kulturnih društvih. Ljubljana: Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti o kulturnih društvih.
45. Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti. Pridobljeno 21. 5. 2019 na http://www.jskd.si/glasba/zborovska/eu_cantat/kandidatura.htm
46. Kamra, statistika Osrednja knjižnica Celje. (2019). Celje: Osrednja knjižnica Celje.
47. Kamra. Statistika 2018. (2019). Celje: Osrednja knjižnica Celje. Pridobljeno 2. 10. 2019 na https://www.knjiznica-celje.si/images/Kamra_statistika_2018.pdf
48. Kje so zidovi NUK2? Okrogla miza Kje so zidovi NUK 2?, 7. 3. 2019, Ljubljana NUK. Pridobljeno 12. 2. 2020 na: https://www.nuk.uni-lj.si/izpostavljamokje_so_zidovi_nuk2
49. Knjige in brošure. (2019). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 8. 6. 2019 na http://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/knjiga/knjige_brosure.pdf
50. Knjižnica slepih in slabovidnih. Pridobljeno 12. 2. 2020 na: <http://www.kss-ess.si/knjiznica/>
51. Kodrič-Dačić, E. (2015). Maistrova knjižnica: kaj je znanega o osebnih knjižnicah znamenitih slovencev in kaj te govorijo o svojih tvorcih? Knjižnica. Revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti, 59 (3).
52. Krek, S. (2012). Slovenski jezik v digitalni dobi. Berlin: Springer.
53. Letno poročilo NUK 2010. (2011). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 28. 4. 2019 na http://old.nuk.uni-lj.si/dokumenti/2014/NUK_Porocilo_2013.pdf
54. Letno poročilo NUK 2011. (2012). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 28. 4. 2019 na http://old.nuk.uni-lj.si/dokumenti/2013/Letno_porocilo_NUK_2012.pdf
55. Letno poročilo NUK 2012. (2013). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 28. 4. 2019 na
56. Letno poročilo NUK 2013. (2014). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 28. 4. 2019 na http://old.nuk.uni-lj.si/dokumenti/2014/NUK_Porocilo_2013.pdf
57. Letno poročilo NUK 2014. (2015). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 28. 4. 2019 na https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2015/NUK_Porocilo_2014.pdf
58. Letno poročilo NUK 2015. (2016). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 28. 4. 2019 na https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2016/NUK_Porocilo_2015.pdf
59. Letno poročilo NUK 2016. (2017). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 28. 4. 2019 na https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2017/NUK_porocilo_2017_20170228_splet.pdf
60. Letno poročilo NUK 2017. (2018). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 28. 4. 2019 na https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2018/NUK_porocilo_2017_20180219_NSKD.pdf
61. Letno poročilo NUK 2018. (2019). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 28. 4. 2019 na https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2019/NUK_Porocilo_2018_20190228_NSKD.pdf
62. Maček, S.; Ožura, R. (2016). Portal Kamra 2006 – 2016. Digitalizirana kulturna dediščina slovenskih pokrajin. 4. Domfest, Ptuj, 20. 5. 2016.
63. Mednarodni muzejski dan. (2019). Ljubljana: Mednarodni muzejski svet. Pridobljeno 24. 6. 2019 na <http://www.icom-slovenia.si/aktivnosti/mednarodni-muzejski-dan/>
64. Metodološko pojasnilo. Poraba v gospodinjstvih. (2019). Ljubljana: SURS. Pridobljeno 24. 6. 2019 na <https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/7782>
65. Mueller, K., Rammer, C., Truby, J. (2009). The Role of Creative Industries in Industrial Innovation. (2009). Discussion Paper No. 08-109. Leibniz: Leibniz Centre for European Economic Research. Pridobljeno 18. 3. 2019 na <ftp://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp08109.pdf>
66. Na Ministrstvu za kulturo posvet o medresorskem sodelovanju na projektu Slovenija, častna gostja Frankfurtskega knjižnega sejma 2022. (2018). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo. Pridobljeno 21. 5. 2019 na http://www.mk.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/7610/

67. Nacionalni mesec skupnega branja 2018 (NMSB 2018). Pridobljeno 21. 2. 2019 na <https://dogodkovnik.acs.si/nmsb2018/>
68. Nacionalni mesec skupnega branja 2019. (2019). Pridobljeno 23. 9. 2019 na <https://nmsb.pismen.si/>
69. Nova evropska agenda za kulturo. (2018). Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu in odboru regij. Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno 12. 9. 2018 na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0267&from=EN>
70. NUK. (2019). Podatki NUK o dLib. Ljubljana: NUK.
71. Odrska dejavnost, Metodološko pojasnilo. Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno 21. 2. 2019 na <https://www.stat.si/statweb/File/DocSysFile/9748>
72. OECD Conference on Culture and Local development. (2018). Benetke, 6-7. 12. 2018. Pridobljeno 8. 3. 2019 na <http://www.oecd.org/cfe/leed/venice-2018-conference-culture/>
73. OECD Skills for jobs database. (2017). Pariz: OECD. Pridobljeno 21. 5. 2019 na <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=62769>
74. Paviljon za prezentacijo arheologije v Celju prejemnik prestižne nagrade Evropske unije za kulturno dediščino. (2019). Novica, 21. 5. 2019. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo. Pridobljeno 15. 8. 2019 na http://www.mk.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/7848/
75. PISA 2015: Full selection of indicators. (2016). Pariz: OECD. Pridobljeno 12. 3. 2019 na <http://www.oecd.org/pisa/data/>
76. PISA 2018. (2019). Pariz: OECD. Pridobljeno 12. 3. 2019 na <http://www.oecd.org/pisa/data>
77. Poročilo 2018. (2018). Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve. Pridobljeno 11. 3. 2019 na <http://mzz.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/pageuploads/foto/1807/Porocilo2018.pdf>
78. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/Slovenski-jezik/PorociloAN2018-vlada-27.6.2019.pdf>
79. Poročilo o delu Urada za migracije za leto 2018. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Pridobljeno 15. 5. 2019 na http://emm.si/wp-content/uploads/Porocilo_2018_SLO.pdf
80. Poročilo o izvajanju akcijskih načrtov za jezikovno izobraževanje in za jezikovno opremljenost, sprejetih na podlagi Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018, za leto 2018. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo. Pridobljeno 12. 9. 2019 na
81. Poročilo o izvajanju javne službe v pooblaščenih muzejih v letu 2018. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo. Pridobljeno 8. 9. 2019 na <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/PREMICNA/Porocilo-pooblasceni-muzeji-2018.pdf>
82. Poročilo o izvajanju nacionalnega programa za kulturo 2014-2017 za leti 2016 in 2017. (2018). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
83. Pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah. Uradni list RS, št. 30/18.
84. Pravilnik o vrstah in izboru elektronskih publikacij za obvezni izvod. Uradni list RS, št. 90/2007.
85. Predlog Zakona o zagotavljanju sredstev za nekatere nujne programe Republike Slovenije v kulturi. (2018). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo. Pridobljeno 8. 3. 2019 na <https://skupnostobcin.si/wp-content/uploads/2018/09/zagotavljanje-nujnih-programov-v-kulturi-27.9.2018.pdf>
86. Projekt eDediščina. Celovita informacijska podpora procesom varstva nepremične kulturne dediščine, ki se izvaja v obdobju 2017-2020. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo. Pridobljeno 13. 9. 2019 na <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/projekt-edediscina/>
87. Razpis za oddajo prijav za aktivnost unije za »evropsko prestolnico kulture« za leto 2025 v Republiki Sloveniji. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
88. Rebalans proračuna Republike Slovenije za leto 2019. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
89. Recommendations Forum "European Year of Cultural Heritage 2018: International Perspectives" Brussels. (2018). Bruselj: Cultural Diplomacy platform. Pridobljeno 8. 3. 2019 na <https://www.cultureinexternalrelations.eu/cier-data/uploads/2018/09/EYCH-2018-International-Perspectives.pdf>

90. Resolucija Evropskega parlamenta z dne 11. septembra 2018 o enakopravnosti jezikov v digitalni dobi. (2018). Bruselj: Evropski parlament. Pridobljeno 3. 9. 2019 na http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0332_SL.pdf
91. Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018. Uradni list RS, št. 62/13.
92. Resolucija o nacionalnem programu za kulturo za obdobje 2014–2017. Uradni list RS, št. 99/13.
93. Settling in 2018. (2018). Pariz: OECD.
94. SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Kultura. (2020). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno 13. 1. 2020 na <https://pxweb.stat.si/SiStat>
95. SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Prebivalstvo. (2020). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno 15. 1. 2019 na <http://www.stat.si/>.
96. SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Trg dela. (2020). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno 13. 1. 2020 na <https://pxweb.stat.si/SiStat>
97. SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Življenjska raven. (2020). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno 13. 1. 2020 na <https://pxweb.stat.si/SiStat>
98. SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi. (2019). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno 13. 1. 2020 na <https://pxweb.stat.si/SiStat>
99. SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi. (2019). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno 15. 2. 2020 na <http://www.stat.si/>.
100. SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Trg dela. (2019). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno 15. 1. 2020 na <http://www.stat.si/>.
101. Skills Matter: Further Results from the Survey of Adult Skills. (2016). Pariz: OECD.
102. Sklepi Sveta o delovnem načrtu za področje kulture 2019–2022. (2018). Bruselj: Evropska komisija. Bruselj: Uradni list EU, št. 460. Pridobljeno 24. 4. 2019 na [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG1221\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG1221(01)&from=EN)
103. Sklepi Sveta z dne 12. maja 2009 o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju („ET 2020“). (2009). Bruselj, Uradni list Evropske unije, C 119/2.
104. Skupno sporočilo Evropskemu parlamentu in Svetu. Oblikovanje strategije EU za mednarodne kulturne povezave. (2016). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno 21. 5. 2019 na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016JC0029&from=SL>
105. Slovenija-Evropska gastronomska regija 2021). (2018). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Pridobljeno 21. 5. 2019 na http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/promocija_lokalne_hrane/evropska_gastronomska_regija_2021/
106. Slovenski filmski center. (2019). Podatki o gledalcih filmov in digitalizaciji. (2019). Ljubljana: Slovenski filmski center.
107. Spletni portal Franček, Jezikovna svetovalnica za učitelje slovenščine in Šolski slovar slovenskega jezika. (2019). Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša. Pridobljeno 21. 5. 2019 na <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/programi-in-projekti/spletni-portal-francek-jezikovna-svetovalnica-za-ucitelje-slovenscine-in-solski#v>
108. Spletni portal Knjige na trgu. Pridobljeno 12. 2. 2020 na: <http://www.knjigenatrgu.si/knt.html>
109. Srakar, A. (2019). Ekonomski učinki digitalizacije kulturne dediščine v Sloveniji. Družbeni in gospodarski vidiki uporabe digitalizirane kulturne dediščine v Sloveniji, Ljubljana, MIZŠ, 16.-17. 5. 2019. Pridobljeno 12. 7. 2019 na https://www.nuk.unilj.si/sites/default/files/dokumenti/2019/povzetki/01_POVZETEK_Srakar.pdf
110. Statistični podatki o knjižnicah. (2019). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 15. 6. 2019 na <https://cezar.nuk.unilj.si/statistika/index.php>
111. Statistični podatki o knjižnicah. Nacionalna knjižnica. (2019). Ljubljana NUK. Pridobljeno 12. 2. 2020 na: <https://bibsist.nuk.uni-lj.si/statistika/index.php>
112. Strategija dolgožive družbe. (2017). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.

113. Strategija razvoja Slovenije 2030. (2017). Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko.
114. Strategija kulturne dediščine 2020–2023. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/STRAT_KD_2019.pdf
115. Strategijo razvoja bralne pismenosti 2019-2030. (2019). Ljubljana: Vlada RS.
116. Strateške usmeritve na področju IKT v splošnih knjižnicah za obdobje 2019-2028. (2019). Ljubljana: NUK.
Pridobljeno 12. 5. 2019 na https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2019/ook_strat.pdf
117. Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028). (2018). Ljubljana: Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. Pridobljeno 12. 5. 2019 na https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/NSKD/Drugi-dokumenti-in-gradiva/f296b564a7/NSKD_PriporocilaSplKnjiz2018-2028.pdf
118. Strokovni dialog: JR Razvoj slovenščine v digitalnem okolju – jezikovni viri in tehnologije. (2018). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
119. The Cultural and Creative Cities Monitor. (2019). Bruselj: Evropska komisija.
120. The Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. Montreal: Unesco. Pridobljeno 12. 3. 2019 na <https://ich.unesco.org/en/lists>
121. Tiskane serijske publikacije, tiskani integrirani viri, tiskani kontinuirani viri. (2019). Ljubljana: NUK.
Pridobljeno 8. 6. 2019 na <http://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/knjiga/serijske.pdf>
122. 3. Natečaj branju prijazna občina za leto 2019. (2019). Grosuplje: Združenje splošnih knjižnic. Pridobljeno 3. 9. 2019 na <https://www.zdruzenje-knjiznic.si/3-natecaj-branju-prijazna-obcina-za-leto-2019/>
123. UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity. Paris: UNESCO.
124. Uredba o načinih in obsegu zagotavljanja programov pomoči pri vključevanju tujcev, ki niso državljani Evropske unije. Uradni list RS, št. 70/2012.
125. Uredba (EU) št. 1295/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2013 o uvedbi programa Ustvarjalna Evropa (2014–2020) in razveljavitvi sklepov št. 1718/2006/ES, št. 1855/2006/ES in št. 1041/2009/ES. (2012). Bruselj: Evropski parlament in Svet. Pridobljeno 3. 9. 2019 na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32013R1295>
126. Veršič, A. (2019). Digitalizirana kulturna dediščina je nacionalno bogastvo. Kako ga deliti z ostalimi? Družbeni in gospodarski vidiki uporabe digitalizirane kulturne dediščine v Sloveniji, Ljubljana, MIZŠ, 16.-17. 5. 2019. Pridobljeno 15. 9. 2018 na https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2019/povzetki/15_POVZETEK_Versic.pdf
127. Vodeb, V. in drugi. Študija prostorske simulacije mreže splošnih knjižnic. (2015). Ljubljana: Urbanistični inštitut Republike Slovenije. Pridobljeno 19. 3. 2019 na https://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/studije/studija_prostorske_simulacije_mreze_splosnih_knjiznic.pdf
128. What is the European Commission's role in culture. Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno 15. 6. 2018 na https://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework_en
129. Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI). Uradni list RS, št. 94/10.
130. Zakon o ratifikaciji Konvencije o varovanju in spodbujanju raznolikosti kulturnih izrazov (MKRKI). Uradni list RS, št. 129/2006.
131. Zakon o ratifikaciji Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine (MKVNKD). Uradni list RS, št. 2/2008.
132. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o davku na dodano vrednost. Uradni list RS, št. 77/18.
133. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o dodani vrednosti. Uradni list RS, 72/19.
134. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-G). Uradni list RS 36/2008.
135. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gimnazijah (ZGim-C). Uradni list RS 68/2017.
136. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu (ZKnj-1A). Uradni list RS, 92/15.
137. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1A). Uradni list RS 68/2017.

138. Založniki knjig in brošur. (2019). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 8. 6. 2019 na http://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/knjiga/slo_zalozniki.pdfWikivir: Slovenska leposlovna klasika. (2019). Pridobljeno 8. 9. 2019 na https://sl.wikisource.org/wiki/Wikivir:Slovenska_leposlovna_klasika
139. What is meant by "cultural heritage"? Montreal, Paris: UNESCO. Pridobljeno 12. 2. 2020 na: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/unesco-database-of-national-cultural-heritage-laws/frequently-asked-questions/definition-of-the-cultural-heritage/>